

Årsmelding

2013 – 2014

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Oslo, november 2014

1	RAPPORT FRA STYRET	6
2	MEDLEMSKAP	12
2.1	Æresmedlemmer	12
2.2	Medlemstall	13
2.3	Kontingentsatser	13
3	TILLITSVALGTE OG ANSATTE	14
3.1	Styret pr. 30.06. 2014	14
3.2	Representantskapet	15
3.3	Fylkeslag	15
3.4	Lokallag i Norsk Bonde- og Småbrukarlag	17
3.5	Interne utvalg i Norsk Bonde- og Småbrukarlag	18
3.6	Eksterne utvalg/arbeidsgrupper 2013-2014	19
3.7	Sekretariatet	24
4	MØTER I ORGANISASJONEN	26
4.1	Landsmøtet 2013	26
4.1.1	Lovendringsforslag	26
4.1.2	Årsmelding 2012 - 2013	27
4.1.3	Innkomne forslag	27
4.1.4	Resultat av valgene	36
4.2	Møter i representantskapet	37
4.2.1	Representantskapsmøte 2/2013	37
4.2.2	Representantskapsmøte 3/2013	37
4.2.3	Representantskapsmøte 1/2014	38
4.3	Møter i styret	41
5	POLITISKE ARBEIDSOMRÅDER	42
5.1	Jordbruksforhandlingene	42
5.1.1	Innledning	42
5.1.2	Hva forhandler vi om?	42
5.1.3	Jordbruksforhandlingene 2014	43
5.1.4	Partenes hovedprioriteringer	48
5.2	Næringsutvikling	50
5.2.1	Tradisjonelt jordbruk	50
5.2.2	Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv	51
5.2.3	Inn på tunet	52

5.3	Markedsordninger	52
5.4	Rovdyrpolitikk.....	55
5.5	Oppfølging av utredningsoppgaver vedtatt i jordbruksforhandlingene	59
5.5.1	Arealer med driftsulemper	59
5.5.2	Arbeidsgruppe – Utredning av endring av produksjonstilskudd for sau/lam og geit/kje	60
5.5.3	Arbeidsgruppe – Utredning om bruk av Husdyrregistret for storfe i tilskuddsforvaltningen	63
5.5.4	Arbeidsgruppe – Utredning om diverse tilskudd i grøntsektoren.....	64
5.5.5	Forslag til endringer i forvaltningsregimet for produksjonstilskudd (PT) og avløsertilskudd (AVL) ...	64
5.5.6	Utredning – Vurdering av særskilte tema innenfor velferdsordningene	66
5.5.7	Utredning – Gjennomgang av tilskuddsordningen for veterinære reiser	67
5.5.8	Evalueringsordningen for innfrakt av dyr til slakt.....	68
5.6	Sentrale høringer i perioden	69
5.6.1	Høring på rovviltforskriften – forvaltningsområde for ynglende ulv	69
5.6.2	Høring – Forskrift om seter og tilleggsjord m.m. i statsallmenning	69
5.6.3	Høring forskrift om tilskudd til driftsomstilling grunnet rovvilt	69
5.6.4	Høring forskrift for erstatning for tap/følgekostnader når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt .	71
5.6.5	Høring om å oppheve bestemmelsene om ”priskontroll” i konsesjonsloven.....	72
5.6.6	Høring - Forslag til forskrift om tiltak for å stanse eller avverge skade fra vilt	73
5.6.7	GMO – diverse søknader om produksjon/omsetning.....	74
5.6.8	Fysisk kompensasjon for jordbruks- og naturområder ved samferdselsutbygging	74
5.6.9	Forvaltningsmodeller for heksekost og pærebrann.....	74
5.7	Utfordringer i dagens dyrehold	74
5.7.1	Dyrevelferd	74
5.7.2	Dyresjukdommer.....	75
5.7.3	Deltakelse i KOORIMP	76
6	ORGANISASJON	77
6.1	Norsk mat- og kulturpris	77
6.2	Informasjonsarbeid.....	77
6.3	Kvinneutvalget.....	78
6.4	Ungdomsarbeid.....	79
6.5	Hagebruksutvalget	80
6.6	Styret arbeid med strategi- og arbeidsplan	82
6.7	Bank- og forsikringsavtale	82
6.8	Rådgiving i forsikring, økonomi, pensjon m.m.	83
6.9	Solidaritetsfondet for småbrukere	84
6.10	Studiearbeid.....	84
6.11	Familien Lies fond til fremje av småbruk	84
6.12	Samarbeid med Norsk Landbrukssamvirke	84

6.13	Arbeid i valgnemnda.....	85
6.14	Aksjonsutvalget	86
6.15	Utmarksutvalget.....	86
6.16	Organisasjonsutvalget (OU)	87
7	INTERNASJONALT ARBEID	88
7.1	Internasjonalt utvalg	88
8	PROSJEKTER	89
8.1	Slipp oss til – ungdom inn i landbruket 2013 – 2014.....	89
8.2	Kvinner, demokrati og deltakelse 2013-2014	90
8.3	Klimaprojektet "fra kunnskap til handling" 2013-14	91
8.4	Samvirkeprosjektet.....	92
8.5	Grønt Spa`tak.....	92
8.6	Matnyttig mobilisering – gi oss mer lokalmat!	94
9	BONDE OG SMÅBRUKER.....	95
10	REGNSKAP FOR LAGET OG AVISA.....	97

1 Rapport fra styret

Styrets melding og vurderinger

Prioritert hovedinnsats for Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS) i meldingsåret 1. juli 2013 til 30. juni 2014 har vært NBS 100 år i 2013, Stortingsvalget 2013, jordbruksforhandlingene, organisasjonsarbeid og politisk arbeid med ny regjering og nytt Storting.

Styret har organisert arbeidet gjennom klare arbeidsfordelinger ved å opprette egne utvalg der flere av organisasjonens tillitsvalgte i tillegg til selve styret deltar, samt en fadderordning der hvert styremedlem har hovedansvar for oppfølging av sine respektive fadderfylker – i hovedsak to fylker pr styremedlem.

Styret har i meldingsåret hatt følgende utvalg: Forhandlingsutvalget, Organisasjonsutvalget, Internasjonalt utvalg, Inn på TUNET utvalget, Utmarksutvalget, Frukt- og grønt utvalget (Hagebruksutvalget), Aksjonsutvalget, Jubiléumsutvalget og NBS 2020. I tillegg har styret hovedansvaret mellom landsmøtene innen virkeområdene for de to landsmøteoppnevnte utvalgene: Kvinneutvalget og Ungdomsutvalget. Styret henviser til de ulike utvalgenes årsrapporter for mer detaljert informasjon. Samspillet med utvalgene har fungert bra, bl.a. fordi kontakten er god ved at enkelte styremedlemmer er deltagere (også ledere) i enkelte utvalg. I tillegg har styrets leder deltatt på flere utvalgsmøter. Utvalgene arbeider selvstendig innen rammen å være et organ for styret.

NBS 100 i 2013

Andre halvdel av jubiléumsåret fortsatte med lokale arrangement i de ulike fylkene. Selve hovedmarkeringa skjedde i forbindelse med landsmøtet i august på Lillehammer. Det var stor deltagelse og en verdig, høytidelig og flott 100 års-feiring.

Utdelinga av Mat- og Kulturprisen ble lagt til Matstreif i Oslo i september. Kampen Janitsjar spilte og vi marsjerte fra Sentralstasjonen til utstillingsplassen foran rådhuset. Folk stoppet opp og tok imot budskapet. NBS var synlig i hovedstaden – sterk opplevelse da tusenvis av tilhørere var musestille til Ellen – Marie Tangens lokketoner.

Styret vurderer alt arbeid og alle tiltak i forbindelse med NBS 100 år som svært vellykkede. Vi fikk mye oppmerksomhet i media, og lederartikler og andre kommentarer fra avisenes redaktører og journalister var gode. NBS fikk 83 netto nye medlemmer, og vi hadde medlemsvekst for første gang siden 1988. Var det en effekt av større synlighet i jubiléumsåret?

Styret retter en stor takk til jubiléumskomiteén, sekretariatet, fylkessekretærer og tillitsvalgte på alle plan for uvurderlig innsats med å gjøre arrangementene «NBS 100 år» til uforglemmelige minner for livet.

Stortingsvalget og etablering av Høyre-FrP Regjering

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er partipolitisk uavhengig organisasjon. I valgkampen og i forbindelse med valget og etableringen av ny regjering la vi vekt på vår partipolitiske uavhengighet. Styret vurderer det slik at NBS har opptrådd i henhold til dette, selv om noen hevder at våre vurderinger av de ulike partienes politikk ikke er nøytral. Styrets mening er at

NBS må ha klare næringspolitiske uttalelser i tråd med organisasjonens verdigrunnlag og vedtatt jordbrukspolitikk.

Styret mener at H-FrP-regjeringserklæringen er den mest krevende norsk jordbruk noen gang har stått overfor. Hovedmålet med landbrukspolitikken skal ifølge erklæringen være kostnadseffektiv matproduksjon.

Foruten at landbruket skal levere trygg kvalitetsmat og at regjeringen vil arbeide for en høyest mulig selvforsyning av beredskapshensyn, er det ikke lagt noen føringer for hvordan og i hvilket omfang norsk mat skal produseres. Det er liten grunn til å anta at politikken som det nå legges opp til vil styrke verken norsk matproduksjon eller matindustrien, selv om det innledningsvis i regjeringserklæringen slås fast at verdiskapingen skal styrkes i hele landet og at næringslivet over hele landet skal ha gode rammebetingelser.

Det er også betenkelig at økologisk landbruk og produksjon av lokalmat ikke er viet oppmerksomhet i regjeringserklæringen.

Regjeringserklæringen slår fast at kvotebegrensninger og konsesjonsgrenser som hindrer utnyttelse av kapasitet på enkeltbruk og i samdrifter i størst mulig grad skal oppheves. I takt med at takene for maksimal produksjon heves, skal nivået på overføringene reduseres. Differensieringen av tilskuddssatser skal gjennomgås, det skal vurderes en oppheving av driveplikten, mens konsesjonsloven, boplikten, delingsforbud og priskontroll skal oppheves.

Ifølge regjeringserklæringen er importvernet viktig for lønnsomheten i norsk landbruk, men hensynet til norske forbrukere og norsk matvareindustri tilsier at tollvernet bør reduseres. Endringene det her legges opp til, vil medføre en sterk strukturendring i norsk jordbruk, og det er liten grunn til å anta at matproduksjonen vil øke. Matindustrien er avhengig av norske råvarer, og dersom jordbruksproduksjonen går ned samtidig som at tollvernet svekkes, vil dette ikke bedre matindustriens rammebetingelser. Dette må også sies å være i konflikt med målene om å øke verdiskapingen i hele landet, sikre gode rammebetingelser for næringslivet og å styrke beredskapen. Det er også verdt å merke seg at samtidig som at regjeringen ønsker billigere mat til norske forbrukere, vil de tillate butikker å holde åpent på søndager, et tiltak som vil virke i stikk motsatt retning.

Det er likevel viktig å minne om at denne regjeringen er avhengig av et flertall i Stortinget for å få gjennomslag for mange av sine mål for landbruket. Dette gjør at de endelige løsningene i mange saker vil være preget av kompromisser med andre partier. Reaksjonene fra KrF-leder Knut Arild Hareide og Venstres Trine Skei Grande var ikke umiddelbart positive da regjeringserklæringen ble lagt frem. Hareide viste spesielt til landbruk og distrikt. I samarbeidsavtalen de to sentrumpartiene skrev under på med Høyre og FrP heter det at regjeringen skal gi næringen forutsigbarhet. «Det ser jeg ikke i den erklæringen vi ser her», sa Hareide. Styret i NBS mener at situasjonen for norsk jordbruk under H-FrP regjeringen har vært alt annet enn forutsigbar.

Jordbruksforhandlingene 2014

Styret utpekte årets forhandlingsutvalg i desember 2014. Dette har bestått av politisk nestleder Modulf Aukan, styremedlem Torbjørn Norland og leder Merete Furuberg. Utvalget og styret landet på følgende hovedprioriteringer: inntekt, rekruttering og klima. Sekretariatet utarbeidet studieheftet "Foran jordbruksforhandlingene" etter innspill til tema fra styret. De innkomne

svarene ble systematisert og presentert under fylkesledermøtet. Fylkeslederkollegiet ga konkrete råd til styret, som enstemmig vedtok hovedprioriteringen.

For detaljer vedrørende årets jordbruksoppgjør henvises til eget kapittel og jordbruksforhandlingene.

Styret er omforente om at det var helt riktig å bryte årets forhandlinger. Styret vil i det videre arbeidet være tydelige på at selv om de endringene som Venstre og KrF oppnådde i forhandlingene med regjeringen var/er positive for jordbruket, så er den endelige avtalen i år et skritt i feil retning i forhold til å øke matproduksjonen, opprettholde et landbruk over hele landet, redusere inntektsavstanden til andre grupper og styrke rekrutteringen til landbruket.

Styret og fylkeslederne ba ledelsen om å henvende seg til Venstre og KrF, hvor det ble bedt om at de to partiene klargjør hvilke elementer i årets avtale som vil være førende for neste års jordbruksforhandlinger. Ledelsen møtte stortingsrepresentantene for KrF og Venstre i Næringskomitéen, samt leder i KrF vedrørende spørsmålet. Konklusjonen er at det er endringene som ble gjort i behandlingen på Stortinget av jordbruksoppjøret som skal være førende. Styret spør: Er det rom for tolkninger?

Aksjoner – markeringer

Aksjonsutvalget foreslo ulike aksjoner/markeringer som skulle kunne brukes i litt ulike situasjoner, bl.a. ved brudd.

Frøaksjonen i samarbeid med Norges Birøkerlag ble fulgt opp av de fleste fylkene, og fikk gjennomslag i media flere steder.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ble etter bruddet i jordbruksforhandlingene, invitert med på opplegget til Norges Bondelag. Vi takket ja til invitasjonen, og la egne planer i skuffen til seinere bruk. Det felles opplegget omfattet traktoraksjoner (også i regi av fylkeslag/lokallag i Norsk Bonde- og Småbrukarlag), blokkeringer av offentlige kontorer, plakater og rundballer med tekst utplassert på strategiske steder, blokkering av eggutsendinger og markeringer i Oslo.

Erfaringene fra aksjonene og mediedekningen/medievinklingen etter bruddet har i stor grad vært positive, sjølsagt med noen unntak. Disse unntakene representerte på ingen måte noen overraskelse, vi hadde trolig blitt mer overasket dersom disse reaksjonene ikke hadde kommet. På den annen side ble vi faktisk positivt overasket over bidrag i NRK, Aftenposten osv. Dette var bidrag fra noe uventet hold som ble lagt merke til i samfunnsdebatten disse dagene.

Styret er tilfreds med at Norsk Bonde- og Småbrukarlag ble invitert med på Bondelagets opplegg, og vil også her i årsmeldingen rette en takk til Norges Bondelag. Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag er sikre på at felles opptreden fra jordbruket ga jordbruket og bøndene større gjennomslagskraft.

Strategi- og arbeidsplan 2014

Strategi- og arbeidsplanen 2014 har vært til drøfting i styret ved 2 styremøter i meldingsåret: ved nyttårsskiftet og i månedsskiftet august/september. Dette er en naturlig rutine for vedtak og rullering. Det er viktig å utvikle en strategi- arbeidsplan som kan være et realistisk styringsverktøy og med mål det er mulig å realisere. Målsettingene må stå i forhold til

tilgjengelige ressurser. Det kommende styret må arbeide videre med forbedringer av strategi- og arbeidsplanen for 2015. Klare prioriteringer er viktig.

Politikerkontakt og alliansebygging

Måltrettet alliansebygging, politikerkontakt på alle nivå, nettverksbygging og deltagelse på ulike arrangement er en viktig del av arbeidet med å få gjennomslag og oppslutning om landbrukspolitikken til NBS. Vårt budskap må gjentas og gjentas overfor politikere, utøvende myndigheter og alliansepartnere. Det har vært møter av uformell og av mer formell karakter, både gjennom fysiske møter, telefoner og gjennom sosiale medier. Deltagelse i Næringskomitéens høringer og Regjeringens kontaktutvalg er blant prioriterte oppgaver. I det siste året har vi et aktivt samarbeid med For Velferdsstaten under ledelse av Mette Nord i Fagforbundet, Nei til EU, LO, Norsk Landbrukssamvirke, samvirkebedriftene, Natur og Ungdom, Norges Bygdekvinnelag, Norsk Landbruksrådgiving, KSL Matmerk og flere andre.

Eksternt og internt kommunikasjons- og informasjonsarbeid

Det er brukt mye tid på eksternt kommunikasjons- og informasjonsarbeid. Balansen mellom å formulere budskapet klart nok slik at NBS får plass i media og samtidig unngå stempelet som "useriøs" er en hårfin balansegang. Leder har vært flere ganger på TV2 nyhetene, i Dagsrevyen, i debattprogram på radio og TV, samt i Nationen, Klassekampen, Dag og Tid m.fl. Det er etablert kontakter overfor forbrukermagasiner, helsemagasiner og kulørt ukepresse med håp om å få plass til budskapet vårt.

Hjemmesida er tydelig forbedret gjennom at det daglig fylles opp med nytt stoff. NBS har facebookprofil og twitterkonto. Disse brukes, men kan i enda større grad utnyttes mer aktivt. Intranettet brukes sjelden for interne debatter, selv om ledelsen har forsøkt å stimulere til bruk av intranett flere ganger. I tillegg til dette vil det selvfølgelig sendes intern informasjon på epost, pr. sms og gjennom Nett.no.

Organisasjonsarbeid

Styret har gjennom organisasjonsutvalget prioritert verving og innbetaling av medlemskontingent i meldingsåret.

Styret gjør følgende vurdering: Organisasjonsarbeid må bli prioritert i enda sterke grad i kommende arbeidsår. Det viktigste verktøyet for å kunne få politisk gjennomslag, er en sterk organisasjon.

Det må arbeides videre for en økende forståelse for organisasjonsbygging i NBS:

- Hvordan utvikle NBS som en attraktiv organisasjon med aktiviteter og arbeidsmåter som passer i dag og i morgen?
- Hvordan få til en organisasjonskultur og ansvars følelse der alle gjør litt slik at ingen behøver å gjøre "alt" og deretter gå helt tom?

Internasjonalt arbeid

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er opptatt av å bygge allianser også internasjonalt. Småbrukere og bønder over hele verden har mange av de samme utfordringene i kampen for den selveiende og frie bonden, og for retten til å produsere mat til egen befolkning. NBS er medlem av den verdensomspennende småbrukerbevegelsen La Via Campesina (Bondens Vei). Elin Bergerud sitter i styret til ECVC – den Europeiske avdelingen av La Via Campesina.

I mars 2014 arrangerte NBS generalforsamling for ECVC og seminar om agroøkologi på Evenstad i Hedmark. Styret retter en spesiell takk til frivillige som gjorde stor innsats med arrangementet.

Internasjonalt utvalg arbeider aktivt og godt både med oppfølging og representasjon i internasjonale saker og fora.

Gjennom vårt medlemskap i Norsk Landbrukssamvirke deltar vi i landbrukets EU-utvalg. NBS har bevilget betydelige midler til arbeidet med EU-saken både i egen organisasjon og gjennom kanalisering av midler til Nei til EU.

Det har vært flere møter i regi av Utenriksdepartementet (WTO-utvalget) og i regi av LMD vedrørende mulige bevegelser innen WTO-forhandlingene.

Kvinnearbeid - likestillingsarbeid

Landsmøtet velger eget Kvinneutvalg, som følger opp likestillingsarbeidet i organisasjonen, støttet av styret. Leder har deltatt i 8. mars arrangement. Styret vil fremheve spesielt at kvinner og klima – derunder matproduksjon – er blitt prioritert område innen FOKUS, dette mye takket være engasjementet til kvinnene i organisasjonen. Styret vil videre fremheve at Kvinneutvalget lyktes med å skaffe midler til videreføring av prosjektet «Kvinner, demokrati og deltakelse.»

Styrets vurdering av arbeidet i meldingsåret og fremtidige utfordringer

Det er gryende engasjement for produksjon av mat og matsikkerhet. Flere steder har det vært over 100 (og et par steder over 200) deltagere på arrangement der NBS har vært innleder. Henvendelser fra media viser det samme. Flere og flere politikere tar kontakt med NBS og ber om innspill og møter.

Imidlertid får vi ikke gjennomslag hos dem som har makta i Norge – foreløpig. Regjeringens mål er å redusere bevilgningen til jordbruket mest mulig. Inntektsvekst i jordbruket skal skje gjennom en forsterket rasjonalisering, bygd på forutsetningen om at stordrift vil gi reduserte enhetskostnader og dermed større inntektsmuligheter for de bøndene som er igjen.

Regjering og Storting må prioritere matsikkerhet og beredskap. Skal man få til det, må matproduksjonen økes på norske ressurser – over hele landet. Og det vil koste penger!

Har bøndene makt til å få gjennomslag? Har NBS makt? I allianse med forbrukere? Hva er jordbrukets makt? Jordbruket har stor makt, men den er ikke blitt brukt til å endre kursen men å forsterke den. Kursendringen starter med premisset økt matsikkerhet istedenfor dagens svekkede matsikkerhet. Dette får konsekvens for produksjonsmåte og spiseseddel.

Styret mener at Norsk Bonde- og Småbrukarlag har alternativet til dagens feilslåtte landbrukspolitik. La oss sammen bygge organisasjonen for å få frem politikken og utvikle den til å bli enda bedre! Vi må bli tydeligere på at NBS har og er et aktuelt alternativ!

Meldingsåret har vært et aktivt år for både styret, alle tillitsvalgte for øvrig og våre ansatte. Styret har arbeidet godt sammen – med plass for både ris og de konstruktive tilbakemeldingene om at arbeidet må gjøres enda bedre. Prioritering av saker, dyktige ansatte og engasjerte tillitsvalgte er en forutsetning for å drive organisasjonen fremover. Styret takker et effektivt og positivt sekretariat! Redaktør Leonid Rødsten må trekkes frem for hans uvurderlige innsats med avisa Bonde- og Småbruker.

Merete Furuberg
Modulf Aukan
Oddvar Vigdenes
Mari Søbstad Amundsen
(permisjon fra 01.01.14)

Therese Rudi
Terje Nystabakk
Torbjørn Norland
Øystein Pugerud
(fast møtende fra 01.01.14)

2 Medlemskap

2.1 Æresmedlemmer

Norsk Bonde- og Småbrukarlag har oppnevnt 14 æresmedlemmer:

Arne Garborg, ble organisasjonens første æresmedlem, døde i 1924.

Ole E. Noem, fra Steinkjer i Nord-Trøndelag, ble æresmedlem i 1983, døde i 1987.

Bjarne Hervik, fra Ryfylke i Rogaland, ble æresmedlem i 1983, døde i 1996.

Liv Østlie, fra Nes i Akershus, ble æresmedlem i 1983, døde i 1996.

Gunhild Løvås, fra Stange på Hedmark, ble æresmedlem i 1984, døde i 1996.

Leif Røsåsberget, fra Vestre Toten i Oppland, ble æresmedlem i 1985, døde i 1989.

Lars Holen, fra Alvdal i Hedmark, ble æresmedlem i 1985, døde i 1994.

Åsta Holth, fra Solør i Hedmark, ble æresmedlem i 1986, døde i 1999.

Sigmund Borgan, fra Ås i Akershus, ble æresmedlem i 1987, døde i 2004

Arne Berge, fra Råde i Østfold, ble æresmedlem i 1991, døde i 2003

Åge Hovengen, fra Vestre Slidre i Oppland, ble æresmedlem i 1996.

Amund Lie, fra Fåvang i Oppland, ble æresmedlem i 1997.

Inger Dag, fra Sandefjord i Vestfold, ble æresmedlem i 2006.

Berge Furre, fra Oslo, ble æresmedlem i 2010.

2.2 Medlemstall

Norsk Bonde og Småbrukarlag hadde pr 30.06.2013 18 fylkeslag, 244 lokallag og 6448 medlemmer.

Norsk Bonde og Småbrukarlag hadde pr 30.06.2014 18 fylkeslag, 220 lokallag og 6462 medlemmer.

I perioden 01.07.2013 – 30.06.2014 har det kommet til 430 nye medlemmer og det er 416 som har meldt seg ut. 91 av de utmeldte er utmeldt fordi de ikke har betalt kontingenten de to siste årene, resten grunngir utmeldingen med høy alder, politiske uenighet og/eller at de har sluttet som bønder.

2.3 Kontingentsatser

Kontingentsatsene for 2014 ble fastsatt som tabellen under viser. Noen lokal- og fylkeslag har ekstrakontingent som kommer i tillegg til satsene nedenfor.

Satsene for 2013 og 2014:

Kontingenttype	Forklaring	2013	2014
Grunnkontingent	Betales av alle som driver jordbruk under 0,1 årsverk, støttemedlemmer, ektefeller og medlemmer som ikke driver jordbruk.	740	770
Lav kontingent	Betales av alle som driver jordbruk mellom 0,1 og 0,49 årsverk	1510	1570
Mellomkontingent	Betales av alle som driver jordbruk mellom 0,50 og 0,99 årsverk.	2445	2540
Høy kontingent	Betales av alle som driver jordbruk mellom 1,0 og 1,49 årsverk	3640	3780
Topp kontingent	Betales av alle som driver jordbruk over 1,5 årsverk	4340	4500
Verdiskapningskontingent	Betales av medlemmer som ikke er direkte eller indirekte involvert i primærnæringen, men som direkte eller indirekte har interesse og nytte av å støtte NBS.	865	900
Ungdomskontingent	Medlemmer under 30 år uten jordproduksjon.	490	510

Det ble vedtatt på landsmøtet i 2012 at ungdommer i Troms kun skal betale 300,- for ungdomsmedlemskap. Det er også vedtatt at ungdomskontingenten i Buskerud skal være på 300,- gjeldende fra 1 januar 2014.

3 Tillitsvalgte og ansatte

3.1 Styret pr. 30.06. 2014

Leder	Ann Merete Furuberg
Politisk nestleder	Modulf Aukan
Organisatorisk nestleder	Oddvar Vigdenes
Styremedlem	Therese Rudi
Styremedlem	Torbjørn Norland
Styremedlem	Terje Nystabakk
Styremedlem	Mari Søbstad Amundsen

Varamedlemmer til styret:

1. vara	Øystein Pugerud
2. vara	Ragnhild Elvestad
3. vara	Ketil Melvold
4. vara	Oddveig Pedersen Moen
5. vara	Svein Narve Veshovda

Ordførerskap:

Ordfører (møte- og talerett i styret)	Per Anton Nesjan
Varaordfører	Aud Gaundal

Kvinneutvalget

Leder	Hilde Kristin Mellum
Medlem	Ilona Margarethe Drivdal
Medlem	Bente Florelius
Vara	Yvonne Christensen
Vara	Elin Aarum

Ungdomsutvalget

Leder	Siri Folven
Medlem	Ragnhild Elvestad
Medlem	Paul Jørgen Pettersen
Vara	Aigin B. Bakken

Forhandlingsutvalget

Leder:	Ann Merete Furuberg
	Modulf Aukan
	Torbjørn Norland

Sakkyndige:

Olaf Godli, NBS-sekretariatet
John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet
Einar Meisfjord, NBS-sekretariatet

3.2 Representantskapet

	2013/2014
Ordfører	Per Anton Nesjan
Varaordfører	Aud Gaundal
Østfold	Lajla Myrvang-Ek Sukkebråten til 08.03.2013 May Katrine Revhaug fra 08.03.2014
Oslo og Akershus	Jo Arne Ødegård til 08.03.2014 Marius Røer Andresen fra 08.03.2014
Hedmark	Ståle Støen
Oppland	Terje Holen Per Idar Vingebakken
Buskerud	Torgny Moen
Vestfold	Ole Christian Torkildsen
Telemark	Arvid Lia
Aust-Agder	Kjell Gunnar Blakstad
Vest-Agder	Helge L. Fossen
Rogaland	Nils Melbøe
Hordaland	Jarle Helland
Sogn og fjordane	Magnar Juklestad
Møre og Romsdal	Øystein Ormbostad
Sør-Trøndelag	Knut Sjøvold
Nord-Trøndelag	Arnt Inge Engum
Nordland	Terje Nystabakk til 09.03.2014 Marielle Vink de Roos fra 09.03.2014
Troms	Margrethe Wikran
Finnmark	Bjørge S. Pettersen til 04.03.2014 Silje Taraldsen Tangen fra 04.03.2014
Landbrukssamvirket	Sveinung Svebestad
Landbrukssamvirket	Trond Reierstad
Landbrukssamvirket	Einar Enger
Landbrukssamvirket	Eilif Due
Norsk Sau og Geit	Tone Våg

3.3 Fylkeslag

Østfold Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Lajla Myrvang-Ek Sukkebråten til 08.03.2014
May Katrine Revhaug fra 08.03.2014
Fylkessekretær: Caroline Ek Myrvang

Oslo og Akershus Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Jo Arne Ødegård til 08.03.2014
Marius Røer Adresen fra 08.03.2014
Fylkessekretær: Svein Kåre Eggebø

Hedmark Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Ståle Støen fra
Fylkessekretær: Ingar Elgvasslien

Oppland Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Terje Holen
Fylkessekretær: Anette Jørstad

Buskerud Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Torgny Moen
Fylkessekretær: Einar Grimelid

Vestfold Bonde- og Småbrukarlag

Leder: Ole Christian Torkildsen
Fylkessekretær: Bergljot Styrvold

Telemark Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Arvid Lia
Fylkessekretær: Svein Arvid Tørre til 04.03.2014
Helle K. Gjerde fra 04.03.2014

Aust-Agder Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Kjell Gunnar Blakstad
Fylkessekretær: Knut Hødnebø til 09.03.2014
Kjell Gunnar Eskilt fra 27.05.2014

Vest-Agder Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Helge L. Fossen
Fylkessekretær: May-Brit Borgi Olsen

Rogaland Bonde- og Småbrukarlag

Leder: Nils Melbøe
Fylkessekretær: Vera Bergaas Utne

Hordaland Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Jarle Helland
Fylkessekretær: Åse Marie Reisæter

Sogn og Fjordane Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Magnar Juklestad
Fylkessekretær: Harald Jarl Runde til 08.04.2014
Olav Nesse fra 08.04.2014

Møre og Romsdal Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Øystein Ormbostad
Fylkessekretær: Ingvild Hansen Nystad

Sør-Trøndelag Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Knut Sjøvold
Fylkessekretær: Wenche Bringsli Husby

Nord-Trøndelag Bonde- og Småbrukarlag

Leder: Arnt Inge Engum

Fylkessekretær:

Nordland Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Terje Nystabakk til 09.03.2014

Marielle Vink de Roos fra 09.03.2014

Fylkessekretær: Siv Mossleth

Troms Bonde- og Småbrukarlag:

Leder: Margrethe Wikran

Fylkessekretær: Tor Odin Kjosvatn til 20.09.2013

Chris Dybvad fra 20.09.2013

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag

Leder: Bjørg S. Pettersen til 04.03.2014

Silje Taraldsen Tangen fra 04.03.2014

Fylkessekretær: Silje Taraldsen Tangen

3.4 Lokallag i Norsk Bonde- og Småbrukarlag

I Norsk Bonde og Småbrukarlag er det 220 lokallag pr. 30.06.2014, disse fordeler seg på fylkene slik:

Fylkeslag	Antall lokallag
Østfold	2
Akershus	7
Hedmark	23
Oppland	23
Buskerud	13
Vestfold	1
Telemark	8
Aust-Agder	2
Vest-Agder	7
Rogaland	16
Hordaland	14
Sogn og Fjordane	17
Møre og Romsdal	18
Sør-Trøndelag	14
Nord-Trøndelag	15
Nordland	20
Troms	12
Finnmark	8

I tillegg til lokallagene er det 8 medlemmer som står som direkte medlemmer under landslaget, og det er 15 fylkeslag som til sammen har 297 direkte medlemmer under fylkene.

Endringer i årsmeldingsperioden:

I Oppland er Trevatn BS lagt ned. Østre Toten BS og Vestre Toten BS er nedlagt og slått sammen til nytt lag, Toten BS.

I Buskerud er Ringerike og Hole BS nedlagt.

I Vest-Agder er Sirdal BS aktive igjen.

I Rogaland er Indre Gjesdal BS og Lund BS nedlagt. Strand BS og Forsand BS er nedlagt og slått sammen til nytt lag, Strand og Forsand BS.

I Hordaland er Kvam BS nedlagt.

I Møre og Romsdal BS er Haram BS og Molde BS nedlagt. Gjemnes BS, Tingvoll og Straumnes BS er nedlagt og slått sammen til nytt lag, Gjemnes og Tingvoll BS.

I Sør-Trøndelag er Soknedal BS, Osen og Roan BS, Hessdalen BS, Graftås BS, Haltdalen BS og Singsås BS nedlagt.

I Nord-Trøndelag er Fosnes BS, Overhalla BS, Røyrvik og Namsskogan BS, Leka BS, Høylandet BS og Henning BS nedlagt.

I Finnmark er Mathisdalen BS, Tverrelvdalen BS og Alta Eiby BS nedlagt og slått sammen til et nytt lag, Alta BS.

3.5 Interne utvalg i Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Hagebruksutvalget

Utvalget skal være rådgiver for styret i hagebruksspørsmål. Se melding fra utvalget.

Leder: Øystein Pugerud, Hordaland
Arne Lofthus, Hordaland
Harald Wiig Bjørn-Nielsen, Rogaland

Internasjonalt utvalg

Utvalget skal være rådgiver for styret i internasjonale spørsmål. Se melding fra utvalget.

Leder: Stein Brubæk, Møre og Romsdal
Nestleder: Elin Bergerud, Buskerud
Ilona Margarethe Drivdal, Vest-Agder
Jens Erik Furulund, Hedmark
Olav Randen, Buskerud

Utmarksutvalget

Leder: Terje Nystabakk, Nordland
Ola Krokann, Sør-Trøndelag
Annette Jørstad, Oppland
Sekretær: John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet
Se melding fra utvalget.

Inn på tunet-utvalget

Leder: Jon Karlsen, Hedmark
Britt Marthinussen, Nordland
Jorunn K. Kvernen, Møre og Romsdal
Ann Merete Furuberg
Tor Ronny Haugsgjelten, Nord-Trøndelag
Sekretær: Einar Meisfjord, NBS-sekretariatet
Se melding fra utvalget.

Aksjonsutvalget

Leder: Therese Rudi, Oppland
Ståle Støen, Hedmark
Knut Sjøvold, Sør-Trøndelag
Olav Randen, Buskerud
Sekretær: Olaf Godli, NBS-sekretariatet
Se melding fra utvalget.

Jubileumsutvalget

Leder: Mari Søbstad Amundsen, Oslo
Svein Kostveit, Telemark
Tori Snerte, Buskerud
Ellen Marie Tangen, Hedmark
John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet
Prosjektkoordinator: Bente Kristine Lorentzen

Organisasjonsutvalget

Leder: Oddvar Vigdenes, Nord-Trøndelag
Nestleder: Terje Holen, Oppland
Torgny Moen, Buskerud
May-Brit Borgi Olsen, Vest-Agder
John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet

3.6 Eksterne utvalg/arbeidsgrupper 2013-2014 Aksjon for velferdsstaten, styret

Ann Merete Furuberg
Vara: John Petter Løvstad

Arbeidsgruppe vedrørende utredning av endring av produksjonstilskudd for sau/lam og geit/kje

Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Arbeidsgruppe for utredning av driftsulemper i jordbruket

Merete Furuberg, Hedmark
John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet

Arbeidsgruppe for utredning av bruk av Husdyrregisteret for storfe i tilskuddsforvaltningen

Einar Meisfjord, NBS-sekretariatet

Arbeidsgruppe for utredning av diverse tilskudd i grøntsektoren

Øystein Pugerud, Hordaland

BioforskAutorisasjonsordningen for handtering og bruk av plantevernmidler

Siv Marislett Sekse, Hordaland
Vara: Einar Meisfjord, NBS-sekretariatet

Kulturgrupper VIPS-(Varsling innen planteskadegjørere)

Frukt/bær: Øystein Pugerud, Hordaland (01.05.2007-)

Bondens marked

Styret: Kirsti Sollid, Troms (fra 27.04.2010)

Budsjettnemnda for jordbruket

Olaf Godli, NBS-sekretariatet (01.07.2012-30.06.2014)
Siv Mossleth, Nordland (07.12.2012-30.06.2014)
Per Aas, bonde, fellesrepresentant NBS og NB (01.07.2012-30.06.2014)

Den norske FAO-komité

St le Støen, Hedmark
Vara: Inger Dag, Vestfold

Faglig rådgivende organ for Dovrefjell nasjonalparkstyre

Marit Rolstad, Oppland
Ingar Elgevasslien, Hedmark

Gjensidige*Kontaktutvalget:*

Ann Merete Furuberg, Hedmark
Olaf Godli, NBS-sekretariat
John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet

Samarbeidsutvalget:

Svein Løken, Oppland
Anne-Lise Aass, Hedmark
John Petter Løvstad, NBS-sekretariat

Innovasjon Norge, klagenemnda for BU- saker

Jorunn Haugland Støen, Hedmark, fra 01.05.2009

Matmerk

<i>Styret:</i>	Ann Merete Furuberg, Hedmark
<i>Valgkomite:</i>	Eli Reistad, Norges Bondelag (fellesrepresentant)
<i>KSLs Arbeidsutvalg:</i>	Knut Sjøvold, Sør-Trøndelag
<i>Faggruppe HMS:</i>	Arne Grue, Hedmark
<i>Faggruppe planteproduksjon:</i>	Øystein Pugerud, Hordaland
<i>Faggruppe husdyrproduksjon:</i>	Olaf Godli, NBS-sekretariatet
<i>Faggruppe Inn på tunet:</i>	Jon Karlsen, Hedmark
<i>Klagenemnd for klager på KSL-revisjoner:</i>	Knut Sjøvold, Sør-Trøndelag
<i>Faggruppe KIL:</i>	Siv Mossleth, Nordland Tor Odin Kjosvatn, Troms

Kvoteordninga for melk – klagenemnda (01.01.2012-31.12.2013)

Per Anton Nesjan, Nordland

Vara: Bergljot Styrvold, Vestfold

Landbrukets brannvernkomite

Reidar Isebakke, Østfold

Landbrukets energi- og klimautvalg

Einar Meisfjord, NBS-sekretariatet, fra des. 2010

Landbrukets HMS-tjeneste, styret

Arne Grue, Hedmark (2012-2013)

Berit Nikolaisen, Troms (2013)

1.vara: Kristian Ekre, Oppland (2012-2013)

Landkreditts Representantskap

Arne Grue, Hedmark (2010-2012)

Vara: Olaf Godli, NBS-sekretariatet (2010-2012)

Matforsk Eiendom, styret

Åse Berg, Sør-Trøndelag

Vara: Kirsten Steindal, Norges Bondelag

Nei til EU, rådet

Terje Nystabakk

Norsk Landbrukssamvirke*Styret*

Ann Merete Furuberg, Hedmark

Vara: Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Rådet:

Ann Merete Furuberg, Hedmark

Torbjørn Norland, Rogaland

Modulf Aukan, Møre og Romsdal

Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Rådgivende utvalg for næringspolitikk
John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet
Landbrukets risikogruppe
John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet

Norsk senter for bygdeforskning, styret
John Petter Løvstad, NBS- sekretariatet (2012-2014)

Norsk Landbruksmuseum

Representantskapet: Reidar Isebakke
Styret: Vara: Anne Jorunn Avdem, Sogn og Fjordane

Norsk Sau- og Geit, representantskapet
Marius Røer Andresen, Akershus

Omsetningsrådet
Ann Merete Furuberg, Hedmark
Vara: Modulf Aukan, Møre og Romsdal

Opplysningskontoret for frukt og grønt (OFG), styret
Ola Langvasbråten, Buskerud, fra februar 2011- juni 2014

Produsentutvalget for korn
Marius Hundstuen Bøhle, Vestfold

Redusert risiko ved bruk av plantevernmidler, arbeidsgruppe
Siv Marislett Sekse, Hordaland
Einar Meisfjord, NBS-sekretariatet

Referansegruppe for arvelovutvalget
Svein Løken, Oppland

Regjeringens kontaktutvalg
Ann Merete Furuberg, Hedmark
Olaf Godli, generalsekretær NBS

Reklamasjonsnemnda for såvarer og kraftfôr
Olaf Godli, NBS- sekretariatet

Reklamasjonsnemnda for korn
Olaf Godli, NBS- sekretariatet

Representantskapet i Forum for internasjonale kvinnespørsmål (FOKUS)
Ilona M. Drivdal, Hedmark

Rådet for dyreetikk
Geir Grosberg, Oppland
Vara: Clara A. Hveem, Norges Bondelag

Rådgivende utvalg for landbruksstatistikk - Statistisk sentralbyrå

Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Vara: Svein Løken, Oppland

Samarbeidsgruppe mot GMO

Ole-Jacob Christensen

Vara: Inger Dag

Selskapet for Norges Vel, representantskapet

John Petter Løvstad, NBS-sekretariat

Sentralt kontaktutvalg for rovdyr

Ola Krokann, Sør-Trøndelag

John Petter Løvstad, NBS-sekretariat

Stiftelsen for Landbrukets næringsmiddelforskning*Styret*

Åse Berg, Sør-Trøndelag, styreleder

Representantskapet: Norges Bondelag

Trine Hasvang Vaag

Ingrid Melkild (vara)

Nofima AS:

Åse Berg, styremedlem

Styret for Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter

Ann Merete Furuberg, Hedmark, fra 01.01.2011

Vara: Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Styret for forskningsmidler over jordbruksavtalen

Ann Merete Furuberg, Hedmark

Vara: Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Styringsgruppe for "Bedre bunnlinje" i NLR

Modulf Aukan, Møre og Romsdal

Styringsgruppe for Mat langs Nasjonale Turistveger

Stein Brubæk, Møre og Romsdal til 2013

Styringsgruppe for utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliiv

John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet

Styringsgruppe for prosjektet "Friskere føtter"

Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Vara: Ann Merete Furuberg, Hedmark

Styringsgruppe for prosjektet Rekruttering til landbruksutdanning

Rakel Nystabakk, Nordland
Therese Rudi, Oppland

Styringsgruppe for Rett landbruksutdanning

Ann Merete Furuberg, Hedmark

Styringsgruppe for "Økologiske veiledningsprosjekt i LFR" (GFR, OGFR og dyrkingsgrupper) avsluttet vår 2014

Thomas Cottis, Hedmark (april 2005-2014)

Internasjonale verv European Coordination La Via Campesina, styret

Elin Bergerud, (april 2013-)

Europarepresentant i den internasjonale koordinasjonskomiteen i La Via Campesina,
Ingeborg Tangeraas, NordlandLa Via Campesina komite for bærekraftig småbruk

Ann Merete Furuberg, Hedmark

La Via Campesina, matsuverenitetsgruppe

Stein Brubæk, Møre og Romsdal

La Via Campesina internasjonale komité for menneskerettigheter

Anne Røde, Nordland

3.7 Sekretariatet**Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt sekretariat og avisa Bonde og Småbruker.**

Adresse: Øvre Vollgate 9, 0158 Oslo

Internett: www.smabrukarlaget.no

E-post: post@smabrukarlaget.no

Telefon: 24 14 89 50

Ansatte pr. 30.06. 2014

Olaf Godli, generalsekretær

John Petter Løvstad, assisterende generalsekretær

Einar Meisfjord, rådgiver

Cathrine Campbell Petersson, medlems- og organisasjonskonsulent (80%)

Romelia Goboy Brataker, økonomikonsulent (80%)

Kristin Lia, kontormedarbeider (80 %)

Svein Løken, forsikrings- og skatterådgiver (20 %)

Leonid Rødsten, Redaktør i Bonde og Småbruker

Ansatte i prosjekter denne perioden: Slipp oss til, ungdom inn i landbruket

Bente Kristine Lorentzen (50%) til 30.06.2013

Andrea Sofie Aasvang (fra 01.07.2013)

Grønt Spa'tak

Martine Solberg, prosjektkoordinator fra 01.09.2012

Klimaprojektet

Markus Brun Hustad (fra 01.03.2013)

Samvirkeprosjektet

Renathe Svarte (10.04.2012-31.12.2013)

Kvinneprojektet

Bente K. Lorentzen (til 30.06.2013)

Agnes Bridge Walton (01.10.2013-31.03.2014)

Lokalmatprosjektet

Lise Brunborg Jakobsen (27.08.2012-31.01.2014)

4 Møter i organisasjonen

4.1 Landsmøtet 2013

Det 84. ordinære landsmøte ble avviklet 24. og 25. august på hotell Radisson Blu, Lillehammer. Talen til leder, behandlingen av eventuelle lovendringsforslag, andre innkomne forslag og uttalelser fra landsmøtet samt valg er gjengitt i heftet nett.no nr. 4-2013.

4.1.1 Lovendringsforslag

Ved fristens utløp 24. juni var det kommet inn et forslag til endringer i vedtektene fra Møre og Romsdal BS. Forslaget gjelder en formalisering av statusen til Internasjonalt utvalg.

Forslag fra Møre og Romsdal BS

Møre og Romsdal Bonde og Småbrukarlag ønskjer ei stadfesting og styrking av Internasjonalt Utval si rolle i organisasjonen, og styret har vedtatt denne uttalen til landsmøtet:

"Landsmøtet på Lillehammer 2012 satte fokus på mangelen av fundamentering av det internasjonale arbeidet i organisasjonen til NBS. Internasjonal fokus er en vintersak for NBS og må få en sterkere plass i organisasjonen. Det er behov for en lovendring som sikrer at IU er tilstede og kan påvirke hvor vår politikk utmeisles. Vi foreslår derfor følgende lovendring:

Tillegg til § 5, 6.ledd (landsmøtet): Internasjonalt Utvalg har tale og forslagsrett.

Tillegg til § 6, 5.ledd (representantskapet): ....og internasjonalt utvalg.

Nytt punkt § 7 (styret), punkt j: oppnevne Internasjonalt utvalg i hh til eget mandat.

Vi mener at styret fortsatt kan oppnevne IU i stedet for landsmøtet. Da kan man fortsatt beholde antallet (5) uten at det påfører valgnemnda merarbeid."

Hordaland BS har gitt skriftleg støtte til uttalen, likeins Frei, Gjemnes og Tingvoll lokallag. Gjemnes og Tingvoll lokallag legg ved denne kommentaren:

"Matproduksjon og matsikkerhet er ikkje berre ei nasjonal sak, men i høgste grad ei global utfordring. Internasjonal orientering/samarbeid er heilt nødvendig. Internasjonalt utvalg i NBS gjer en viktig jobb i denne sammenhengen. Gjemnes og Tingvoll slutter seg derfor til forslaget om endring av instruksene for Internasjonalt utvalg."

Helsing styret i Gjemnes og Tingvoll Bonde og Småbrukarlag.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget til endringer i vedtektene.
Enstemmig vedtatt.

4.1.2 Årsmelding 2012 - 2013

Landsmøtet hadde ingen spesielle kommentarer til den fremlagte årsmeldingen.

Vedtak:

Landsmøtet godkjenner årsmelding for 2012 - 2013

Enstemmig vedtatt.

4.1.3 Innkomne forslag

A Saker innsendt fra lokallag og fylkeslag til behandling på landsmøtet

Forslag nr. 1 Fra Oppland Bonde- og Småbrukarlag

Behov for å gjennomgå verktøykassa for jordbruksoppjøret

Det norske landbruket er i sterk endring. Med et mål om økt matproduksjon i Norge på norske ressurser, er spørsmålet om dette målet kan nås med å gripe ned i den verktøykassa som landbruket har hatt til rådighet siden jordbruksforhandlingene startet. Få er fornøyd med retningen landbruksutviklingen tar, men få ser ut til å ha gode forslag til hvordan retningen kan snus. Ved å holde på dagens system, hvor midler flyttes innen en meny med noen små endringer og tiltak år om annet, vil bruksavgangen fortsette, areal brakklegges og bygges ned. Bonden vil ikke få økt sin inntekt og importen vil øke. Vi går mot et todelt landbruk hvor volum og ytelse i de mest sentrale strøk vil dominere, mens distrikter og marginale strøk vil ha innslag av småskala og nisje.

Det volumbaserte landbruket vil være gjeldstynget og småskala/nisje for spesielt interesserte som driver av ideologi med inntekt utenom bruket. Et volumlandbruk som settes i en tvangssituasjon grunnet høy gjeld, og et minilandbruk som ikke vil bruke tid og ressurser på satsing utover det aller nærmeste markedet. Resultatet vil være alvorlig for distriktskommunene, reiselivet, kulturlandskapet og bosettingen. Det vil nok finnes unntak, men retningen står mer og tydeligere fram etter som årene går.

Utmarksbeite umuliggjøres i flere og flere områder grunnet økende rovdyrtrykk og er med på å tvinge fram omstillinger til produksjoner som ikke er i tråd med bruk av norske ressurser. Vil sluttresultatet bli at bygdene er dominert av grise- og kyllingfjøs, mens rovdyra og verneinteressene får boltre seg i utmarka?

Klimaet er i endring, noe som gjør at landbruksjord oftere blir utsatt for naturkatastrofer og mye regn. Hva gjør dette med et system som vektlegger monokulturer og ensretting? Et system hvor landbruket ikke gjøres i stand til å møte dårlige år eller endrede forutsetninger? Kan godt tenkes at enkelte produkter ikke vil være tilgjengelige for nasjonen år om annet. Eller at bønder og gårdsbruk går over ende etter flere år med avlings- og jordtap. Hvis ikke verktøykassa inneholder muligheter for kursendring, hva hjelper det da med gode intensjoner og mål i landbruksmeldinger?

Oppland Bonde- og Småbrukarlag foreslår at Norsk Bonde- og Småbrukarlag tar initiativ til å reise en debatt og gjennomgang av innhold og muligheter innen dagens

jordbruksforhandlingsmeny. En slik debatt og gjennomgang må ha som mål å gjøre landbruket i stand til å oppfylle målsettingene i Stortingsmeld. nr. 9 ved vektlegging av matproduksjon på norske ressurser. Stoppe bruksnedgangen, sentraliseringen og utviklingen mot et volum og ytelseslandbruk i de mest sentrale strøk. Hindre arealavgangen og sikre matjorda mot omdisponeringer. Debatten og gjennomgangen må også ta inn tiltak for endrede klimautfordringer, satsing på kvalitet, brukenes arealtilgang, nasjonens forutsetninger og tilpasninger både topografisk og klimatisk. Debatten må legge vekt på et variert landbruk over hele landet, hvor egne ressurser skal være basis i produksjonen.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget fra Oppland BS og ber om at dette sendes over til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 2   Fra Troms Bonde- og Småbrukarlag

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil sikre markedsbalanse for svinekjøtt

Det er i dag overproduksjon av svinekjøtt i Norge, noe som fører til svært dårlig økonomi for svinekjøttprodusentene. For å sikre svineproduksjonen i hele landet, også i distriktene, er det viktig å oppnå markedsbalanse.

Istedenfor kortvarige tiltak vil Norsk Bonde- og Småbrukarlag redusere konsesjonsgrensa sånn at markedet igjen kommer i balanse. Dette vil bety en svært liten reduksjon på det enkelte bruk, men gir grunnlag for mye bedre pris. Dersom det senere blir underproduksjon kan konsesjonsgrensa flyttes nærmere eller tilbake til dagens grense.

Gårdsbruk som i dag har konsesjon for større produksjon enn konsesjonsgrensa, vil måtte redusere produksjonen med samme prosentsats som dem med konsesjonsbesetninger. Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil også se på konsesjonsregelverket for å unngå uheldige tilpasninger som bruk av engangspurker.

Vedtak:

Landsmøtet avviser forslaget fra Troms BS.

Enstemmig vedtatt.

B   Forslag lagt fram under landsmøtet

Forslag nr. 1   Fra ungdomsbenken

Landbruksutdanning i Nord- Norge

Vi synes det er for få linjer/studium innenfor landbruk, VGS i Nord- Norge. Det finnes 4 fagskoler og 4 høgskoler/universiteter i Norge som tilbyr utdanning innenfor landbruk, ingen av dem ligger i Nordland, Troms eller Finnmark. Når vi sier landbruk, mener vi da jordbruk og skogbruk. I forbindelse med St. Meld. 9, ble begrepet arktisk landbruk for fullt innført. Arktisk landbruk omfatter landbruk i Nordområdene. Vi savner en fagskole- og

høyskole/universitetstilbud i Nord-Norge. Frem til for noen år siden var det studietilbud på universitetet i Tromsø innenfor landbruk og naturbruk, det eksisterer ikke lenger.

Vi ønsker oss tilbud om høyere utdanning og fagskole innenfor landbruk i Nord-Norge, gjerne med mulighet for å gå deltid.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget, og sender saken til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 2   Fra Verdal BS

Arbeidsgruppe driftsvansker

Arbeidsgruppa som skal arbeide for større lønnsomhet på å drive arbeidskrevende arealer og arealer som er utsatt for nattefrost må i dette arbeidet se bort fra kommunegrensene. Driftsforhold og topografiske forhold må ligge til grunn i arbeidet.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget fra Verdal BS og sender saken til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 3   Fra Verdal BS

Rovvilt

Verdal BS ser ingen løsning på rovdyrproblemene med det nåværende miljøverndepartementet. De har i flere år trenert og motarbeidet rovviltforliket. I Jämtland har det de tre siste årene blitt tatt ut 90 bjørn årlig. Samtidig sier det offentlige at vi har 2,37 årlige ynglinger i Midt-Norge. Alle forstår at myndighetenes tall er for lave, bjørnen snur ikke på svenskegrensa. Derfor må vi få bort de som sitter i det nåværende Miljøverndepartementet og få fram konkrete bestandstall på bjørn og dermed få gjort noe med rovdyrproblemet

Vedtak:

Landsmøtet avviser forslaget.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 4   Fra Tysvær BS

Puljetillegg og kvantumstillegg ved levering av slakt

Det er eit problem at slakteribransjen med samvirkeslakteria i spissen, bevisst motarbeider den utjammingspolitikken som NBS i mange år har kjempa for, gjennom utstrakt bruk av puljetillegg og kvantumsbaserte tillegg ved levering av slakt. Landsmøtet oppfordrer Nortura og andre

aktørar om å ta praksisen opp til ny vurdering. Spesielt i saueneringa er vi avhengige av mange små og middels store bruk.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget og sender saken til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 5   Fra Nordreisa BS

Endringsforslag til forslag nr. 2 - innkommet forslag før landsmøtet

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil sikre markedsbalanse for svinekjøtt

Det er i dag overproduksjon av svinekjøtt i Norge, noe som fører til svært dårlig økonomi for svinekjøttprodusentene. For å sikre svineproduksjonen i hele landet, også i distriktene, er det viktig å oppnå markedsbalanse.

En viktig grunn til overproduksjonen er konsesjonsregelverket som gir muligheter for spesielle tilpasninger. Ved at konsesjonsgrensa regnes ut fra antall purker på telledato, kan en få til en svært stor produksjon ved å benytte éngangspurker som griser etter telledato, og som er slakta før neste.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag oppfordres til å ta initiativ til å sørge for at avtalepartene i jordbruket setter ned ei gruppe som utreder muligheten for et konsesjonsregelverk som gir bedre markedsbalanse.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget og sender det til styret for videre oppfølging.

Vedtatt med et stort flertall.

Forslag nr. 6   Fra Anniken Wullum, ungdomsutsending fra Sør- Trøndelag

Kampen om arealene

Etter bystyrets behandling av ny arealplan, har Trondheim kommune blitt Norges dårligste jordvernskommune. Kommuneplanen og den tilhørende arealplanen er blant de viktigste sakene bystyret håndterer. I arealplanen blir det fastsatt hvor det skal bygges bosteder, hvor det skal være næringsareal, kollektivårer og offentlige bygg. Arealplanen blir behandlet hvert 4. år, og skal vere med å legge grunnlaget for utbygging av nye arealer, jordvern og lignende fram til neste behandling av planen. Trondheim er en by i rask vekst, i likhet med de øvrige storbyene i Norge. Fortsetter det som nå får vi 50 000 nye innbyggere før år 2030. Den enkleste måten å skaffe nye byggeklare felt på, er å omdisponere bynære jordbruksområder, og det er denne løsningen bystyret legger opp til.

Siden 1993 har nær 10 000 dekar dyrka jord (totalt 186 000 daa) og over 6 000 dekar dyrkbar jord (totalt 114 000 daa) årlig blitt omdisponert til andre formål enn matproduksjon. Fra ett dekar kornjord får vi omtrent 1000 brød i året. Siden 1993 har vi i Norge med andre ord bygd

ned produksjonsarealet til over 300 millioner brød. De tre formålene som bygger ned mest matjord er boliger, næring og samferdsel.

Det er akutt boligmangel i Norge, men konsekvent nedbygging av norsk matjord bør ikke være løsningen. Du kan ikke løse et problem ved å erstatte det med et annet. Vi kan kanskje stilne den akutte boligmangelen, men kommer til å få store, negative konsekvenser på lang sikt. Bygger vi ned jordbruksområdene er grunnlaget for lokal matproduksjon tapt for alltid. Ve nedbygging ødelegger vi jordens muligheter til rekreasjon, og dermed muligheten jorda har til å ta opp i seg ny næring. Dette er ødeleggende for områdets eventualitet til å fortsette som dyrkingsområde. Man må da i stedet, av mangel på gode, eksisterende dyrkingsområder, begynne å benytte nye, som ikke på langt nær har samme jordkvalitet og næringsomløp som den nedbygde. Dette fører ergo til en økt bruk av gjødsel, noe som i beste fall bare er miljøskadelig.

Et annet aspekt ved nedbyggingen av disse bynære jordbruksområdene, er de økte transportstrekke man dermed trenger for å frakte maten fra jord til bord. Dette er en definitiv negativ miljøeffekt. Den gjennomsnittlige forbruker blir stadig mer opptatt av enkelte ønskede egenskaper hos maten de kjøper, deriblant kortreisthet. Det er derfor også et forbrukerøkonomisk aspekt ved denne nedbyggingsplanen.

Noe dyrkamark blir vi nødt til å omregulere. Trondheim har i flere år ført en fortettingspolitikk, blant annet for å redusere transportarbeidet. Men fortettinga har også sin pris, eplehager og andre pustehull forsvinner. Vi må anstrenge oss for at skadevirkningene blir så små som mulig. Tap av grønne områder har dessuten store negative følger for folkehelse og muligheten til rekreasjon. Det er derfor mange vanskelig prioriteringer som må gjøres, og hvis vi ikke er forsiktige kan det oftest bli de grønne områdene som taper.

Norsk Bonde- og Småbrukarlags landsmøte ber Trondheim kommune revurdere den nyeste arealplanen. Nedbygging av bynære jordbruksareal bør unngås så langt det er mulig, og kommunen bør heller satse på fortetting innad i den allerede utbygde byen, eller satse på godt samarbeid med nærliggende kommuner for å få desentralisert byen på en mer positiv måte.

Sendes til: Media i Trondheim, Trondheim Kommune.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget, og sender det som en uttalelse fra landsmøtet til media i Trondheim, til Bonde- og Småbruker og til Trondheim kommune.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 7   Fra Nordreisa BS

Rekruttering

Rekruttering til landbruket er en viktig fanesak for Norsk Bonde- og Småbrukarlag. I dag ser vi at de fleste som kjøper seg gård i dag, er voksne idealister med en stor drøm om å drive et lite bruk. Disse har gjerne en utdanning og karriere fra før som ikke matcher helt med livet på gården.

Dette er ressurspersoner og like viktige for rekrutteringen som ungdommen. Men det er sjeldent voksne mennesker er villige til å sette seg på skolebenken på heltid for å lære alt som må læres. Her er voksen opplæringen på landbruksskolene et fantastisk tilbud. I Troms har dette vært tilbudt noen år nå, og tilbudet er veldig populært! Det er alltid flere som søker enn det er plass til, og etterspørselen bare øker for hvert år.

Problemet med denne utdanningen er at den følger læreplanen til det ordinære løpet på videregående. Dette nivået blir for lavt for voksne mennesker. De som deltar på voksen opplæringen er der fordi de vil, fordi de ønsker mest mulig kunnskap om landbruket, mens ungdommen på det ordinære løpet ofte er skolelei, og går der fordi de «må» gjennom videregående på en eller annen måte. Lærebøkene holder ikke god nok faglig kvalitet, verken for voksne eller ungdom, men voksne mennesker som frivillig bruker fritiden sin på helgesamlinger, er ofte mye er sultne på mest mulig informasjon.

Det må utvikles nytt lærestoff for voksenopplæringen. Det trenger i første omgang ikke være helt nye lærebøker, kompendier kan være nok.

Nordreisa Bonde- og Småbrukarlag håper landsmøtet støtter forslaget, og oppfordrer det nye styret til å fremme forslaget for fylkeskommunene og landbruksskolene.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget og sender saken til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 8   Fra Buskerud BS

Vi har ingen bønder og ingen bygder å miste

Majoriteten av norske politikere har ikke tatt inn over seg hvor dramatisk situasjonen er i Bygde-Norge. I mange bygder er landbruket i ferd med å rakne. De siste elleve årene har for eksempel antallet melkeprodusenter blitt halvert. Samtidig blir industribedrifter, skoler og butikker nedlagt, og kommunikasjon blir vanskeligere når buss-, tog- og båtruter innstiller. Selv om også mange går mot strømmen, er et hovedtrekk at pessimisme sprer seg i Bygde-Norge. Folk tar ikke sjansen på å satse der de tror storsamfunnet vil avvikle.

Om dette fortsetter, vil store deler av landet vårt være uten næringsaktivitet og matproduksjon om noen tiår, og mange bygder som i dag har bosetting, vil være folketomme.

Samtidig vet vi at Norge har en sjølforsyningsprosent på rundt 50, og under 40 prosent om vi regner norskprodusert mat på norske ressurser. Vi bor i et land som er rikt på landbruksressurser, men våre landbruksressurser er fordelt på en slik måte at det trengs bosetting, gårder og arbeidsfolk landet over for å benytte dem. Den dramatiske avgangen vi opplever, er derfor både en avvikling av bygdebosetting og en avvikling av viktige deler av norsk matproduksjon. Dersom denne avgangen fortsetter, vil det bli umulig å oppnå målsettingene i Stortingsmelding 9, 2011-12 om økt matproduksjon på norske ressurser over hele landet.

Det må ikke gå slik, det er ikke en naturlov. Avgangen fra Bygde-Norge og fra landbruket er resultat av politiske beslutninger. Myndighetene vil at det skal gå slik, eller de aksepterer at det går slik. Men i dette ligger også det positive, at norske myndigheter kan stoppe og snu avgangen. Framtidsrettet, miljøvennlig og solidarisk landbrukspolitikk innebærer at vi slår ring om alle bygder og alt landbruk.

Folk flest ønsker ikke at avgangen fra bygdene og landbruket skal fortsette. Vårt inntrykk er i stedet at både forståelsen for bosetting i bygdene og engasjementet for rein og lokal mat er i sterk vekst i befolkningen.

Det er politikerne som utgjør et mindretall og som lar seg styre ensidig av destruktive markedskrefter og frihandelsorganisasjoner. Norsk Bonde- og Småbrukarlags oppgave er å gjøre vår egen og folk flest sine synsmåter også til politikerne sine synsmåter. Den neste oppgaven er å ta skrittet fra avgang til framgang. Dette landet har ikke en eneste bonde og ikke ei eneste bygd å miste.

Vedtak

Landsmøtet støtter forslaget og sender det som en uttale til Bonde- og Småbruker og andre relevante media.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 9 Fra Buskerud BS

Korrekte tall for landbruket

Det viktigste grunnlaget for jordbruksoppgjørene er tallmateriale fra Budsjettnemnda for jordbruket. Disse tallene gjenspeiler ikke godt nok de reelle inntektsforholdene i landbruket. Særlig skeivt slår det ut på små og tungdrevne bruk. Dette materialet fører for det første til at forhandlingene ikke i full grad blir reelle, for det andre at opinionen får et misvisende inntrykk av inntektsforholdene i landbruket og for det tredje at vi gardbrukere ofte ikke kjenner oss igjen i det som foregår.

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag 2013 mener primært at staten bør gå med på at et mer realistisk tallmateriale blir lagt til grunn i forhandlingene. Alternativt må landbruket utarbeide sitt eget tallmateriale for bønders inntektsforhold og bruke dette parallelt med og i stedet for Budsjettnemnda sitt materiale. Det vil gi både ryddigere forhandlinger og et mer reelt inntrykk utad. Norsk Bonde- og Småbrukarlag bør ta initiativet til et slikt arbeid, helst få Norges Bondelag med og alternativt gjøre det nødvendige utrednings- og publiseringsarbeidet på egen hånd.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget og sender saken til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

C Forslag til uttaler utarbeidet av redaksjonskomiteen og lagt fram for landsmøtet

Redaksjonskomiteen legger fram følgende forslag til uttalelser på vegne av landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Oversendes presse.

Matproduksjon er en del av Norges beredskap

Norsk Bonde- og Småbrukarlag har merket seg at forsvarssjef Harald Sunde og landbruks- og matminister Trygve Slagsvold Vedum har tatt til orde for å gjenopprette norske beredskapslagre for matkorn, og løfter matproduksjonen inn i den nasjonale beredskapen. Dette har Norsk Bonde- og Småbrukarlag vært en pådriver for i flere år.

I St. meld.9, 2011-2012 er det overordnede målet at den landbaserte matproduksjonen i Norge skal økes i takt med etterspørselen fra en økende befolkning.

For å få til dette må landbrukspolitikken til enhver tid bidra til at areal holdes i hevd, at det legges til rette for god agronomi, at jordbruksarealet kan øke samtidig som at det sikres nok arbeidskraft til å forvalte arealet på en god måte. Spesielt må distriktsjordbruket få større oppmerksomhet, fordi det er her mesteparten av de ledige ressursene for økt matproduksjon finnes.

I tillegg er et sterkt jordvern nødvendig, noe som i senere tid har blitt aktualisert gjennom IKEA-saken i Vestby og Trondheim kommunes ønske om å bygge boliger på 1030 dekar matjord. Både i et beredskapsperspektiv og i en situasjon hvor norsk matproduksjon skal økes, blir det helt feil å bruke noe av den beste matjorda til andre formål enn matproduksjon. Når vi i tillegg vet at det fulldyrka arealet er synkende samtidig som at importen av mat og kraftfôrråvarer øker, bidrar dette til å svekke den nasjonale matvaresikkerheten.

NBS krever at beredskapsperspektivet får en større plass i utformingen av landbrukspolitikken framover. Dette må imidlertid ikke bare begrense seg til opprettelse av kornlagre, men også gjennom et sterkt jordvern, og at det legges til rette for økt matproduksjon på norske ressurser over hele landet.

Økt inntekt utløser både investeringer og økt matproduksjon

I årene framover står jordbruket i Norge overfor et stort investeringsbehov. Skal vi klare å skape rekruttering, øke matproduksjonen og ha landbruk over hele landet, må vi legge til rette for økte investeringer i både driftsbygninger, maskiner, gjerder og jord. Uten slike helt nødvendige investeringer vil jordbruket og matproduksjonen dø ut.

I dagens situasjon er økonomien så presset at mange ikke er i stand til å fornye driftsapparatet. Mange ser ikke verdien av å grøfte eller nydyrke jord, fordi lønnsomheten er for dårlig. I tillegg vet vi at 40 % av jorda som drives i dag er leiejord. Dette skaper uforutsigbarhet, og satsingsviljen kan lett forsvinne når man vet at en stor del av ressursgrunlaget for videre drift kan forsvinne.

Dette er store utfordringer som må løses om vi skal klare å rekruttere ungdom til å velge matproduksjon som yrke. Om vi skal klare å legge til rette for en moderne matproduksjon over hele landet, hvor både jord og driftsapparat fornyes og holdes i hevd, så må den forventede

avkastningen være stor nok til å utløse disse investeringene. Kort sagt: Lønnsevnen må bli bedre.

I tillegg må bygdeutviklingsmidler som i dag brukes på investeringer i driftsbygninger, også kunne brukes til å ruste opp gjerder og dyrke ny jord. Samtidig må det åpnes for at bønder kan sette av deler av driftsoverskuddet til framtidige investeringer. Det vil kunne være et viktig bidrag for å gjøre jordbruket mindre avhengig av lån og offentlige bevilgninger for å gjennomføre nødvendige investeringer. Alle investeringstiltak må vurderes i et bærekraftperspektiv.

Ei framtid for unge bønder

Like viktig som å ivareta matjord for de kommende generasjoner, er at noen kan og vil dyrke den samme jorda. Gjennomsnittsalderen for den norske bonden er om lag 50 år, noe som tilsier at det i løpet av to kommende tiår vil være en stor, naturlig avgang i næringen, uavhengig av andre sosiale og økonomiske faktorer.

Dagens norske arbeidsmarked kan tilby de unge langt bedre inntekter og betingelser enn hva landbruket klarer, noe som gjør landbruket til taper i den store kampen om arbeidskraft. Det er viktig at landets politikere tar denne demografiske krisen på alvor og setter i gang nødvendige tiltak for å rekruttere ungdom til primærnæringene:

- Øk bevilgningene til velferdsordninger som kan sikre bønder ferie og fritid mer på lik linje med resten av samfunnet.
- Generasjonsskiftetilskudd til alle overdragelser hvor den påtroppende bonden er under 35 år.
- Tilgjengelig og tilstrekkelig landbruksutdanning i hele landet.
- En generell inntektsvekst i næringen for å signalisere at landbruket er en respektert og nødvendig næring for samfunnet.
- Innføre en mer fleksibel tidligpensjonsordning for bønder som ønsker å overdra drifta til den yngre generasjon.

Rovvilt

Rovdyrsituasjonen i Norge er ute av kontroll. Stortinget vedtok det såkalte rovdyrforliket som gir sterke føringer for håndtering av rovdyrproblematikken. Vedtaket etterleves ikke fra utøvende myndigheter. Resultatet ser vi i form av store unødvendige tap av husdyr som er tiltenkt menneskemat.

De unødvendige tapene skaper sterke reaksjoner og frustrasjoner over store deler av landet. Den etiske siden av saken er helt uakseptabel.

Det er ingen grunn til at Norge skal ha en egen ulvestamme. Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag krever at utøvende myndigheter sørger for at vi får en effektiv håndtering av rovdyrforliket i tråd med intensjonene.

Med bakgrunn i den rovviltsituasjonen vi har over hele landet, med store tap og skader på sau og rein, er tilliten til bestandstallene og forvaltningen generelt helt borte. Norsk Bonde- og

Småbrukarlag må sammen med Norsk Sau og Geit og Norges Bondelag arbeide for en ny rovdyrpolitikk.

4.1.4 Resultat av valgene

Etter valgene fikk styret, ordførerskapet, kvinneutvalget og valgmennd følgende sammensetning:

Styret:

Leder:	Ann Merete Furuberg, Hedmark	Gjenvalg - 1 år
Styremedlemmer:	Modulf Aukan, Møre og Romsdal Torbjørn Norland, Rogaland Terje Nystabakk, Nordland Mari Søbstad Amundsen, Troms Oddvar Vigdenes, Nord-Trøndelag Therese Rudi, Oppland	Gjenvalg - 1 år Gjenvalg - 2 år Gjenvalg - 2 år Ikke på valg Ny - 2 år Ny - 2 år
Politisk nestleder:	Modulf Aukan	Gjenvalg - 1 år
Organisatorisk nestleder:	Oddvar Vigdenes, Oppland	Ny - 1 år
Varamedlemmer:	1. Øystein Pugerud, Hordaland 2. Ragnhild Elvestad, Troms 3. Ketil Melvold, Oslo/Akershus 4. Oddveig P. Moen, Buskerud 5. Svein Narve Veshovda, Rogaland	Gjenvalg - 1 år Ny - 1 år Gjenvalg - 1 år Gjenvalg - 1 år Gjenvalg - 1 år
Ordfører i representantskapet:	Per Anton Nesjan, Nordland	Gjenvalg - 1 år
Varaordfører i representantskapet:	Aud Gaundal	Gjenvalg - 1 år

Kvinneutvalget:

Leder:	Hilde Mellum, Hedmark	Gjenvalg - 1 år, leder
Øvrige medlemmer:	Ilona Drivdal, Hedmark Bente Florelius, Buskerud	Gjenvalg - 1 år Ny - 2 år
Varamedlemmer:	Yvonne Christensen, Oppland Elin Aarum, Oppland	Gjenvalg - 1 år Ny - 2 år

Ungdomsutvalget:

Leder:	Siri Folven, Sogn og Fjordane	Ny - 1 år
Øvrige medlemmer:	Paul Jørgen Pettersen, Nordland Ragnhild Elvestad, Troms	Ikke på valg Ny - 2 år
Varamedlem:	Aigin Bakken, Finnmark	Ny - 1 år

Valgnemnd:

Leder:	Randi Karlstrøm, Finnmark	Gjenvalg
Nestleder:	Svein Løken, Oppland	Gjenvalg

Region	Medlemmer	Varamedlemmer:	
Region Oslofjorden/Østlandet Østfold, Vestfold, Akershus, Hedmark	Kjersti Røhnebæk	Jo Arne Ødegård	Nye – valgt for 2 år
Region Indre Østland - Oppland	Svein Løken	Anne S. Hanslien	Gjenvalg
Region Sør-Norge Buskerud, Telemark, Aust- Agder, Vest-Agder	Svein Kostveit	Jørn Bakke	Ikke på valg
Region Vestlandet Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane	Arne Lofthus	Nils S. Melbøe	Ikke på valg
Region Midt-Norge Møre og Romsdal, Sør- Trøndelag, Nord-Trøndelag	Peder Andresen	Jorunn Kvernen	Ikke på valg
Region Nord-Norge Nordland, Troms, Finnmark	Olaug Bergset	Arne Johnny Sørhus	Nye valgt for 2 år

4.2 Møter i representantskapet

Representantskapet har vært samlet til 3 møter i årsmeldingsperioden.

4.2.1 Representantskapsmøte 2/2013

Lillehammer 22. august 2013

De viktigste sakene på møtet var:

Årsmelding 2012 – 2013 og forberedelse av saker til landsmøtet.

4.2.2 Representantskapsmøte 3/2013

Oslo 6. november 2013

De viktigste sakene på møtet var:

Budsjett for 2014, diskusjon om konsekvenser av mulige endringer i markedsreguleringen og markedsregulatorrollen.

4.2.3 Representantskapsmøte 1/2014

Oslo 25. mars 2014

De viktigste sakene på møtet var:

Regnskap for 2013, prioriteringer i jordbruksforhandlingene 2014, den politiske situasjonen foran jordbruksforhandlingene, status for arbeidet med gjennomgang av markedsordningene samt en uttale fra representantskapet.

Uttaler fra representantskapet:

Følg opp rovviltforliket

Hver sesong ser vi at det blir gitt tillatelser til skadefelling som ikke blir gjennomført. Det er dyre og ineffektive tiltak. Vi krever at forvaltningen bidrar til å forebygge tapene ved uttak av rovdyr før sesongen, der tapene var store i fjor, og der en vet at det finnes rovdyr som vil gjøre skade når sauene kommer til fjells.

Vi minner om Rovviltforlikets punkt 2.2.4: «I de tilfeller der lisensfelling ikke gir tilfredsstillende uttelling, skal miljøforvaltningen så langt det er mulig sørge for at resterende kvote tas ut i de områdene lisensfellingskvote er gitt. Uttak i det som av rovviltnevdene er definert som prioriterte områder i de enkelte regionene blir prioritert.»

Vi viser også til svar fra Høyre på spørsmål fra landbruksorganisasjonene, underskrevet av Erna Solberg 03.07.2013: «Jeg vil vise til at i Høyres stortingsvalgprogram for kommende periode sier vi at Høyre vil gjennomføre rovviltforlikets punkt om at det ikke skal være rovvilt som representerer skadepotensial i prioriterte beiteområder og kalvingsområder for tamrein.»

På bakgrunn av disse utsagnene anser vi at forvaltningen har god dekning for å rydde opp i beiteområdene før årets sesong.

Industrilandbruk er fortidens tankegods

NBS vil styrke det norske landbruket gjennom satsing på familiejordbruket, et bærekraftig landbruk på lokale ressurser over hele landet. En slik satsing vil ivareta den viktige matjorda, matvareberedskapen, kulturlandskapet og bosettingen. Gjennom et bærekraftig landbruk vil fokus på folke- og dyrehelse stå sentralt sammen med klima- og miljø.

Industrilandbruk og monokulturer er fortidas tankegods. Gjennom ny kunnskap og FN's rapporter om klimautfordringene, er det helt nødvendig å ta nye grep for videre utvikling av det norske landbruket.

Norge har mange fordeler som matproduserende nasjon:

- God tilgang på rent vann
- En dyrehelse i verdenstoppen og Europas laveste forbruk av antibiotika.
- Vintre som tar knekken på mye av skadedyr og sykdomsfremmende organismer.
- Liten bruk av sprøytemidler
- God dyrevelferd

Det er derfor bekymringsfullt å registrere at vi nå står ovenfor en regjering og en landbruks- og matminister som overser de advarslene og de utviklingstrekkene FN gjennom sine rapporter legger fram. Det tas nå grep i mange land for å sikre tilgang til matjord og vann, mens den norske regjering ser ut til å mene at Norge kan kjøpe seg ut av enhver matkrise.

NBS vil derfor advare sterkt mot regjeringens forslag om å senke tollene, øke konsesjonsgrensene, bygge ned matjord, fristille landbruket fra distriktpolitikken og sentralisere jordbruket.

Skal Norge oppfylle målet om økt matproduksjon må dette skje på norske arealer der arealene ligger. Produksjon kan ikke fristilles arealgrunnlaget med økt førimpport som resultat.

Landbruket trenger nytenking og avvikling av troen på at effektivisering skal sikre oss god, trygg og nok mat for framtida. Landbruket trenger politikere som klarer å se sammenhengene mellom eksosmaten og klimautfordringene. Landbruket trenger politikere som ser at investering i landbruk er investering i beredskap, klima- og miljø.

Jordvern er forsvarspolitik

Regjeringa startet i høst med å gi tillatelse til nedbygging av 1000 dekar matjord i Trondheim og 70 dekar i Vestby i Akershus. I følge Høyre og Fremskrittspartiet var dette valgløfter som var gitt i valgkampen. I regjeringsplattformen skriver de at jordvern skal balanseres mot storsamfunnets behov.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at vern av matjorda er en nasjonal samfunnsak og er nødvendig for matsikkerhet i et 100-års perspektiv. Ett dekar matjord, som det kan produseres korn på, gir nok korn til ca. 1000 brød hvert år i all framtid. Derfor er vern av matjorda like viktig som forsvarspolitikken og beredskapspolitikken som storting og regjering har ansvar for.

Verdens åkerareal har sunket fra nesten 2,5 dekar pr. person i 1950 til ca. ett dekar pr. person i 2014. I Norge har vi gått fra 2,1 dekar jordbruksareal per person i 1995 til 1,6 dekar per person i 2012. Norsk selvforsyning av mat handler om vår egen evne til å ha en tilstrekkelig norsk matproduksjon basert på egne ressurser. På grunn av større svingninger i klima og økende befolkningsvekst, er det nødvendig at alle land sikrer sin egen matforsyning. Da må også Norge sørge for at all matjord beholdes for framtidige generasjoner.

Lokalpolitikere skal drive lokalpolitikk og ivareta lokalsamfunnets behov. Men når de lokale interessene går imot nasjonale interesser så er det staten, ved regjeringa, som skal sørge for at de nasjonale interessene ivaretas. Kun 3 % av Norges areal er matjord, det betyr at det vil være mulig å finne andre egnede arealer til utbyggingsformål for bolig og næring.

Norsk familielandbruk i en solidarisk verden

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ønsker i 2014 å være tydelig på landbrukets viktigste oppgave, nasjonalt og globalt; å produsere nok og næringsrik mat til alle på en bærekraftig måte. Norge må ta på alvor den globale situasjonen med økende befolkning, synkende beredskapslagre og stadig mer uforutsigbare produksjonsforhold grunnet mer ekstremvær og endringer i klimaet.

Norge, med store beite- og utmarksressurser, har gode forutsetninger for å produsere sunn og miljøvennlig mat til egen befolkning. Dette krever imidlertid en endring i fokuset på at landbruket skal være *kostnadseffektivt* til å være *ressurseffektivt*. Dessverre utvikler norsk landbruk seg stadig mer i en industrialisert retning, hvor driften på gården blir løsrevet fra det lokale ressursgrunnlaget gjennom økende bruk av eksterne innsatsfaktorer. Den stadig høyere andelen av importert råvare i kraftfôr er en direkte støtte til det industrilandbruket FN advarer mot, samt at landbrukets troverdighet og støtte i befolkningen trues når det utvikles uetiske produksjonsmetoder og usunne matvarer.

FN har erklært 2014 som det internasjonale året for familielandbruk. Familie- og småskalalandbruket produserer fortsatt størsteparten av verdens mat. Krisen i 2008 satte igjen søkelys på hvor strategisk viktig matproduksjon er. Imidlertid står FN-markeringen i skarp kontrast til de politiske beslutninger som vedtas både i Norge og globalt, hvor matproduksjon og forsyning legges i hendene på tilfeldige markeds- og børsspekulanter.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag krever en ny kurs i landbrukspolitikken som baseres på en mangfoldig og bærekraftig produksjon av sunn mat for alle. Dette innebærer en matproduksjon med legitimitet i befolkningen, basert på lokale ressurser og med høy etisk standard for helse, miljø og dyrevelferd.

Sunn mat kun for rikfolk?

Biff fra beitende storfe er mat for de velstående i USA. Rike amerikanere vil ikke ha kjøtt fra industrilandbruket. Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil unngå slike sosiale skiller i norske middagsmåltider.

Amerikansk kjøtt er heldigvis ikke det samme som norsk rødt kjøtt. I Norge føres storfe med mer gras, og det brukes ikke beta-blokkere og østrogen i produksjonen. Norsk rødt kjøtt er mye sunnere enn det amerikanske.

I USA føres dyrene på mais og det resulterer i mye omega-6 og lite av de sunne omega-3 fettsyrer i kjøttet. Forholdet omega6/3 kan være over 20/1 i vanlig storfekjøtt i USA, mens i grasfôra storfekjøtt kan forholdet omega 6/3 være 2/1. Storfeproduksjonen i USA bruker også medisiner, beta-blokkere og østrogen regelmessig i føringen av dyrene.

Sunt kjøtt produsert på grovfôr må prioriteres økonomisk i årets jordbruksoppgjør. Det betyr at Listhaug og regjeringa må legge mye penger i den potten som fremmer mange gardsbruk med beiting og grasfôrdyrking over hele landet.

Avstanden mellom bruk i drift er mange steder nå så stor at nedlegging betyr at jord blir liggende brakk. Det er ikke mange nok bønder til å holde arealene i drift, og produksjonsøkningen skjer på kraftfôr importert fra Brasil. Det må rettes en spesiell innsats for å snu trenden, slik at grovfôr fortsatt kan være basisen i sunn, norsk kjøttproduksjon.

Styrk familiejordbruket

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil styrke familiejordbruket og legge til rette for en bærekraftig matproduksjon på norske ressurser over hele landet. En slik satsing vil ivareta matjorda, matvareberedskapen, kulturlandskapet og bosettingen.

Signalene fra regjeringen når det gjelder jordbruket har skapt stor usikkerhet i næringa, og det er høyst usikkert hvilken jordbrukspolitikk det er flertall for på Stortinget. En samlet næringskomite uttrykte i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet i høst at lønnsomheten i jordbruket må bedres og at man i landbrukspolitikken skal ha fokus på økt produksjon og økt selvforsyning. Det blir opp til regjeringen å vise at den er villig til å bruke virkemidler for å oppnå disse målene.

Norsk jordbruk er en del av en komplett verdikjede som står for stor verdiskaping og som sysselsetter nær 90.000 mennesker landet rundt. Denne verdikjeden er avhengig av gode og forutsigbare rammebetingelser i årene framover. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener det er avgjørende at landbrukspolitikken utformes på en slik måte at hele verdikjeden kommer styrket ut.

Innenfor jordbruket er utfordringene de samme som de har vært i flere år. Jordbruksarealet synker, vi blir stadig mer avhengige av import, og inntektene i jordbruket er i liten grad konkurransedyktige med andre grupper. Selv om jordbruksproduksjonen de senere årene har holdt seg stabil på tross av stadig færre bruk i drift, har områder av landet nådd et kritisk punkt når det gjelder aktive bruk og jordbruksareal i drift.

Særlig gjør dette seg gjeldende i Nord- Norge, på Vestlandet, i Telemark og i Agder- fylkene. Utviklingen i disse områdene ble i Stortingsmelding 9 beskrevet som «særlig bekymringsfull» med hensyn til antall bruk og jordbruksareal. Dersom utviklingen i disse områdene skal snus, er ikke svaret å fjerne struktur og geografisk differensiering i virkemidlene, slik regjeringen tar til orde for i regjeringsplattformen.

Fylkeslederne i Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil derfor sterkt advare mot regjeringens forslag om å fristille landbrukspolitikken fra distriktpolitikken, flate ut struktur- og distriktsprofilen i virkemidlene, og heve kvote- og konsesjonsbegrensingene. Videre mener fylkeslederne i Norsk Bonde- og Småbrukarlag at jordbruksforhandlingene til våren må resultere i følgende:

- Kompensasjon for økte kostnader
- Bøndene må sikres samme kronemessige inntektsutvikling som andre grupper
- Avstanden i inntekt mellom bønder og andre grupper må reduseres

Dette er avgjørende for å skape optimisme i næringa, og for å nå regjeringens mål om økt matproduksjon, høyest mulig selvforsyning og økt rekruttering til landbruket.

4.3 Møter i styret

Styret har hatt 13 styremøter i løpet av meldingsåret; 8 fysiske møter og 5 telefonmøter.

5 Politiske arbeidsområder

5.1 Jordbruksforhandlingene

5.1.1 Innledning

Grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket fra april 2014 viste at jordbruket har hatt en sammenhengende inntektsøkning fra 2005 til og med 2010, regnet som vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk. Fra 2010 til 2011 gikk vederlaget pr. årsverk noe ned, først og fremst fordi kostnadene, inkl. rentekostnader på lånt kapital, økte sterkere enn summen av inntektene fra produksjonen og overføringer til jordbruket over jordbruksavtalen.

Materialet viser videre at vederlaget pr. årsverk økte relativt mye igjen fra 2011 til 2012, og fra 2012 til 2013. Prognosene for 2014 anviser at vederlaget pr. årsverk vil øke ytterligere dette året. Budsjettnemndas beregninger gjelder for totaljordbruket. Disse beregningene skjuler at det er store interne inntektsforskjeller i jordbruket mellom produksjoner, distrikter og driftsomfang. Det gjennomsnittlige inntektsnivået i jordbruket som framkommer med dette materialet ligger imidlertid langt under gjennomsnittlig inntektsnivå for alle lønsmottakere i Norge, slik det registreres og måles.

5.1.2 Hva forhandler vi om?

Jordbruket har forhandlingsrett med Staten gjennom Hovedavtalen. Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag må fremme et felles krav til staten om budsjettstøtte, priser på produserte varer og fordelingen av disse samt eventuelle andre krav, - bare da er vi regnet som forhandlingsdyktige.

Varig ramme

Den varige rammen uttrykker hvor mye mer eller mindre penger som skal fordeles i jordbruket på varig basis. Rammen er summen av endringer i målpriser, endring i budsjettstøtte og varige endringer i andre elementer fra året før.

Budsjettstøtte

Budsjettstøtte er et samlebegrep på alle ulike typer tilskudd og støtteformer som blir finansiert over jordbruksavtalen i statsbudsjettet. Dette kan være mengdeavhengige støtteformer som blir utbetalt pr. kg eller liter produsert mengde, mengdeuavhengige støtteformer knyttet til areal eller husdyr eller støtte til velferdsordninger, investeringsvirkemidler, forskning, utviklingstiltak osv.

Målpriser

Målpriser er de priser en forventer å kunne ta ut i et marked i balanse. Målprisene gjelder på engrosnivå og er ikke de priser som produsentene mottar for sine produkter.

Ikke varige midler

I tillegg til den varige rammen, kan oppgjøret også inneholde engangsutbetalinger. Dette er som regel penger "til gode" fra avtalen året før, og som ikke ble brukt opp fordi strukturendringene i jordbruket og arealnedgangen ble sterkere enn forutsatt. Andre typer engangsutbetalinger kan være investeringsmidler som blir bevilget i spesielle år for å motvirke økonomiske nedgangstider, for eksempel investeringsmidlene i 2009 og midler til styrking av LUF-fondet i 2012.

Andre elementer

De siste årene er det tatt inn andre elementer i forhandlingene på linje med budsjetttramme og produktpriser. Dette kan være forhold som spesielle skatteordninger for jordbruket, avgiftsreduksjoner på driftsmidler, endringer i tollvernet osv. Slike forhold er strengt tatt ikke forhandlingstema i jordbruksforhandlingene og må håndteres særskilt av Stortinget i forbindelse med den ordinære budsjettbehandlingen.

5.1.3 Jordbruksforhandlingene 2014

Forløp i årets forhandlinger

Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag gjennomførte ordinære drøftinger fra 22. april for å komme fram til et felles krav fra jordbruket. Kravet fra jordbruket var på 1,5 mrd. kroner og dette kravet ble overlevert staten 25. april. Faglagene hadde i forkant av de ordinære drøftingene gjennomført et møte med formål å fastlegge en felles ramme. Det ble enighet om dette og begge lagene foretok prioriteringer innenfor en totalramme på 1,5 mrd. kroner. Forslaget om å gjennomføre en ramediskusjon før den endelige fordelingsdiskusjonen ble fremmet fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag aksepterte en slik ordning også i år. En fastlegging av ramma i forkant av prioritering/fordeling gir mye bedre grunnlag for sammenligning av prioriteringene.

Staten responderte på vanlig måte gjennom et tilbudsdokument som ble lagt fram 6. mai, som forutsatt. Tilbudet fra staten hadde en inntektsgivende ramme på 150 mill. kroner og utgjorde 10 prosent av jordbrukets krav. Tilbudet innebar en økning i målprisene på om lag det nivå som jordbruket hadde i sitt krav. Staten foreslo imidlertid samtidig å redusere budsjettoverføringene med 250 mill. kroner sammenlignet med nivået for 2014.

Et forhold var tilbudets økonomiske ramme. Et annet forhold var den sterke endringen i bruk av budsjettmidler som staten foreslo i sitt tilbud og som i realiteten innebærer å forlate de prinsipper som har vært nyttet for bruk av budsjettmidlene over jordbruksavtalen siden disse ble innført. Etter noe betenkning valgte jordbruket å gå inn i en ordinær prosedyre med gjennomgang av både krav og tilbud, rett og slett for å bli bedre kjent med statens argumenter for de store endringene som var foreslått. Denne gjennomgangen foregikk i dagene 9. – 11. mai.

Tirsdag 13. mai ble jordbruket orientert om hvor langt staten ville strekke seg i årets forhandlinger, både mht. økonomisk ramme og endringer i virkemiddelsystemet, dersom jordbruket var villig til å inngå avtale. Det framsatte «forhandlingstilbudet» var av en slik art at jordbruket ikke hadde noe annet valg enn å bryte. Landbruksministeren har i ettertid forsøkt å framstille bruddet slik at jordbruket brøt før en hadde forhandlet ferdig, altså at staten i realiteten hadde mer å tilby. Dette ble sterkt imøtegått av jordbruket og ny kontakt med LMD tre dager etter bruddet avkreftet også at det var mer å hente.

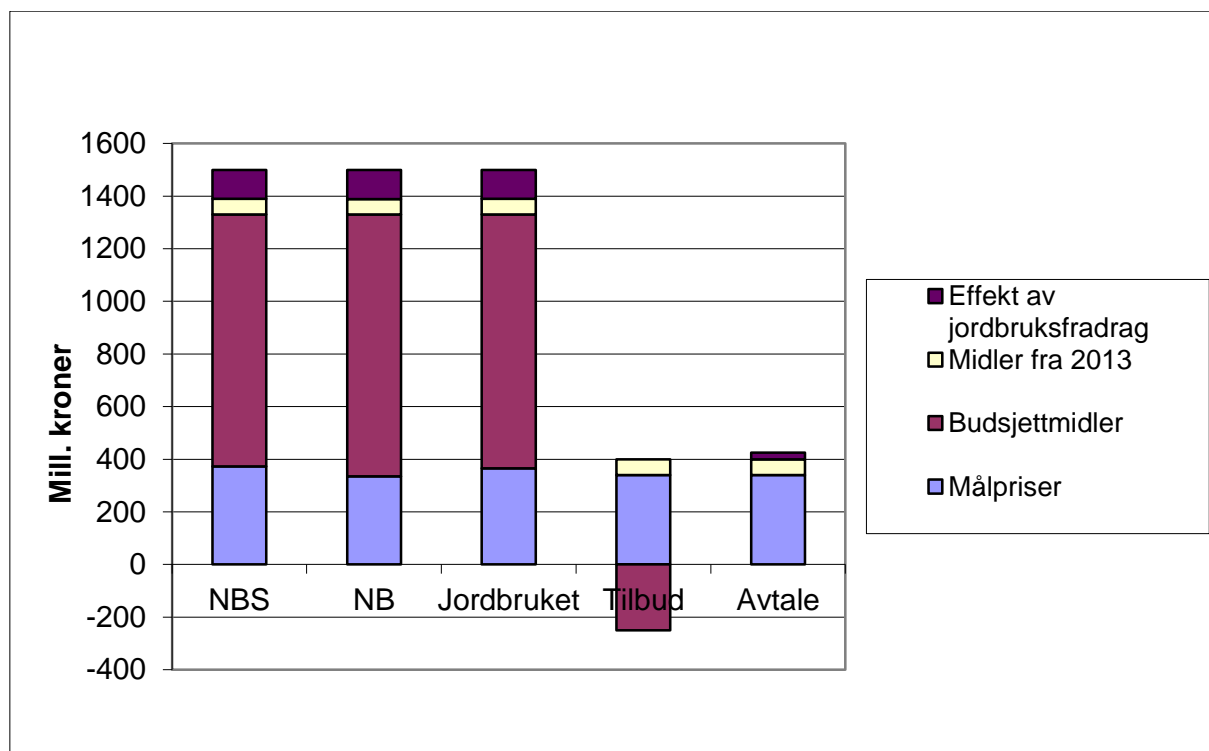
Etter bruddet med faglagene, forsøkte regjeringen å finne en forhandlingsløsning sammen med Venstre og Kristelig Folkeparti. Forhandlingene mellom disse partiene strandet 21. mai, men ble gjenopptatt uken etter. Under disse forhandlingene kom partiene fram til en løsning onsdag 28. mai. Forhandlingsløsningen innebar i hovedtrekk at de 250 mill. kroner som staten reduserte budsjetttrammen med ble tilbakeført, altså ingen endring i budsjetttrammen fra 2014 til 2015. Statens viktigste forslag om en prinsipiell endring i måten å bruke budsjettmidlene på ble likevel sanksjonert av Venstre og KrF.

Krav om ramme og fordeling

Hovedtall fra den økonomiske rammen

	Jordbrukets				
	NBS	NB	felleskrav	Staten	Avtale
Målpriser	373	335	365	340	340
Kapittel 1150	957	995	965	-250	0
Ledige midler 2013	60	59	60	60	60
Effekt av jordbruksfradrag	110	111	110	0	25
Sum	1500	1500	1500	150	425
Kroner per årsverk*	+35.000	+35.000	+35.000	+10.700	+16.200

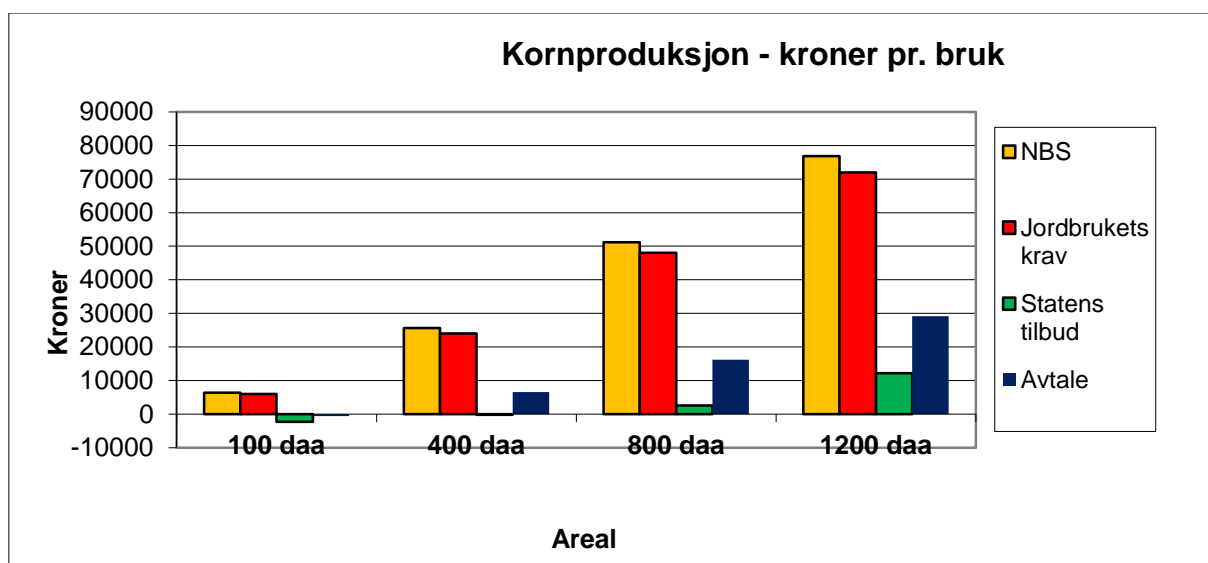
* Endring i vederlag til arbeid og egenkapital, inkludert effekt av jordbruksfradraget.

I det følgende er det vist hvordan de økonomiske virkemidlene ble fordelt mellom produksjonene mjølk, sau og korn i krav, tilbud og endelig avtale. Fordelingen av de direkte økonomiske virkemidlene henger selvsagt sammen med politikktutforming for øvrig. Endringen i inntekt er vist som kroner pr. bruk med angitt størrelse.

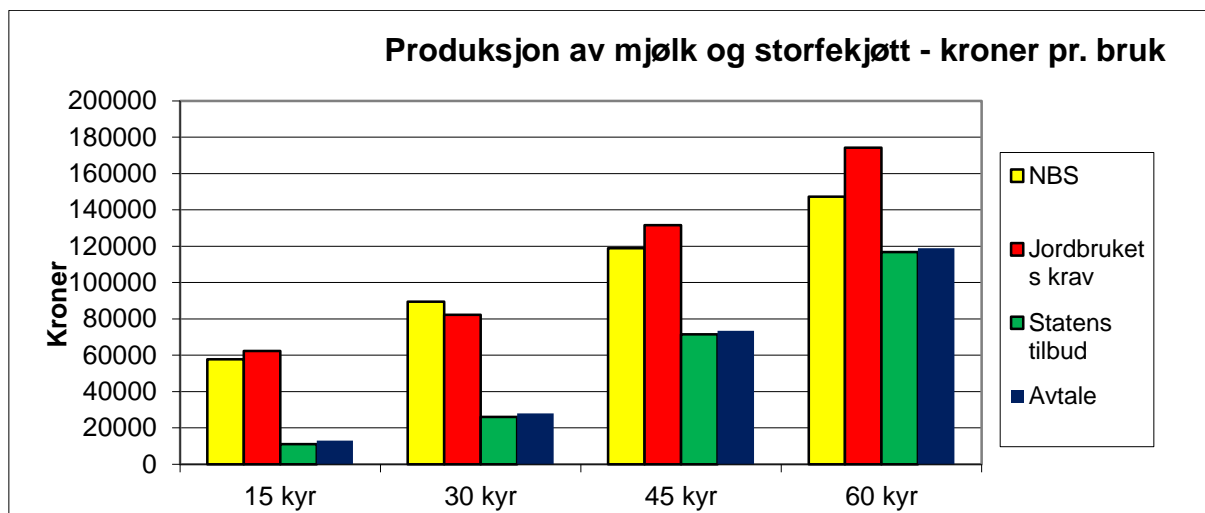
Prioriteringer kornproduksjon

Korn	NBS	Jordbrukets krav	Statens tilbud	Avtale
Målpris korn	16 øre/kg	15 øre/kg	5 øre/kg	5 øre/kg
Arealtilskudd, 0-800 daa, sone 1	0	0	-13	4
Arealtilskudd, >800 daa, sone 1	0	0	8	25
Bunnfradrag	0	0	-3000	-3000

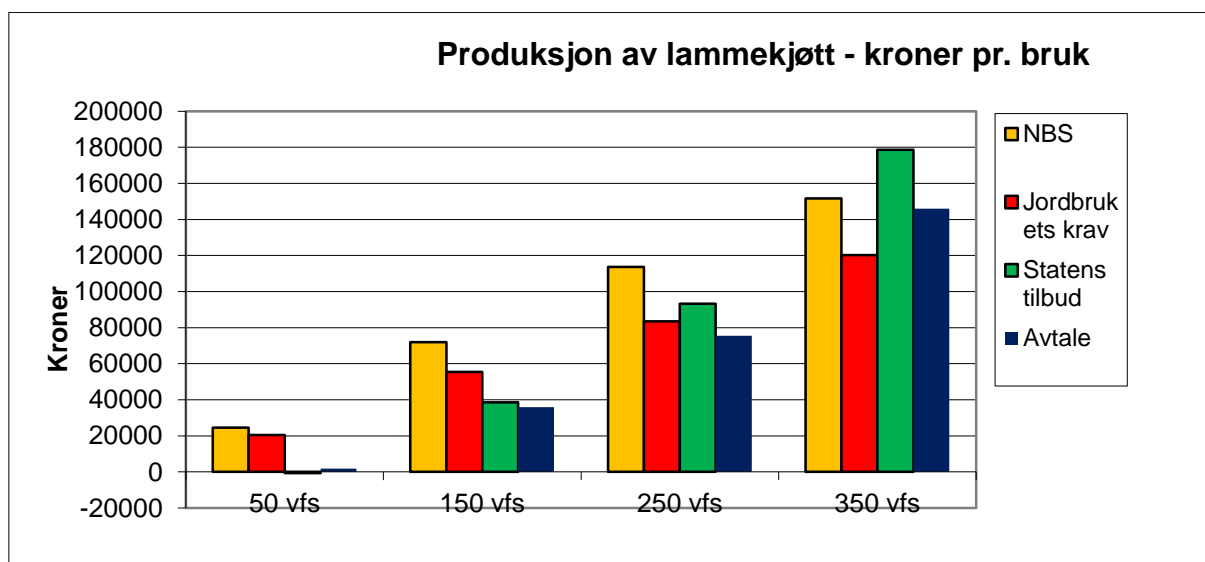
Prioriteringer mjølk og storfekjøtt

Melk og storfekjøtt	NBS	Jordbrukets krav	Statens tilbud	Avtale
Målpris melk, øre/l	15	15	15	15
Driftstilskudd melk, kr/foretak	21.000	25.000	1.000	3.000
Husdyrtilskudd 1-16 dyr, kr/dyr	422	1042	0	0
Husdyrtilskudd 17-25 dyr, kr/dyr	198	0	0	0
Husdyrtilskudd 26-50 dyr, kr/dyr	95	0	140	140
Husdyrtilskudd, >50 dyr, kr/dyr	0	0	800	800
Andre storfe, 1-250 dyr, kr/dyr	40	0	0	0
Andre storfe, 251-500 dyr, kr/dyr	0	0	800	800
Andre storfe, >500 dyr, kr/dyr	0	0	800	800
Utmarksbeitetilskudd, kr/dyr	115	60	0	0
Beitetilskudd, kr/dyr	108	81	-7	-7
Arealtilskudd 0-250 daa (sone 5), kr/daa	0	-20	-23	-23
Arealtilskudd > 250 daa (sone 5), kr/daa	0	138	135	135
Driftsvansketilskudd, kr/daa	200	200	0	0
Endring i kraftfôrpris	+ 6 øre/kg	+ 4 øre/kg	0	0
Tilskudd til ferie og fritid	+ 5 %	+ 4,5 %	0	+2,1 %
Tak avløsertilskudd	79.200	75.300	0	73.500
Dagsats sykdomsavløsning	+ 100 kr	+ 100 kr	0	0
Bunnfradrag	0	0	-3000	-3000

Prioriteringer sau/lam

Sau/lam	NBS	Jordbrukets krav	Statens tilbud	Avtale
Tilskudd til ull, kr/kg	1	1	0	0
Husdyrtilskudd 1-50 dyr, kr/dyr	160	160	-526	-326
Husdyrtilskudd 51-100 dyr, kr/dyr	160	100	-270	-70
Husdyrtilskudd 101-200 dyr, kr/dyr	95	100	-97	-97
Husdyrtilskudd 201 – 300 dyr, kr/dyr	0	0	40	40
Husdyrtilskudd > 300 dyr, kr/dyr	0	0	250	250
Lammetilskudd (O og bedre), kr/dyr	34	46	401	294
Utmarksbeitetilskudd, kr/dyr	51	58	0	0
Beitetilskudd, kr/dyr	30	15	0	0
Arealtilskudd 0-250 daa (sone 5), kr/daa	0	-20	-23	-23
Arealtilskudd > 250 daa (sone 5), kr/daa	0	138	135	135
Driftsvansketilskudd, kr/daa	200	200	0	0
Endring i kraftfôrpris	+ 6 øre/kg	+ 4 øre/kg	0	0
Tilskudd til ferie og fritid	+ 5 %	+ 4,5 %	0	+2,1 %
Tak avløsertilskudd	79.200	75.300	0	73.500
Dagsats sykdomsavløsning	+ 100 kr	+ 100 kr	0	0
Bunnfradrag	0	0	-3000	-3000

5.1.4 Partenes hovedprioriteringer

I dette kapitlet er det gitt en oversikt over noen av de viktigste prioriteringene i kravet til Norsk Bonde- og Småbrukarlag, jordbrukets felleskrav og i den endelig avtalen.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag:

Samlet ramme på 1.500 mill. kroner, herav 373 mill. kr i målprisendringer, 957 mill. kroner i økte overføringer over budsjettet, gjenbruk av 60 mill. kroner fra 2013 og 110 mill. kroner i økt inntektseffekt av jordbruksfradraget.

Målpriser:
Melk 15 øre pr. liter
Gris 0,00 kr pr. kg
Korn 16 øre pr. kg
Potet 25 øre pr. kg
Grønnsaker 3,5 %
Frukt 3,5 %

Budsjettmidler:

- Sterkere styring av BU-midlene mot utbedring og fornuftig oppgradering av eksisterende produksjonskapasitet
- Økte bevilgninger til grøfting, vri bruken av SMIL-midlene
- Styrking av utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv
- Styrking av grøntsektoren, og spesielt distrikts- og kvalitetstilskuddet til frukt/bær
- Styrking av fraktordninger for kraftfôr og slaktedyr
- Styrket tilskudd til matkorn
- Styrking av driftstilskuddet til mjølk/ammeku
- Generell styrking av husdyrtilskuddene med forsterket strukturprofil, omlegging av husdyrtilskuddet til sau, ingen endring av toppavgrensing
- Innføring av et eget driftsvansketilskudd basert på hellingsgrad og utforming av jordteiger
- Styrket lønnsomhet i de grasbaserte produksjonene med særlig vekt på beitebruk – beitetilskudd
- Innføring av et eget rekrutteringstilskudd for unge brukere
- Omlegging av areal- og husdyrtilskudd til økologisk jordbruk
- Betydelig styrking av velferdsordningene
- Satsing på landbruksrelatert forskning, utvikling og utdanning

Andre forhold:

- Kostnadsdekning
- Prinsipp om kronemessig lik inntektsutvikling for jordbruket som andre grupper
- Reduksjon av inntektsgap
- Ingen endringer i kvotereguleringen for mjølk

Jordbrukets felleskrav:

Samlet ramme på 1.500 mill. kroner, herav 365 mill. kr i målprisendringer, 965 mill. kroner i økte overføringer over budsjettet, gjenbruk av 60 mill. kroner fra 2013 og 110 mill. kroner i økt inntektseffekt av jordbruksfradraget.

<i>Målpriser:</i>
Melk 15 øre pr. liter
Gris 0,00 kr pr. kg
Korn 15 øre pr. kg
Potet 20 øre pr. kg
Grønnsaker 3,5 %
Frukt 3,5 %

Budsjettmidler:

- Økte bevilgninger til grøfting nytte penger fra SMIL
- Avvikling av SMIL som egen ordning, nytte midler til grøfting og RMP
- Styrking av grøntsektoren
- Styrking av fraktordninger for kraftfôr og slaktedyr
- Styrking av tilskuddet til storfekjøtt
- Bruker mye midler til prisnedskrivning av korn
- Styrking av driftstilskuddet til mjølk/ammeku
- Generell styrking av husdyrtilskuddene, styrking av strukturprofil, men samtidig økning i toppavgrensning
- Innføring av et eget driftsvansketilskudd basert på hellingsgrad og utforming av jordteiger
- Styrket lønnsomhet i de grasbaserte produksjonene med særlig vekt på beitebruk – beitetilskudd
- Omlegging av areal- og husdyrtilskudd til økologisk jordbruk
- Styrking av velferdsordningene

Andre forhold:

- Kostnadsdekning
- Prinsipp om kronemessig lik inntektsutvikling for jordbruket som andre grupper
- Reduksjon av inntektsgap
- Liste med forenklingstiltak
- Mindre endringer i kvoteregulverket for mjølk

Avtale:

Samlet ramme på 425 mill. kroner, herav 340 mill. kr i målprisendringer, uendrede overføringer over budsjettet, gjenbruk av 60 mill. kroner fra 2013 og 25 mill. kroner i økt inntektseffekt av jordbruksfradraget.

Målpriser:
Melk 15 øre pr. liter
Gris 0,00 kr pr. kg
Korn 5 øre pr. kg
Potet 20 øre pr. kg
Grønnsaker 3,4 %
Frukt 3,4 %

Budsjettmidler:

- Bevisst og sterkere styring av investeringsvirkemidlene mot de største investeringsprosjektene. Oppheving av nasjonalt tak for maksimalt investeringstilskudd. Avvikling av ordningen for BU-forvaltning i Valdres/Gudbrandsdalen
- Styrking av utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv
- Bruker mye midler innenfor en null-ramme til nedskrivning av kraftfôrprisen
- Liten satsøkning i driftstilskuddet til mjølk/ammeku
- Fjerner alle antallsbegrensninger i husdyrtilskudd til drøvtyggere, bruker betydelige midler innenfor en null-ramme til de største husdyrbrukene, fjerner toppavgrensingen i utbetaling pr. bruk, kort sagt; snur hele virkemiddelsystemet på hodet!
- Ingen videre satsing på beitebruk
- Fjerner toppavgrensing for alle arealtilskudd og utflating av alle satser, altså ingen struktur på arealtilskudd
- Omlegging av husdyrtilskudd til økologisk jordbruk, fjerning av sonefordelte tilskudd, dvs. utflating av satser
- Beskjeden økning av velferdsordningene (langt mindre enn lønnsveksten), fjerning av struktur

Andre forhold:

- Kostnadsdekning
- Prinsipp om prosentvis vekst i inntekt
- Avvikling av forskrift om miljøplan
- Svært mange reduksjonsforslag/endringsforslag innenfor null-ramme

5.2 Næringsutvikling

5.2.1 Tradisjonelt jordbruk

Norsk Bonde- og Småbrukarlag følger arbeidet med næringsutvikling innenfor tradisjonelt jordbruk nøye. Dette gjelder på sentralt hold og spesielt i forbindelse med jordbruksforhandlingene. Det gjelder også på fylkesnivå der fylkeslagene er aktive inn mot FMLAene i forbindelse med fylkesvise strategiplaner og i de fylker der Norsk Bonde- og Småbrukarlag er representert i fylkesstyrene i Innovasjon Norge.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er opptatt av at de investeringsmidlene som stilles til rådighet for jordbruket over jordbruksavtalen skal komme et vidt spekter av produksjoner, distrikter og

bruksstørrelser til gode. Andre deler ikke denne oppfatningen mht. hvordan midlene skal fordeles, men meiner at midlene må tildeles noen få, satsingsvillige bønder. Vi får flere tilbakemeldinger som gir grunnlag for å stille spørsmål ved de prioriteringene som er foretatt. Disse viser bl.a. at store utbyggingsbruk innenfor mjølkeproduksjon har en dårlig lønnsomhet, til tross for investeringstilskudd, lån med rentestøtte og betydelige tilskudd over den løpende drifta. Disse brukene er de som i utgangspunktet og klassisk vurdert ut fra størrelse, skulle ha de beste forutsetninger for å oppnå lønnsom drift.

Regjeringens prioriteringer mht. bruken av investeringsmidler til jordbruket i årets jordbruksavtale, godt støttet av Venstre og KrF, vil forsterke den negative utviklingen i betydelig grad. Det vil skje en framvekst av bruksstrukturer i jordbruket som ikke er basert på brukenes egne ressurser.

5.2.2 Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv

Ved jordbruksforhandlingene i 2010 ble det vedtatt å opprette et "Utviklingsprogram for matspesialiteter fra norsk landbruk". Det ble videre vedtatt å opprette en styringsgruppe for Utviklingsprogrammet hvor faglaga, Landbruks- og matdepartementet, Fylkesmann og Fylkeskommunen skulle delta. Styringsgruppa skal behandle prinsipielle spørsmål av overordnet og strategisk karakter.

Fra 2013 er lokalmatprogrammet, utviklingsprogrammet for grønt reiseliv og utviklingsprogrammet for innlandsfisk slått sammen til det nye Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv.

I mai 2014 ble det oppnevnt ny styringsgruppe for 3 år, med de samme organisasjoner/institusjoner. Styringsgruppa sine hovedoppgaver er:

- Behandle spørsmål av overordnet og strategisk karakter, herunder strategier, handlingsplaner, resultatoppfølging og resultatkontroll.
- Vedta fordeling av budsjettmidler for de enkelte delområdene og angi retning for anvendelse av midler for de enkelte delområder.
- Forankre Utviklingsprogrammet, dets prioriteringer og aktiviteter i respektive organisasjoner.

I jordbrukets krav var det foreslått å sette av 71 mill. kroner til Utviklingsprogrammet i 2015, en økning på 5 millioner i forhold til foregående år.

I statens tilbud var utviklingsprogrammet "vinneren" med en økning på 24 millioner til totalt 90 mill. kroner i 2015. Begrunnelsen for økningen var en generell satsing på lokalmat (vekstordninger og forpliktende produsentsammenslutninger) og grønt reiseliv. I tråd med føringer i Reindrifftsavtalen legges det opp til at Reinprogrammet inkluderes i Utviklingsprogrammet fra 2015. Ramma for reinprogrammet er 8,2 mill. kroner.

5.2.3 Inn på tunet

Inn-På-Tunet utvalget har hatt to møter i perioden. Det første møte var et konstituerende møte der Jon Karlsen ble valgt til utvalgets leder for 1 år. Utvalget diskuterte også mandat, for arbeidet.

På møte to brukte utvalget mest tid på å diskutere hvordan Inn-På-Tunet skal kunne bli en sak som synliggjør NBS. Her har faglaget en utfordring mht. å beholde den posisjonen som er naturlig for organisasjonen

Jon Karlsen har vært småbrukarlagets representant i Matmerk sin faggruppe i samme periode. Mange medlemmer av Småbrukarlaget gjør en stor innsats innen IPT, som tilbydere på egen gard, som besøksverter og som foredragsholdere landet rundt. Dette er et viktig arbeid for organisasjonen, men vi kunne vært flinkere til å synliggjøre egen organisasjon i dette arbeidet.

5.3 Markedsordninger

Inntektsutviklingen i jordbruket er avhengig av et marked med avsetning for råvarene til de målpriser som er avtalt i jordbruksavtalen og også for produkter der prisene ikke er bestemt gjennom forhandlingene.

Det er utviklet et sett av instrumenter - markedsordninger – som skal hjelpe til med å sikre at balansen mellom tilbud og etterspørsel er mest mulig jevn over tid. Dette vil igjen sikre bondens inntekter og forbrukerens tilgang på matvarer.

Markedsreguleringen fungerer som et ledd innenfor et tre-beinet system der målprissystemet og tollvernet utgjør de to andre leddene. De tre leddene er gjensidig avhengig av hverandre. Endringer i et av leddene vil påvirke de to andre. Resultatet av endringene vil i første rekke bli merkbar for norske primærprodusenter, for eksempel gjennom mer ustabile priser, mer ustabil avsetning, mer styrt produksjon (produksjonskvoter) osv., men også norske forbrukere vil merke dette gjennom sviktende eller ujevne tilførsler av norske produkter.

Det praktiske og operative ansvaret med å gjennomføre markedsreguleringen er lagt til en markedsregulator som også er aktør i markedet. Dette er hjemlet i Hovedavtalen for jordbruket. Det er partene i jordbruksforhandlingene som er oppdragsgiver for markedsregulatoren og som også har ansvaret for å bestemme de overordnede rammene som markedsreguleringen skal skje innenfor. Markedsreguleringen vedtas av Omsetningsrådet der Norsk Bonde- og Småbrukarlag har plass. Finansieringen av markedsreguleringen skjer gjennom innkreving av omsetningsavgiftsmidler på de enkelte råvarene og fordeling ut igjen til markedsregulatoren til ulike tiltak etter vedtak i Omsetningsrådet. Den praktiske markedsreguleringen bedrives av TINE BA, Nortura og Norske Felleskjøp. Markedsreguleringen foregår i nært samarbeid med Statens Landbruksforvaltning, nå Landbruksdirektoratet.

Markedsordningene er mer eller mindre i kontinuerlig utvikling. Virkemidlene som brukes vil hele tiden variere ut fra tilgang og etterspørsel. Innenfor markedsordningen for mjølk skjer det planmessige endringer hvert år, både knyttet til kvoteordningen for mjølk og til prisutjevningsordningen.

Markedsordningen for korn er den yngste av ordningene og ble etablert 2001 etter at det statlige innkjøpsmonopolet for korn ble avvirket. Norske Felleskjøp har ansvaret med å følge med på utviklingen i forbruket av norsk og importert korn, utarbeide prognoser over tilgangen av norsk korn og ut fra det anslå behovet for importert korn og eventuelt behovet for overlagering/omdisponering av norsk korn. Norske Felleskjøp er ikke sjøl aktør i kornmarkedet og i praksis er det Felleskjøpet Agri, på vegne av Norske Felleskjøp, som står for mottak av og prisnotering på korn på deres målprisanlegg rundt Oslofjorden og i Trondheim samt andre kornmottak

Når det gjelder kjøtt- og eggsktoren ble fjørfekjøtt tatt ut av målprissystemet fra 01.01.2007. Det eksisterer fortsatt en markedsordning for fjørfekjøtt, men reguleringstiltakene som lå inne i ordningen er fjernet.

Taket i gul boks i WTO-sammenheng (AMS på 11,449 mrd. kroner) har over mange år satt begrensninger for det samlede markedsprisuttaket for norske bønder så lenge enkeltprodukter understøttes av et system med administrerte målpriser og markedsregulerende tiltak. På bakgrunn av dette har ulike produkter etter hvert blitt tatt ut av målprissystemet for sikre muligheten for prisøkninger på andre produkter. Vurderingen har hele tiden vært å ta ut produkter som vil kunne klare seg med enkle reguleringstiltak og med liten sannsynlighet for vedvarende overproduksjon.

Ved jordbruksforhandlingene i 2009 bestemte avtalepartene at storfekjøtt skulle tas ut av målprissystemet fra 01.07.2009. Tilsvarende vedtok avtalepartene i 2013 å ta ut sau/lam og egg fra 01.01.2014.

Sjøl om målprisene for disse produktene er fjernet eksisterer det likevel ordninger som regulerer tilførselen av storfekjøtt og lam til markedet innenfor et bestemt volum (sesonglagring) dersom produksjonen skulle utvikle seg til å bli større enn behovet. For egg er reguleringen knyttet til muligheten for produksjon og lagring av visse typer eggprodukter. Disse ordningene stiller store krav til markedsregulator mht. å ha full oversikt over tilgangen til enhver tid. For Norsk Bonde- og Småbrukarlag har et vært viktig å få på plass ordninger som sikrer jordbruket en reell mulighet til økte prisuttak i markedet samtidig som retten for en samvirkebasert markedsregulator til å bedrive produksjons- og markedsregulering kan videreføres.

I en egen arbeidsgrupperapport fra 2011 er det beskrevet et opplegg for årlige gjennomganger mellom avtalepartene og samvirkeorganisasjonene om det praktiske innholdet i mottakplikten, dvs. priser i forhold til en gitt kvalitet på varen, leveringsbestemmelser mht. ulike kvantum, medlemsbonuser osv. Dette opplegget ble gjennomført første gang i april 2012 og er svært viktig for å sikre at markedsordningene har et reelt innhold for alle produsenter, også de som velger ikke å levere til samvirke. Legitimiteten for målprissystemet og markedsordningene ligger i at produsenter behandles mest mulig likt over hele landet.

Stortingsvalget 2013 førte til et regjeringsskifte der de minst jordbruksvennlige partiene på Stortinget kom i posisjon. Begge partier innehar en grunnleggende skepsis til reguleringssystemer i jordbruket og spesielt systemer som driftes av samvirkeorganisasjoner på vegne av hele jordbruket. Det ble allerede i regjeringserklæringen varslet et behov for en gjennomgang av markedsordningene og dette arbeidet startet opp vinteren 2014 ved at Landbruks- og matdepartementet oppnevnte et offentlig utvalg med representasjon fra faglagene i jordbruket, samvirkeorganisasjonene, ikke-samvirkebaserte aktører, handelen,

forskningsmiljøer i Oslo og Bergen osv. Utvalget ble kalt for balanseringsutvalget og fikk følgende mandat:

Utvalget skal gjennomgå dagens system for regulering av råvaremarkedene i jordbruket og legge fram forslag til alternative måter å legge til rette for markedsbalansering på. Formålet med gjennomgangen er å legge til rette for økt konkurranse og bedre ressursutnyttelse i verdikjeden sett under ett. Utvalget skal konsentrere sitt arbeid om dagens markedsbalansering med utgangspunkt i Omsetningsrådets virksomhet og i nødvendig grad vurdere tilgrensende og relevante elementer ved målprissystemet. Andre elementer i landbrukspolitikken (kvoteordningen for melk, husdyrkonsesjon, prisutjevningsordningen for melk og tilskuddsordningene over jordbruksavtalen) vil bli fulgt opp i egne prosesser.

Utvalget skal:

- 1. Evaluere dagens system for balansering av råvaremarkedene i jordbruket.*
- 2. Vurdere behovet for å drive markedsbalansering i de ulike råvaremarkedene, herunder om markedsreguleringen kan avvikles.*
- 3. Komme med forslag til alternative måter å drive markedsbalansering med henblikk på å gjøre markedsbalanseringen mer uavhengig av samvirkeorganisasjonene.*
- 4. Vurdere endringer innenfor dagens system.*

Utvalget skal evaluere og vurdere opp mot mål om styrket konkurranse i verdikjeden, en kostnadseffektiv, lønnsom og bærekraftig matproduksjon og landbruk over hele landet. Utvalget skal vurdere effektene av forslagene for produsenter, industri og forbrukerne, herunder behovet for å redusere bondens risiko.

Utvalget skal vurdere behovet for endringer i Omsetningsloven og forholdet til andre relevante lover som følge av foreslåtte endringer i systemet, herunder skal pliktene som er knyttet til regulatorrollen vurderes. Ved behov skal utvalget se på erfaringer fra andre land. Utvalget skal legge vekt på å lage kostnadseffektive og lite byråkratiske løsninger, og det skal vurdere økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene.

Utvalget skal avlevere rapport 15. juni 2015. Kjersti Hoff er organisasjonens representant i utvalget.

I utgangspunktet er mandatet for utvalget klart avgrenset mot å diskutere en del utvalgte landbrukspolitiske temaer. Utvalget skal konsentrere seg om å gå gjennom eksisterende ordninger og komme opp med forslag til andre måter å regulere markedene på. Mandatet bruker begrepet markedsbalansering, trolig fordi begrepet regulering høres for «kommunistisk» ut. Det en har observert så langt er at de landbrukspolitiske diskusjonene likevel går internt i utvalget. Det vil komme til å bli brukt mye tid og energi på å holde utvalget på sporet slik det er formulert i mandatet.

Det er sjølsagt alt for tidlig å rapportere om konkrete forslag til endringer i markedsordningene og om hvilke effekter disse forslagene vil kunne ha for jordbruket og den enkelte bonde. Det vil en måtte komme tilbake til i neste årsmelding. Det som likevel er rimelig klart, sett fra jordbrukets side, er følgende: Dette arbeidet er ikke satt i gang for styrke jordbrukets og samvirkeorganisasjonenes posisjon i matvarekjeden.

Det er verdt å merke seg at forslaget om gjennomgang av markedsordningene ikke er fremmet med bakgrunn i at dagens ordninger ikke fungerer, sjøl om det alltid finnes aktører som mener at så ikke er tilfelle. Fra jordbrukets side vil en hevde at ordningene stort sett fungerer bra, reguleringstiltakene er relativt enkle og oversiktlige, de er enkle og billige å forvalte og, framfor alt, reguleringstiltakene betales av jordbruket sjøl. Det er med andre ord ingen praktisk begrunnelse for en storstilet gjennomgang av ordningene, men en reint politisk/ideologisk begrunnelse. Det er all grunn for å tru at en faktabasert gjennomgang av ordningene vil avdekke at det ikke er behov for store endringer i dagens ordninger.

5.4 Rovdyrpolitikk

De viktigste “rovdyrsakene” i meldingsperioden har vært:

- Operasjonalisering av rovviltforliket
- Politiske kontakter/møter
- Oppfølging av enkeltsaker/rettsaker.
- Drifting av FKT - prosjektet

Under punkt 5.6. er høringssvar på “ forskrift om tilskudd til driftsomstilling grunnet rovvilt” og ” forskrift om erstatning for tap og følgekostander når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt” omtalt.

Operasjonalisering av rovviltforliket

Den 17. juni 2011 vedtok en enstemmig Stortinget et rovviltforlik. Forliket tar spesielt opp fire punkter:

- Bestandsovervåking og registrering
- Konfliktdempende og forebyggende tiltak
- Bjørn
- Ulv

Forliket slår fast at rovviltforvaltningen utøves på en slik måte at det ikke er behov for beitenekt etter dyrevelferdsloven i prioriterte beiteområder. Ved vedtak om beiterestriksjoner grunnet rovvilt skal dyreeier ha rett til full økonomisk kompensasjon etter nærmere regler. Kompensasjonen skal gis fra dag én.

Forliket slår også fast at antall ynglinger for bjørn skal være 13 og ikke 15 som Stortinget tidligere har vedtatt. Antall hannbjørner skal ikke overstige 1,5 ganger antall binner. Antall binner settes til 6,5 pr. yngling. Forliket slår fast at det ”ikke skal være rovvilt som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområder for tamrein”. Ulverevirer i grenseområdene skal regnes inn i det norske måltallet og ulvesonen skal evalueres. Kommentaren fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag på forliket var: ”Hva skjer når rovviltforliket møter forvaltningen?”

I februar 2014 sendte Norsk Sau og Geit, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag brev til Klima- og miljøminister Tine Sundtoft om uttak av rovvilt før beitesesongen 2014. Det ble bl.a. pekt på at det kan forventes ”innvandring” av flere ulv fra Sverige pga. stopp i lisensjakta der.

Den 7. mai gav Miljødirektoratet fylkesmennene betinget fellingstillatelse på 5 ulver fram til 31. mai. Det er skutt ulv både i Oppland, Hedmark og Møre og Romsdal innen utgangen av juli 2014. Til tross for det er det registrert ulveskader mange steder utenfor ulvesona.

Beitesesongen 2014 startet med ulveangrep i nye områder, det vil si i Buskerud og i Gran kommune i Oppland. Det er gitt flere fellingstillatelser både på ulv, jerv og bjørn i Hedmark, Oppland og Buskerud. På hjemmesiden til Oppland Sau- og Geit føres det løpende oppdateringer på skader, observasjoner og fellingstillatelser og resultat. Denne daglige oppdateringen gir et svært dystert bilde av de utfordringer som beitebrukerne daglig møter.

Politiske kontakter/møter

Den 13. og 14. november 2013 arrangerte Norsk Sau og Geit, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag "beiteseminar med rovviltfokus".

På dag 1 ble det holdt innledende foredrag om beitebruk og beitepotensiale i norsk utmark v/Yngve Rekdal, Institutt for skog og landskap. Prosjektleder for FKT-prosjektet Øivind Løken presenterte rovviltskadebildet og utviklingstrekk etter beitesesongen 2013. Karoline Salmila, beite- og utmarksrådgiver i NSG, la frem statistikk over utviklingen i antall sauebruk og antall sau i Norge. Videre fikk vi et godt innblikk i utfordringene som er rundt kommunens oppgaver med kommunale og interkommunale skadefellingslag, samt faktiske erfaringer og tanker om effektivisering av skadefelling. Representanter fra beitenæringen i ulike deler av landet hadde sterke vitnemål om den fortvila rovviltsituasjonen næringa har opplevd mange steder denne beitesesongen. Ellen Hambro, administrerende direktør i Miljødirektoratet, hadde satt av hele dagen for å delta på konferansen og fikk et godt innblikk i beitenæringas problemer gjennom beitesesongen 2013.

Seminaret ble avsluttet med paneldebatt med stortingsrepresentanter fra Høyre, Fremskrittspartiet, Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Etter en kort appell fra hver om partienes rovviltpolitikk, fikk salen slippe til med spørsmål som ga en god politisk debatt. Hovedinntrykket fra debatten er at de fleste av de tilstedeværende partiene vil ha en gjennomgang av tolkning og gjennomføring av stortingets rovviltforlik fra 2011.

I november 2013 møtte Norsk Bonde- og Småbrukarlag i Stortingets energi- og miljøkomite, i forbindelse med statsbudsjettet for 2014.

De saker som ble tatt opp var:

- Forebyggende og konfliktdempende midler i 2014
- Presisering av rovviltforliket
- Rapporter fra beitesesongen 2013

Det ble overlevert notat med klare forslag og dokumentasjon av forvaltningens manglende oppfølging av rovviltforliket.

23. april 2014 hadde Norsk sau og Geit, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag møte med statssekretær Lars Andreas Lunde i Klima- og miljødepartementet. Uttak av rovvilt før beitesesongen var hovedsak på møtet.

20. august er det gjort avtale om å møte Klima- og miljøminister Tine Sundtoft for å drøfte konsekvensene av Krokann-dommen.

28. august er det gjort avtale med statssekretær i Klima- og miljødepartementet Lars Andreas Lund om å besøke beitelagene i Løten og Vang.

17. september 2014 er det avtalt møte med statsrådene Sundtoft og Listhaug for å drøfte varsel om beitenekt i Oppland.

Bistand til enkeltpersoner/rettsaker

Både lokallag, fylkeslag og landslaget bistår enkeltmedlemmer med rovviltspørsmål. Dette kan være saker knyttet til søknader om skadefelling, erstatningsoppgjør eller søknader om omstilling.

I tillegg var Norsk Bonde- og Småbrukarlag inn som partshjelper i en rettsak. Det var saken til medlem Ola Krokann, Oppdal. Ola Krokann vant en knusende dom over staten også i Frostating lagmannsrett. Saken var oppe i retten i begynnelsen av oktober 2013, og 4. november 2013 ble dommen forkynt. Lagmannsretten konkluderer i dommen med at direktoratet ved behandling av Krokanns erstatningssøknad for 2008, har foretatt en skjønnsutøvelse som ikke er i samsvar med forutsetningene, slik de fremkommer av retningslinjene til erstatningsbestemmelsen i § 8. I tillegg foreligger saksbehandlingsfeil i form av mangelfull utredning av det faktiske grunnlag for skjønnet – en feil som kan ha hatt betydning for resultatet, jf. Forvaltningsloven § 41.

Det ble ikke foretatt en tilstrekkelig bred vurdering av årsaksfaktorer som kunne forklare Krokanns tap, eventuelt kunne elimineres som lite sannsynlige. Det gjelder blant annet om normaltapstallene var representative det året og om det forelå spesielle forhold ved driftsforholdene, ved besetningen eller ved beitebruken, som for eksempel vaksinerings og tilsyn. Bevisførselen har vist at det ikke er noen holdepunkter for at det forelå noe ekstraordinære forhold som kunne forklare et såpass stort tap utover normaltapet for Krokann i 2008.

Staten valgte ikke å anke dommen og den er dermed rettskraftig. Etter dette startet et arbeid med å få omgjort erstatningen til de andre som hadde fått samme “summariske” avslag som Krokann.

Beitenekt i Oppland

20 beitebrukere i Nord-Gudbrandsdalen fikk våren 2014 varsel fra Mattilsynet om at deres tap de siste 3 årene hadde vært over 10 prosent. Dersom tapene ikke kom under 10 prosent i 2014 ville Mattilsynet vurdere beitenekt i beitesesongen 2015. Norsk Sau og Geit, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag arrangerte i juli møte med de berørte beitebrukerne på Otta. 19 av beitebrukerne beiter innenfor ynglesona for jerv i Oppland. De tre organisasjonene har i brev til Klima- og miljøminister Tine Sundtoft og Landbruks- og matminister Sylvi Listhaug forlangt møte om saken. Beitebrukere i Oppland som har langt større tap enn disse 20, har ikke fått varsel om beitenekt fordi de beiter i beiteprioriterte områder. Rovviltforliket slår fast at det skal føres en rovviltpolitikk som ikke gjør beitenekt nødvendig, men tapene for flere brukere i Valdres viser at dette ikke er tilfelle.

FKT-prosjektet

Året 2014 er det siste året av den treårige prosjektperioden for FKT-prosjektet. Prosjektet er et fellesprosjekt mellom Norsk Sau og Geit, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag. Det overordnede målet med prosjektet er å gjennomføre tiltak som skal forebygge tap av beitedyr til rovvilt og å dempe konflikten mellom beitenæringen og rovviltforvaltningen. Prosjektet har derfor i løpet av året jobbet med å formidle informasjon om forebyggende tiltak, bestandsovervåking, rutiner ved skadesituasjoner, samt bidratt til å skape dialogarenaer både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Beiteseminar og dialogmøter

Arrangementet som samlet flest beitebrukere, representanter fra kommuner, forvaltning og andre aktører i rovviltspørsmål var Beiteseminaret med rovviltfokus som ble avholdt i november. Dette var et samarbeid mellom FKT-prosjektet og de tre eierorganisasjonene. Både direktøren i Miljødirektoratet og direktøren i Mattilsynet stilte opp og dette ble oppfattet svært positivt. Seminaret som gikk over to dager i Oslo samlet hele 80 personer.

Prosjektet har også arrangert og deltatt på en rekke møter rundt om i de ulike fylkene. Dialogmøte om rovviltsituasjonen og om samarbeidet mellom de ulike aktørene i Saltdal, dialogmøter etter den meget spesielle beitesesongen i Hedmark og Oppland i 2013, informasjonsmøter om innsamling av bjørneskit i Sør-Trøndelag, infomøte om ulvesituasjonen i Finnemarka, samt innlegg på fylkes- og lokallagsmøter og rovviltnevndsmøter om forebyggende tiltak, erstatning, lisensjakt etc. for å nevne noe.

Veileder om forebyggende tiltak

FKT-prosjektet har brukt mye tid på å lage en veileder over ulike tiltak for å forebygge rovviltskader på sau i Norge. Arbeidet har tatt tid og for å få oversikt over de ulike tiltakene og gode tips og råd har prosjektet hatt kontakt med beitebrukere og -lag i rovviltbelastede områder, deltatt på kadaverhundkurs og samarbeidet med Norske Kadaverhunder og lokale beitelag om å arrangere slike kurs, snakket med radiobjellelagene rundt om i landet og hatt nær dialog med Norsk Viltskadesenter – Bioforsk Nord, som har jobbet mye med ulike tapsforebyggende tiltak. Alt er gjennomført for å lage et så bra sluttprodukt som mulig. Veilederen blir trykket og publisert i løpet av høsten 2014.

Motivasjonskvelder for jervejakt

I samarbeid med NJFF, Jakt og Fiskesenteret og SNO har FKT-prosjektet holdt fire nye motivasjonskvelder for jervejakt i november 2013. Responsen etter kveldene i januar 2014 var meget god og det var ønsker fra flere områder om liknende opplegg. I løpet av de åtte kveldene har totalt over 275 personer deltatt. Kveldene har blitt arrangert i Hedmark, Oppland, Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag. Kveldene har samlet en god blanding av sauebønder, jegere og andre interesserte. I tillegg til mye nyttig informasjon om jerv og jervejakt har temaer som forvaltning, bestandsovervåking, tapsutvikling og biologi blitt grundig gjennomgått. Det har vært en veldig god stemning på disse kveldene, med mange spørsmål og interessante diskusjoner. Vi som har stått ansvarlige for kveldene tror at den viktigste grunnen til dette er nettopp at vi har arrangert kveldene i fellesskap.

Informasjon

Organisasjonenes tidsskrift og nettsider har blitt brukt for å spre relevant og aktuell informasjon om rovvilt og beitebruk som prosjektet har utarbeidet. Bestandsregistrering, forebyggende tiltak, tips, råd og frister for FKT-søknader, erstatningssøknader etc. er noen av temaene i disse artiklene.

Gjennom prosjektet har vi midler til å arrangere kurs, dialog- og informasjonsmøter. Prosjektet har i mange tilfeller selv tatt initiativet til dette, men prosjektet prøver i så stor grad som mulig å etterkomme ønsker fra beitebrukerne selv, det være seg fylkesstyrene, beitelag eller andre som har ønsker eller ideer til saker de vil ta opp eller møter de vil avholde. Prosjektet har nå gått i to og et halvt år, likevel må dette i denne sammenheng sies å være forholdsvis kort tid. Styringsgruppas vurdering er at prosjektet så langt har hatt en positiv effekt på å dempe konfliktnivået. Særlig i forhold til kommunikasjonsflyt er prosjektet viktig. Både for kommunikasjonen mellom beitenæringen og ulike deler av forvaltningen, mellom og innen organisasjonene og med andre aktører som blant annet Rovdata og SNO.

5.5 Oppfølging av utredningsoppgaver vedtatt i jordbruksforhandlingene

5.5.1 Arealer med driftsulemper

I Sluttprotokollen fra forhandlingsmøte mellom staten og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og småbrukarlag og Prop.164 (2012-2013) Jordbruksoppgjøret – endringer i statsbudsjettet, ble det besluttet nedsatt ei arbeidsgruppe med følgende mandat:

”Utrede mulighetene for å målrette virkemidler mot bruk eller områder med spesielle driftsulemper, som for eksempel bratt areal, små teiger og kantsoner. Gruppen skal utrede muligheten for økt måloppnåelse, samt forvaltbarhet av eventuelle endringer i virkemiddelbruken. Arbeidsgruppen skal bestå av representanter fra avtalepartene, og kan trekke inn nødvendig kompetanse fra SLF, FM og relevante fagmiljø.”

Driftsulemper er knyttet til fysiske forhold som gjør det tyngre å drive et bestemt jordbruksareal. Dvs. at jordbruksdrift på arealene krever større ressursinnsats og har større driftskostnader per daa enn jordbruksdrift ved enklere driftsforhold.

Arbeidsgruppen konkluderer med at det antakelig vil være teknisk mulig å innføre et tilskudd for å kompensere for spesifikke driftsulemper, men at det vil kreve utvikling av datatekniske løsninger og medføre økte kostnader i forvaltningen.

I merknaden fra LMD, FIN og KLD, vises det til at innføring av ytterligere detaljerte og differensierte tilskudd for å kompensere driftsulemper ikke er et effektivt tiltak for å oppnå de samlede landbrukspolitiske mål, herunder også miljømålene for sektoren.

Representantene tilrå derfor ikke å innføre et særskilt tilskudd for å kompensere for spesielle driftsulemper.

I merknaden fra Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag, vises det til at etablering av et differensiert driftsvansketillegg basert på hellingsgrad og kantsonelengde i forhold til areal vil være et målrettet og viktig tiltak. Representantene mener ordningen må etableres på nasjonalt nivå.

Til slutt i merknaden heter det:

Dersom den negative utviklingen som dagens regjeringspartier beskriver i Innst. S 8 (2013–2014) skal snus, må det settes inn målretta og konkrete tiltak. Representantene har merket seg

uttalelser fra Landbruks- og matministeren om at:

”Regjeringen ønsker et aktivt landbruk over hele landet og dette betyr at vi kommer til å ha støtteordninger som tar høyde for det”.

Representantene fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag beklager derfor at det ikke er enighet i arbeidsgruppa om behovet for et driftsulempetillegg. Representantene fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag mener etablering av et differensiert driftsulempetillegg basert på helling, jfr omtalen i kapittel 7.2.2, og utforming, jfr omtalen i kapittel 7.2.3, vil være et målrettet og viktig tiltak. Representantene mener ordningen må etableres på nasjonalt nivå. Representantene viser videre til omtalen av det tekniske grunnlaget for et driftsulempetillegg, jfr rapportens kapittel 7. Med de siste års utvikling av kartgrunnlag, ligger det også teknisk godt til rette for å kunne forvalte et driftsulempetillegg

5.5.2 Arbeidsgruppe – Utredning av endring av produksjonstilskudd for sau/lam og geit/kje

I jordbruksoppgjøret 2013 ble det bestemt at det skulle nedsettes en partssammensatt arbeidsgruppe som skulle utrede endring av produksjonstilskudd for sau/lam og geit/kje. Gruppen fikk følgende mandat:

«Partene er enige om å etablere en partssammensatt arbeidsgruppe for å utrede endring av produksjonstilskudd for sau/lam og geit/kje. Dette for å stimulere til økt kjøttproduksjon og et bedre forvaltningsregime for både saue- og geiteholdet. Det skal legges vekt på at systemet må være kontrollerbart og ivaretar strukturen i husdyrtilskuddet.»

Ved oppnevning av gruppa ble det også framhevet at arbeidsgruppen skulle legge vekt på målretting og forenkling. Det vises til Meld. St. 9 kap.12.5.3, som sier:

«Forenkling må inngå i all utvikling av ny politikk. Nye tilskuddsordninger og reguleringer må bare etableres når det er nødvendig for bedre å oppnå overordnede mål, og må utformes så enkelt som mulig for brukerne og for forvaltningen. Det må samtidig vurderes om andre ordninger eller reguleringer kan fjernes.»

Arbeidsgruppa avgrenset «produksjonstilskudd for sau/lam og geit/kje» til husdyrtilskudd til sau og geit og tilskudd til lamme- og kjeslakt. Formålet med å endre disse ordningene skulle være å:

- stimulere til økt kjøttproduksjon
- gi et bedre forvaltningsregime for både saue- og geiteholdet

På første møte i arbeidsgruppa etter at regjeringen Solberg hadde tiltrådt ble det meddelt fra Landbruksdepartementets representanter i arbeidsgruppa at mandatet for arbeidet måtte endres noe. Det var særlig poenget med at evt. forslag endringer skulle ivareta strukturen i tilskuddssystemet som den nye landbruksministeren ikke kunne akseptere. Fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag ble denne endringen sett på som et klart brudd på den inngåtte avtalen, men departementet var ikke villig til å akseptere en slik innvending.

Denne endringen medførte at arbeidet i gruppa endret karakter fordi det ble klart at gruppa ikke kunne bli enige om felles forslag til endringer i tilskuddssystemet. Gruppa ble derfor enig om å utrede fire forslag til ulike tilskuddsmodeller og vise konsekvensene av disse for besetninger med ulik størrelse, driftsform og avdrått, men uten å anbefale noen av modellene spesielt.

Tilskuddsmodell 1 – Et felles husdyrtilskudd til sau over 1 år uavhengig av driftsform

I følge Statens landbruksforvaltning (Landbruksdirektoratet) er det knyttet store kontroll- og forvaltningsutfordringer til skillet mellom driftsformen utegangersau og vinterfôra sau. Forskjellen i tilskuddssatsene for utegangersau og vinterfôra sau gir incentiver til å oppgi den driftsformen som gir mest tilskudd.

Det ble derfor utredet en modell (tre varianter) med å innføre en felleskategori for sau, for å kunne bidra til å forenkle søknaden om produksjonstilskudd for foretakene, forenkle forvaltningen og dessuten lette kontrollarbeidet betraktelig. Variantene var:

- A) Slå sammen vinterfôra sau og utegangersau til en kategori: «Sau over 1 år»
- B) Slå sammen vinterfôra sau og utegangersau til en kategori: «Sau over 1 år», redusere tilskuddet og antall satsintervaller for sau over 1 år, samt øke tilskuddet for lammeslakt.
- C) Slå sammen vinterfôra sau og utegangersau til en kategori: «Sau over 1 år», redusere tilskuddet og fjerne strukturprofilen for sau over 1 år, samt øke tilskuddet for lammeslakt.

Modell A innebærer at strukturen i husdyrtilskuddet opprettholdes, men antall dyr i tilskuddsintervallene økes, noe som betyr en liten reduksjon i tilskuddet i alle satsintervallene. I modell B reduseres strukturprofilen på husdyrtilskuddet, samtidig som midler flyttes over til lammeslakttilskuddet som er et tilskudd uten strukturprofil. Modell C innebærer det samme, men der fjernes all struktur på husdyrtilskuddet. Modell B og C har altså større tilskuddsmessige konsekvenser for små besetninger enn modell A, spesielt om de har lave lammetall eller få lam av kvalitet O eller bedre til slakt. Foretak med kombinasjonsbesetninger har i gjennomsnitt mindre besetninger enn rene saueforetak, og vil derfor tape tilskudd ved en slik endring som modell B og C innebærer. For foretak med utegangersaubesetninger innebærer alle modellene en økning i tilskudd, der modell A gir klart størst økning. Modell B og modell C vil innebære et stort tap av tilskudd for de foretakene som har ligget i gråsonen for vinterfôra sau/ utegangersau, og som tidligere har oppgitt vinterfôra sau på søknadsskjemaet, men som har svært lave lammetall.

Tilskuddsmodell 2 - Innføre husdyrtilskudd til lam og kje som skal brukes til avl

Det er enkelte forhold ved utformingen av dagens tilskuddssystem for sau der husdyrtilskuddet kun gis til sau over 1 år/ geit som har kjeet pr. 01.01 som har noen sideeffekter, f.eks. at enkelte foretak beholder gamle søyer til over registreringsdato 1. januar, for å kunne hente ut tilskudd eller at nyoppstarta foretak, foretak som bygger opp besetningen og foretak med rovdyrutsatte besetninger mindre tilskudd, fordi disse har en høy påsettandel.

Arbeidsgruppa så på muligheten for å kunne gi husdyrtilskudd til påsettlam og påsettkje, eventuelt å gi et generelt tilskudd til lam og kje, eller innlemme lam og kje i de samme kategoriene som sau over 1 år/ geit som har kjeet. Tilskudd til påsettlam kan enten tenkes å bli et eget husdyrtilskudd (få en egen tilskuddssats), eller så kan husdyrtilskuddet til sau over 1 år utvides til også å gjelde påsettlam (felles tilskuddssats). Det siste alternativet vil være ganske likt den formen husdyrtilskudd til sau hadde før 2004, da tilskuddet ble gitt for vinterfôra sauer

og lam pr. 01.01. med krav om at de ikke ble solgt eller slaktet før 1. mars. Ved et husdyrtilskudd til påsettlam vil registreringsdato være 01.01, likt som for husdyrtilskuddet til sau over 1 år. Søknadsfristen er da 20. januar, og den sentrale tilskuddsutbetalingen skjer i juni. Innføring av et tilskudd til påsettlam betyr at antall tilskuddsberettigede dyr øker, og tilskuddssatsene vil da reduseres tilsvarende. Satsintervallene må også tilpasses at antall tilskuddsberettigede dyr øker.

Dersom et tilskudd til påsettlam bidrar til å redusere insentivet til å holde utrangerte sauer til over telledato, vil det igjen kunne bidra til økt produksjon. Endringen er på den måten en målretting, men det ble ansett som lite trolig at et tilskudd til påsettlam vil bidra til å redusere omfanget av at gamle sauer holdes til over telledato. Det ble også vurdert til å være store kontrollutfordringer for kommunene med et eget tilskudd til påsettlam.

Tilskuddsmodell 3 - Flytte telledato til beiteslipp

Tilskuddsmodell 3 bygger videre på det å gi et felles husdyrtilskudd til både sau og lam. Forskjellen er at i denne tilskuddsmodellen utredes samtidig muligheten for å flytte telledatoen for husdyrtilskuddet til sau (både voksen sau og lam) fra 1.1. til beiteslipp.

Fordeler med en flytting av telledato til beiteslipp er at det vil kunne redusere omfanget av at gamle, uproduktive sauer blir holdt til over nyttår for å hente ut tilskudd. Samtidig er utfordringen det å skulle ha en felles telledato for hele landet, av klimatiske og geografiske årsaker. Slik dagens forvaltningsmodell for produksjonstilskuddene er innrettet vil det være vanskelig å gjennomføre. Endringen vil ikke gi et bedre forvaltningsregime. Det vil også være knyttet utfordringer til kontrollerbarheten til et slikt tilskudd. I tillegg er det utfordringer som må løses vedrørende avløsertilskuddet.

Tilskuddsmodell 4 - Endre forvaltningsmodell for lammeslakttilskuddet slik at utbetaling skjer ved slakteoppgjøret

I følge Statens landbruksforvaltning er det til dels store forvaltnings- og kontrollmessige utfordringer med dagens lammeslakttilskudd, samt utfordringer knyttet til datakvaliteten på søknadsopplysningene.

En mulig fremtidig tilskuddsmodell som redegjøres for i rapporten fra arbeidsgruppa går av denne grunn ut på å skulle flytte kvalitetstilskuddet til lammeslakt fra forvaltningsmodellen for produksjonstilskudd til forvaltningsmodellen for pristilskuddene. Pristilskuddet blir utbetalt sammen med oppgjør for levert slakt.

En slik endring vil bidra til forenkling og effektivisering av forvaltningen. Mens en i dag har utfordringer med datakvaliteten på både søknadsdata og kontrolldata, innebærer utbetaling ved slakteoppgjøret en forbedring av kontrollerbarheten. Dette blant annet fordi tilskuddet ikke lenger vil bli betalt ut etterskuddsvis, og man vil ikke lenger ha den potensielle feilkilden med at søker oppgir feil antall dyr i søknaden. Løpende utbetaling av lammeslakttilskuddet vil også gi en bedre likviditet til foretakene som mottar tilskuddet. Samtidig er det positivt at en eventuell endring ikke vil innebære at nye ordninger eller systemer må bygges opp, men at en tilskuddsordning flyttes over til et allerede veletablert forvaltningssystem.

Endring av forvaltningsmodell fra produksjonstilskudd til pristilskuddmodellen vil innebære en utfordring med budsjettår og bevilgning det året omleggingen skjer.

For spesielt interesserte er det mulig å lese mer om de ulike modellene i rapporten Utredning av endring av produksjonstilskudd for sau/lam og geit/kje fra 14. februar 2014 fra Statens landbruksforvaltning.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag foreslo ved årets jordbruksforhandlinger å gå over til en ordning med å telle alle dyr ved beiteslipp og en generell styrking av lammeslakttilskuddet. Det ble ikke foreslått å slå sammen utegangersau og sau med mer vanlige driftsformer til en tilskuddsgruppe.

Staten foreslo å slå sammen ulike driftsformer til en gruppe, altså å telle utegangersau sammen med sau i andre driftsformer, fjerne toppavgrensingen for tilskudd til sau, redusere satsen for de første 200 dyrene og å øke lammeslakttilskuddet til det tredobbelte. Den endelige avtalen på Stortinget reduserte den sterke minusen for de første 200 sauene samtidig som det sterke påslaget på lammeslakttilskuddet ble redusert.

5.5.3 Arbeidsgruppe – Utredning om bruk av Husdyrregistret for storfe i tilskuddsforvaltningen

Dette oppdraget ble gitt av avtalepartene i jordbruksoppgjøret 2013. Før den tid har det vært arbeidet med å finne løsninger for å ta i bruk Husdyrregistret for storfe (HR) til utmåling av produksjonstilskudd for storfe så langt tilbake som til 1999.

Arbeidet i gruppa var organisert på følgende måte:

En styringsgruppe bestående av en representant fra Statens landbruksforvaltning (nå Landbruksdirektoratet) og en representant fra Mattilsynet.

Arbeidsgruppa har bestått av representanter fra Landbruksdirektoratet, Mattilsynet, Kukontrollen og Storfekjøttkontrollen.

Avtalepartene (Landbruks- og matdepartementet, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag) har vært representert i en referansegruppe.

Arbeidsgruppen var bedt om å utrede om og hvordan man kan bruke HR til utmåling av produksjonstilskudd for storfe. Det fremgår videre av oppdraget at det særlig skulle vektlegges hvordan det kan oppnås bedre kvalitet på innrapporteringen av data fra produsentnivå til HR. Bakgrunnen for oppdraget er flere, men det er særlig forhold knyttet til den såkalte «telledatoproblematikken» som var bakgrunnen for oppdraget. Arbeidsgruppen kom med konkrete forslag i rapporten om hvordan registreringene i HR kan bli bedre enn hva som er tilfellet i dag, samt hvordan HR kan tenkes anvendt i tilskuddsforvaltningen.

Tiltak for å bedre kvaliteten i HR

Arbeidsgruppen foreslår flere tiltak for å bedre datakvaliteten i HR. Tiltakene kan kort oppsummeres på følgende måte: SMS-varsling, tilsyn «uten støvler», overtredelsesgebyr, krav om komplett status i flere situasjoner, innskjerping av frist for rapportering, forenkling ved rapportering av livdyrhendelser, samt generell forenkling av registreringene. Alle disse tiltakene ble av arbeidsgruppa vurdert som relevante med tanke på forbedring av datakvaliteten i HR.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag sluttet seg til forslagene fra arbeidsgruppen i sitt primærdokument.

Rapporten ble drøftet under jordbruksforhandlingene 2014. Staten foreslo at dette arbeidet ikke skal følges opp, og at husdyrregisteret for storfe ikke skal brukes i tilskuddsforvaltningen. Dette ble også løsningen ved behandlingen av årets jordbruksoppgjør i Stortinget. Det betyr den foreløpige avslutningen på et utredningsarbeid som har pågått i over 10 år.

5.5.4 Arbeidsgruppe – Utredning om diverse tilskudd i grøntsektoren

Arbeidet er utført av en partssammensatt arbeidsgruppe bestående av representanter fra Landbruks- og matdepartementet, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Statens landbruksforvaltning har hatt sekretariatsansvaret.

I jordbruksoppgjøret 2013, ble det bestemt at det skulle settes ned en arbeidsgruppe for å utrede og vurdere følgende tre tilskudd:

- Eget distrikts- og kvalitetstilskudd for bær til industri
- Tilskudd til produsenteide grønnsaks- og potetpakkerier
- Innfrakttilskudd for poteter, frukt, bær og grønnsaker

I mandatet for utredningen ble arbeidsgruppen bedt om å legge vekt på forenkling for brukere og forvaltning. Rapporten beskriver bakgrunnen for de foreslåtte tilskuddene, hvordan et eventuelt tilskudd kan utformes og forvaltes, samt betraktninger rundt eventuell innføring av tilskuddene.

Arbeidsgruppa var samlet i anbefalingen om ikke å innføre et innfrakttilskudd for poteter, frukt, bær og grønnsaker. Når det gjaldt de to øvrige tilskuddene, var anbefalingene delte: Representantene fra LMD var imot å innføre et eget distrikts- og kvalitetstilskudd for bær til industri og å innføre tilskudd til produsenteide grønnsaks- og potetpakkerier, mens representantene fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag var for å innføre disse tilskuddene. Jordbrukets anbefalinger ble fulgt opp i forhandlingene.

Rapporten ble drøftet under jordbruksforhandlingene 2014. Staten foreslo at ingen av disse tilskuddene som arbeidsgruppa hadde diskutert, skulle innføres. Det ble også resultatet etter behandlingen av årets jordbruksoppgjør i Stortinget.

5.5.5 Forslag til endringer i forvaltningsregimet for produksjonstilskudd (PT) og avløsertilskudd (AVL)

Ved jordbruksforhandlingene i 2013 ble det bestemt å se nærmere på mulige endringer i forvaltningsregimet for PT og AVL. Partene ble enige om følgende mandat:

«I jordbruksforhandlingene 2010 ble avtalepartene enige om å igangsette et prosjekt for ny elektronisk løsning for regionale miljøprogram (RMP). Systemet, e-Stil, er utviklet og klart til bruk ved søknadsomgangen høsten 2013.

Det eksisterende fagsystemet for produksjonstilskudd og avløsertilskudd ved ferie og fritid er i stor grad utformet i perioden 1995-2000 og er basert på gammel teknologi. Systemet er

komplisert, lite effektivt og det er risiko for feil og feilutbetalinger. Når arbeidet med e-Stil ble igangsatt, var intensjonen at systemet senere skulle kunne videreutvikles til også å kunne nyttes for produksjonstilskudd og avløsertilskudd. Dette vil gjøre søknader om tilskudd enklere og mer effektivt for næringsdrivende og effektivisere saksbehandlingen av søknadene.

SLF får i oppdrag å gjennomføre en utredning av muligheten for å oppnå et sikrere, mer effektivt og mer brukervennlig forvaltningsregime for produksjonstilskudd og avløsertilskudd ved ferie og fritid i fagsystemet eStil, til jordbruksoppgjøret i 2014. Utredningen må omhandle følgende:

- *En gjennomgang av gjeldende fagsystem når det gjelder forvaltning, utmålingsregler, kontroller og trekk i tilskudd med det formål å få et fagsystem som reduserer risikoen for feilutbetalinger av tilskudd, er enklere å forholde seg til for tilskuddssøker og gir raskere saksbehandling. Forslag til endringer må beskrives og vurderes.*
- *Estimat for utviklingskostnadene ved å flytte dagens fagsystem for produksjonstilskudd og avløsertilskudd ved ferie og fritid til eStil. Årlige driftsutgifter i nytt system må også estimeres.*
- *Beskrive effektiviseringsgevinster for søkere og forvaltningen.*
- *Fremdriftsplan for arbeidet.*

Det opprettes en referansegruppe med representanter fra avtalepartene, fylkesmannen og kommunen. Statens forhandlingsutvalg foreslår at det samlet avsettes 0,5 mill. kroner til denne utredningen fordelt med 0,3 og 0,2 mill. kroner i henholdsvis 2013 og 2014. Det er viktig at man oppnår et godt grunnlag for videre arbeid med implementering av eStil.»

Som det framgår av mandatet var Norsk Bonde- og Småbrukarlag representert i referansegruppen for utredningen. SLF er ansvarlig for konklusjonene og anbefalingene i rapporten.

SLF foreslo to alternativ for videre arbeid:

Alternativ 1: Etablere en forvaltningsmodell med én søknadsomgang pr. år for PT/AVL i et nytt fagsystem.

Alternativ 2: Videreføre dagens regime med to søknadsomganger for PT/AVL i nytt fagsystem.

Anbefaling fra SLF

Ved begge alternativer ovenfor kan ulik grad av samordning med Regionalt miljøprogram (RMP) gjennomføres. SLF anbefalte alternativ 1 og en samordning med RMP enten ved å videreføre RMP som en regional ordning, men der en går fra 18 regionalt fastsatte forskrifter til en sentral forskrift for regionale miljøtiltak med fylkesvisebudsjetttrammer og regionalt fastsatte satser, eller å avvikle RMP og innføre nasjonale miljøtilskudd med en felles sentral forskrift for PT/AVL og miljøtilskudd.

Potensielle effekter av endringer

SLF mener at både søkerne og forvaltningen vil ha store gevinster av at det etableres en forvaltningsmodell der en har én søknadsomgang pr. år og at en tar i bruk en digital kartløsning. Forvaltningsmodellen bærer navnet eStil.

Utviklingskostnader for begge alternativer ligger rundt 30 mill. kroner. SLF har beregnet netto nåverdi av investeringen ved samtidig overgang til én søknadsomgang til om lag 180 mill. kroner over en tiårsperiode. En samordning med RMP vil gi ytterligere gevinster.

SLF har anslått potensiell besparelse (årsverk) med nytt fagsystem og en søknadsomgang per år til om lag 50 årsverk i forvaltningen. En samordning med RMP vil kunne gi ytterligere årsverksbesparelser, blant annet ved at man da eventuelt ikke fatter egne vedtak knyttet til miljøtilskuddene (om lag 24 000 vedtak i dag).

Potensiell besparelse med en videreføring av dagens regime med to søknadsomganger for PT/AVL i nytt fagsystem ble anslått til om lag 20 årsverk. Netto nåverdi av investeringen dersom dagens regime videreføres er anslått til om lag 34 mill. kroner over en tiårsperiode.

En omlegging av ordningene vil kunne ha betydelig likviditetsmessige effekter for bøndene i omleggingsåret. Disse effektene må utredes nærmere.

SLF foreslo en egen bevilgning i årets jordbruksoppgjør for 2014 og 2015 for å kunne gjennomføre det nødvendige utredningsarbeidet.

Staten foreslo følgende ved jordbruksforhandlingene:

- Bevilgning på 5 mill. kroner for 2014 og 10 mill. kroner for 2015 for oppstart av arbeidet med ny forvaltningsmodell, eStil
- SLF (Landbruksdirektoratet) skal til jordbruksforhandlingene i 2015 utrede de budsjettmessige/likviditetsmessige effektene av en evt. omlegging til en søknads- og utbetalingsomgang pr. år, utrede samordning med RMP og bruk av kart i forvaltningsmodellen, valg av tidspunkt for registrering av tilskuddsdata og søknad

Statens forslag ble vedtatt ved behandlingen av årets jordbruksoppgjør i Stortinget.

5.5.6 Utredning – Vurdering av særskilte tema innenfor velferdsordningene

Utredningen var en oppfølging av jordbruksoppjøret 2012/2013. I Prop. 164 S (2012-2013) står det:

”Partene er videre enige om at til jordbruksoppjøret 2014 skal SLF utrede to forhold knyttet til sykdomsavløsning.” og videre at ”SLF bes gjennomgå fylkesmannens dispensasjonspraksis og gi en redegjørelse om denne før jordbruksoppjøret 2014.”

Norsk Bonde- og Småbrukarlag var representert i referansegruppen for utredningen. SLF (Landbruksdirektoratet) er ansvarlig for de konklusjoner og tilrådninger som ble gitt i rapporten.

Konklusjoner/anbefalinger

SLF har vurdert en utvidelse av rettighetene til tilskudd til avløsning ved sykdom til også å gjelde ved barns sykdom. Målet er at jordbruker skal kunne være hjemme med barna når de er syke og få tilskudd til å leie avløser disse dagene. I dag har foreldre mulighet til å få tilskudd til avløsning dersom fastlegen sykemelder en av foreldrene i forbindelse med barns sykdom. En utvidelse av rettighetene vil medføre økt byråkrati og mer kompliserte regler, og trolig ikke få mange søkere. SLF anbefaler at rettighetene til tilskudd til avløsning ved sykdom ikke utvides til å gjelde ved barns sykdom.

SLF har videre vurdert en utvidelse av ordningen med tilskudd til sykdomsavløsning som gir mulighet til å bruke ektefelle/samboer som avløser ved akutt sykdom/skade. Næringen ønsker denne muligheten i tilfeller hvor det ikke er mulig å skaffe landbruksvikar eller annen avløser.

SLF mener det er ledig kapasitet i avløserlagene til å håndtere mer sykdomsavløsning. Det har vært noen enkelttilfeller hvor det ikke er mulig å skaffe kvalifisert landbruksvikar, men dette antas å kun gjelde for kortere tidsperioder. En innføring av denne muligheten medfører økt byråkrati og et mer komplisert regelverk. Overføring av inntekt fra den ene ektefellen til den andre bør ikke utløse tilskudd over jordbruksavtalen. SLF anbefaler at det ikke innføres mulighet til å bruke ektefelle/samboer som avløser ved akutt sykdom/skade.

SLF har også vurdert dispensasjonspraksis i forbindelse med tidligpensjon i landbruket. Dispensasjon fra regelen om at bruker og/eller dennes ektefelle/samboer ikke kan eie landbrukseiendom for å motta tidligpensjon, gis dersom ektefelle/samboer eier separate jordbrukseiendommer. Tilbakemeldinger fra fylkesmennene viser at bestemmelsen sjelden tas i bruk, til sammen har det kommet inn 2 søknader de siste 3 årene. Dispensasjonsmuligheten synes likevel berettiget, og er enkel å forvalte. Bestemmelsen bør derfor bli stående, mener SLF.

Forhandlingsutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag fremmet ved årets jordbruksforhandlinger forslag om at SLFs konklusjon vedrørende de to første punktene ikke skulle bli gjeldende.

Staten på sin side fulgte opp forslagene fra SLF og statens forslag ble vedtatt ved behandlingen av årets jordbruksoppgjør i Stortinget.

5.5.7 Utredning – Gjennomgang av tilskuddsordningen for veterinære reiser

Innledning

Partene i jordbruksforhandlingene ba i 2013 Statens landbruksforvaltning foreta en gjennomgang av tilskuddsordningen for veterinære reiser. Formålet med ordningen er å utjevne kostnadene mellom husdyrprodusenter som benytter seg av veterinærtjenester.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag har vært representert i en referansegruppe for utredningen. SLF er ansvarlig for de konklusjoner og anbefalinger som framkommer i rapporten. SLF har vurdert i hvilken grad målet med ordningen nås, hvorvidt tilskuddsforvaltningen er god nok, og om ordningen er tilstrekkelig godt utformet.

Konklusjoner fra SLF

- Tilskuddet bidrar til utjevning av veterinærkostnadene, jfr. undersøkelse fra NILF
- Tilskuddsforvaltningen er noe mangelfull, spesielt fordi gjeldende praksis i for liten grad oppfyller bestemmelse i statens økonomiregelverk om tilskuddsforvaltning.
- Tilskuddsordningen er rimelig godt utformet, men det er behov for endringer

SLF foreslo følgende endringer i ordningen:

- Omfordele deler av tilskudd til utjevning av seminkostnader til tilskudd til veterinære reiser

- Innføre et elektronisk innrapporterings-, søknads- og saksbehandlersystem
- Fjerne paragraf 4 (c) i forskriften
- Endre antall kilometer tilskuddsfri reise og øke satsen for reisetillegg
- Sette som vilkår at hyppige anskaffelser av skyssbåt kun kan skje fra skyssbåtforetak som er forhåndsgodkjent av Fylkesmannen
- Innføre krav til rapportering om veterinærforetakenes prissetting
- Behov for tilpasning til økonomiregelverket i staten

Norsk Bonde- og Småbrukarlag fulgte opp forslagene fra SLF i årets jordbruksforhandlinger.

Staten fulgte også opp forslagene fra SLF og varslet at det kommer en forskrift som skal samordne tilskudd til veterinærreiser og tilskudd til semin. Stortinget sluttet seg til dette ved årets behandling av jordbruksoppgjøret.

5.5.8 Evaluering av tilskuddsordningen for innfrakt av dyr til slakt

Frakttilskuddsordningen for kjøtt bidrar til å jevne ut fraktkostnadene mellom produsenter i sentrale strøk sammenlignet med produsenter ute i distriktene og sikrer dermed muligheten for like utbetalingspriser over hele landet.

Ordningen med frakttilskudd ble lagt om i 2011. Omleggingen medførte to vesentlige endringer sammenlignet med den gamle ordningen; nullsonen uten frakttilskudd rundt det enkelte slakteri ble mye utvidet og satsen for tilskudd blir beregnet ut fra leveranse til nærmeste slakteri, uavhengig om leveransen faktisk skal til et samvirkeslakteri eller et annet slakteri. I tillegg til disse endringene ble det innført et eget tilskudd til små slakterier med andre utmålingskriterier og som er svært gunstig sammenlignet med tilskuddet til store slakterier. Ved omleggingen ble også bevilgningen til ordningen økt mye.

NILF gjennomførte høsten 2013 en evaluering av ordningen og konkluderte slik:

- Det er ikke sammenheng mellom frakttilskudd og prisutjevning produsenter og distrikter i mellom
- Fraktordningen er ikke målrettet
- Det var ikke nødvendig å øke bevilgningen til ordningen
- Det er et problem at små slakterier favoriseres
- SLF har ikke tilstrekkelig oppfølging av ordningen og god nok kontroll med formålsoppnåelsen

Faglagene var representert i referansegruppe og delte på flere punkter ikke konklusjonene fra NILF, bl. a. fordi Nortura, som også var representert i referansegruppa, og som sitter med detaljert regnskapsmateriale om ordningen, avviste de fire første påstandene. Når det gjelder SLFs handtering av forvaltningen av ordningen er det uproblematisk om SLF vil bruke mer ressurser på oppfølging og kontroll.

5.6 Sentrale høringer i perioden

5.6.1 Høring på rovviltforskriften – forvaltningsområde for ynglende ulv

På bakgrunn av ”rovviltforliket” vedtatt av Stortinget 17. juni 2011 og rapport fra utvalget som har evaluert ulvesona, ble saken ut på høring.

I høringssvaret fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag heter det bl.a.:

«Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag viser til sitt prinsippprogram som ble revidert og vedtatt i 2008, hvor det slås fast at organisasjonen skal arbeide for at det ikke skal være ynglende ulv i Norge. Erfaringene fra dagens ulvesone viser at ulv og beitedyr ikke er forenlige i samme område. Ulven har også hatt negative konsekvenser for utøvelsen av jakt, fiske og annet friluftsliv, og generelt forringet livskvaliteten til mange som bor innenfor ulvesonen.»

Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at belastningen som beitebrukere og andre brukere av skog og utmark har opplevd innenfor ulvesonen har vært uforholdsmessig stor, og må opphøre. Denne typen belastning må heller ikke påføres andre som holder til utenfor dagens ulvesone.»

5.6.2 Høring – Forskrift om seter og tilleggsjord m.m. i statsallmenning

Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt høringssvar hadde følgende formulering:

Det vises til høringsbrev av 24.06. d.å. hvor følgende endringsforslag fremmes (endring i kursiv)

“Blir setervollen hausta, *anten til eige bruk eller for sal*, eller gjerda inn og nytta til beite som ein del av den jordbruksmessige drifta på eigedommen som setra ligg til, vil setra vere « i bruk » i høve til § 22 i fjellova.”

Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter endringsforslaget.

5.6.3 Høring forskrift om tilskudd til driftsomstilling grunnet rovvilt

I sitt høringssvar hadde Norsk Bonde- og Småbrukarlag merknader til flere av paragrafene. Laget uttalte bl.a.:

«Norsk Bonde- og Småbrukarlag ser behovet for en forskrift som gir retningslinjer for driftsomstilling grunnet rovvilt, dette vil kunne gi grunnlag til likebehandling. Fram til nå har det vært tilfeldig hvem som har fått ”tilskudd til driftsomstilling” og hvilke satser som har vært benyttet.»

Finansiering av ordningen:

I høringsbrevet blir det slått fast at finansiering av ordningen ikke er gjenstand for høring. Ved Stortingets behandling av St.meld.nr. 15 (2003 – 2004) og Innst. S. nr. 174 leverte saksordfører

Bror Yngve Rahm på vegne av Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreforbund, Kristeligfolkeparti og Venstre inn forslag 13 med denne ordlyd:

”Stortinget legger til grunn at de tiltak, som forlikspartene omtaler i innstillingen til rovviltmeldingen legges inn under Miljøverdepartementet”.

Dersom finansieringen av driftsomstilling grunnet rovvilt, skal finansieres andre steder enn over Miljøverdepartementets budsjett, vil det kreve nye behandling i Stortinget.

§ 1 Formål

«Målsetning med driftsomstilling grunnet rovvilt er å redusere tap av sau og risiko for dyrelidelser i særlig utsatte rovviltområder»

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ønsker følgende endring av ordlyden: *«Målsetning med driftsomstilling grunnet rovvilt er å redusere tap av **bufe** og risiko for dyrelidelser i særlig utsatte rovviltområder»*

Kommentar til § 1:

«Det er et mål at omstillingstilskuddet skal føre til omstilling til annen næringsvirksomhet med tilknytning til landbrukseiendommen...]»

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at det bør presiseres at omstillingen skal føre til annen landbruksrelatert næringsvirksomhet med tilknytning til landbrukseiendommen. Tap av landbruksvirksomhet skal unngås.

Så tidlig som 19. juni 1977 behandlet Stortinget rovviltpolitikken og følgende forslag fra representanten Erling Folkvord ble enstemmig vedtatt:

”Det må så langt som mulig unngås at forebyggende tiltak fører til innskrenking i beiteretten. Forebyggende tiltak som fører til nedlegging av bruk eller avvikling av næring er uaktuelt”.

§ 3 Vilkår

«For å kunne motta tilskudd til omstilling, skal følgende vilkår være oppfylt:

- Tap av sau har vært omfattende både i antall og andel av besetningen over flere år.*
- Andre løsninger/forebyggende tiltak har vært prøvd uten tilfredsstillende resultat.*
- Det skal tinglyses som heftelse at det ikke skal være sauehold på eiendommen i en periode på 20 år etter mottatt omstillingstilskudd.*
- Sauene det gis omstillingstilskudd for, skal tas ut av det aktuelle beiteområdet. Som hovedregel skal dyra leveres til slakt».*

Forslag til kulepunkt 3 fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag:

«Det skal tinglyses som heftelse at det ikke skal være hold av småfe på utmarksbeite fra den aktuelle eiendommen i en periode på 15 år etter mottatt omstillingstilskudd.

Forslag til kulepunkt 4 fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag:

”Beitedyr det gis omstillingstilskudd for, skal tas ut av det aktuelle utmarksbeiteområdet. Beitedyrene kan enten selges som livdyr eller sendes til slakt”

Norsk Bonde- og Småbrukarlag viser til at mange sauebønder har hatt store rovviltproblemer over tid før de tar beslutning om å søke støtte til driftsomstilling. Et gjennomsnitt i antall avlssøyer de siste fem år kan derfor være påvirket av store tap til rovvilt. Det må også tas hensyn til at enkelte brukere har vært i en oppbyggingsfase, og har økt besetningene med sikte på å legge grunnlag for heltidsproduksjon og et levebrød framover. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at grunnlaget for tilskuddet må settes til gjennomsnittet av de fem beste årene ti år tilbake, begrenset oppad til kapasiteten i driftsapparatet.

5.6.4 Høring forskrift for erstatning for tap/følgekostnader når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt

I felles uttalelse fra Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit het det bl.a.:

Næringsorganisasjonene krever at høringsforslaget trekkes av to grunner:

- Forslag til ny § 4 regulerer i hvilken utstrekning det skal pålegges den enkelte dyreeier i rovviltutsatte områder en omfattende og kostnadskrevende tiltakspålegg for egen regning som vilkår for rovviltskadeerstatning. Dette er et overordnet politisk spørsmål som ikke bør avgjøres ved fastsettelse av forskrift.

- Forslag til ny § 7 slik den er utformet er ikke i samsvar med den lovbestemte retten til erstatning for sannsynliggjort rovviltskade for de husdyr som ikke er gjenfunnet i utmarka. Organisasjonene mener at eksisterende forskriftsbestemmelse er bedre i samsvar med lovens krav, den nye Krokann-dommen og ekspertutvalgets anbefalinger.

Miljødirektoratet fulgte ikke oppfordringen om å trekke høringsforslaget og 13. januar 2014 oversendte de tre organisasjonene en ny felles høringsuttalelse hvor det bl.a. het:

«Vi vil i høringen særlig påpeke at kravene til skadedokumentasjon i form av kadaverdokumentasjon er foreslått betydelig skjerpet i det forslaget til forskrift som nå er på høring, stikk i strid med ekspertutvalgets anbefaling om at kravene til skadedokumentasjon bør reduseres.»

Kommentarer til forslaget til ny forskrift og retningslinjer § 2 bokstav d - om normaltapp:

I gjeldende forskrift § 2 bokstav d er normaltappet definert til «det tap av husdyr som erfaringsmessig inntreffer i besetningen uten forekomst av rovvilt». I forslag til ny forskrift er besetningen endret til «beiteområdet».

Konklusjon:

Forskriften og retningslinjene til § 2 d må ikke endres, dagens bestemmelse om at normaltapp som utgangspunkt skal fastsettes på besetningsnivå videreføres.

Kommentarer til forslaget til nye retningslinjer til forskriften § 4:

«Det er foreslått nye retningslinjer til erstatningsforskriften § 4, i samsvar med Høyesteretts dom av 10. oktober 2012 (Kleiva-dommen). Det er organisasjonenes syn at dommen krever politiske avklaringer om hvilken utstrekning det kan kreves fravikelse

fra etablerte beiteområder og andre kostnadskrevende tiltak grunnet etablert rovviltbestand, uten at det ytes økonomisk kompensasjon til husdyreier.»

Konklusjon:

Det er påkrevet med en politisk vurdering i hvilken grad det kan kreves økonomiske oppofrelser av enkelte dyreeier for å være i posisjon til rovviltskadeerstatning. Endring av retningslinjer til § 4 må avvete en slik vurdering.

Kommentarer til forslag til ny forskrift § 7 (erstatte dagens § 8)

«Forslag til ny forskrift § 7 (samsvarer med någjeldende forskrift § 8) og medfølgende kommentarer til bestemmelsen legger opp til at det fastsettes nye, kumulative vilkår for å anse alt tap over normaltap som erstatningsberettiget grunnet rovvilt. Forslaget innebærer at det innføres bestemte kriterier (§ 7 a-d) som må foreligge i tillegg til den alminnelige sannsynlighetsovervekt (§ 7 e) for å anse alt tap over normaltap som tapt til rovvilt. Dette vil til sammen føre til økte beviskrav sammenliknet med dagens forskrift, hvor det ikke oppstilles bestemte vilkår som må foreligge, men hvor det skal foretas en vurdering av de samlede omstendigheter.»

Konklusjon:

Forslaget til ny § 7 er ikke i samsvar med retten til full erstatning i naturmangfoldloven § 19, og må forkastes. Gjeldende forskrift § 8 må videreføres.

5.6.5 Høring om å oppheve bestemmelsene om "priskontroll" i konsesjonsloven.

I høringssvaret het det:

«Norsk Bonde- og Småbrukarlag sin konklusjon er at forslaget fra Landbruks- og matdepartementet ikke bør gjennomføres.

I høringsnotatet velger departementet å bruke begrepet "priskontroll" i stedet for "prisvurdering". Vi vil understreke at det er forskjell på å drive kontroll og gjøre en vurdering. Kontroll kan forstås som tilsyn eller overvåking, mens en vurdering forutsetter en drøfting av fordeler og ulemper, jfr. at fylkesmannen driver tilsyn/kontroll av kommunens vurderinger gjort i vedtak. Vi mener derfor at departementets bruk av begrepet "priskontroll", som en forståelse av lovteksten og kommunens arbeid med å forvalte den, er misvisende.»

LMD anfører selv en rekke fordeler med sitt "ideologiske" opphevelsesforslag. Det heter bl.a. i LMD sitt høringsnotat:

"Forslaget innebærer at det ved avgjørelsen av søknad om konsesjon for erverv av eiendom som skal nyttes til landbruksformål ikke lenger skal legges vekt på om den avtalte prisen tilgodeser en samfunnsmessig forsvarlig prisutvikling."

«Norsk Bonde- og Småbrukarlag forstår høringsnotatet slik at departementet mener at et friere marked for omsetning av matjord vil ivareta en samfunnsøkonomisk- og samfunnsmessig forsvarlig prisutvikling. Innen samfunnsøkonomien er det kjent at

marked og markedspriser ikke alene kan brukes ved fastsettelse av verdi på fellesgoder og knappe naturressurser. Vi vil understreke at matjord er både en slik knapp naturressurs og en langsiktig produksjonsressurs, og ikke et spekulasjonsobjekt som til en hver tid kan vurderes ut i fra en markedsverdi eller grunneiers økonomiske behov.

Etter vår mening er de eneste som vil tjene på LMD sitt forslag, de som skal selge seg ut av næringa. Inngangsbilletten for unge som skal inn i næringa og oppfylle departementets ønske om økt rekruttering til jordbruket vil derimot bli mye dyrere.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil også vise til uttalelse fra landbruksforvaltningen i kommunene på Hadeland og i Gjøvikregionen. Deres argumenter mot LMD sitt forslag har vår fulle støtte.»

5.6.6 Høring - Forslag til forskrift om tiltak for å stanse eller avverge skade fra vilt

I en felles høringsuttalelse fra Norges Skogeierforbund, NORSKOG og Norsk Bonde- og Småbrukarlag heter det bl.a.:

Hovedsynspunkter:

«Forslaget er strukturert og rydder opp i en del uklarheter som er i dagens regelverk. Vi kan ikke se at det er gitt noen grundig og gjennomgående redegjørelse for at det er behov å endre listene over skadevoldende viltarter, skadesituasjoner og på hvilke forvaltningsnivåer skadefellingstillatelser kan gis.

Det må fortsatt være slik at det for en del arter og skadesituasjoner kan den skadelidte selv beslutte felling, gjerne mot forutgående varsling til kommunen som viltmyndighet. Forslaget vil medføre en massiv økning av byråkratiet ved felling av vilt som gjør skade. Dette strider mot forsikringer i regjeringserklæringen om en enklere hverdag og at mer makt og myndighet skal overlates til lokalsamfunnet.

Saksbehandlingskravene, hvor det selv for den vanligste skadesituasjon og for vanlige viltarter er krav om at vurderingene etter Naturmangfoldlovens §§ 8 – 12 skal følge søknaden og vedtaket, og at dette skal føres inn i Miljøvedtaksregisteret, vil medføre kostnader for den enkelte skadelidte og for forvaltningsorganet som vil koste mange tusen kroner for hver enkelt sak. Dette er det overhodet ikke redegjort for i høringsskrivet.

Vi kan ikke forstå at høringsskrivet tilfredsstillter Regelverksinstruksens krav til redegjørelse for økonomiske og andre konsekvenser for etablerte virksomheter, og forslaget bør også på dette grunnlag formelt avvises.

Viltskadesaker er i sin natur hastesaker, noe som har vært presisert i tidligere rundskriv. Nå sitter vi igjen med Forvaltningslovens generelle saksbehandlingstider, noe som er helt uholdbart for de fleste skadesaker.

Den begrensede adgangen til å gi fellingstillatelser som ledd i viltstell der dette har økonomisk og næringsmessig betydning må bibeholdes.

Vi er tilfreds med at man i forslaget § 14 setter en stopper for jaktutøvelse og jaktutleie

under dekke av skadebekjempelse, selv om det til i dag mer har vært et spørsmål om vilje til å håndheve dagens regelverk. Det er behov for ytterligere veiledning om hvilke skadeavvergende tiltak som er tillatt.»

5.6.7 GMO – diverse søknader om produksjon/omsetning

Også i det siste arbeidsåret har det kommet inn høringsforslag vedrørende import/omsetning av genmodifiserte planter som soya/bomull. Genmodifiseringen har i de aller fleste tilfeller hatt som formål å gjøre plantene resistente mot visse plantevernmidler.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er med i nettverket som arbeider med denne problematikken og er med på de felles høringssvarene som avgis. Svarene formidler en svært restriktiv holdning til å omsette slike planter i Norge.

5.6.8 Fysisk kompensasjon for jordbruks- og naturområder ved samferdselsutbygging

Samferdselsutbygging i Norge medfører svært ofte en ukritisk nedbygging av dyrkajord. I den forbindelse har en arbeidsgruppe i Samferdselsdepartementet vurdert om flytting av matjord kan være et relevant tiltak for å redusere de uheldige effektene av en slik nedbygging. Konklusjonen er at flytting av matjord ikke er noen erstatning for et sterkt jordvern og at en slik flytting kun skal være siste utveg der det ikke er mulig å skåne dyrkajord.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er enig i dette. Dersom et slikt tiltak tas i bruk skal det skje uten kostnader for jordeier.

5.6.9 Forvaltningsmodeller for heksekost og pærebrann

Mattilsynet sendte på høring forslag til ulike forvaltningsmodeller for håndtering av sjukdommene heksekost og pærebrann på frukttre. Norsk Bonde- og Småbrukarlag sluttet seg til anbefalingene fra Mattilsynet om en streng forvaltningspraksis slik at det er mulig å opprettholde en god helsetilstand på plantematerialet i Norge.

5.7 Utfordringer i dagens dyrehold

5.7.1 Dyrevelferd

Debatten om dyrevelferd for produksjonsdyr i jordbruket pågår kontinuerlig. Det gjelder for eksempel oppstallingsforhold for pelsdyr, dyretetthet i slaktekylling, ulike holdformer for verpehøner eller problemene som oppstår for beitende husdyr i utmark med en økende rovdyrbestand.

En registrerer år for år økende tap av beitedyr til rovdyr i områder der beitedyr har førsteprioritet og der en bare skal ha begrensede bestander av rovdyr. Forvaltningen av ulvestammen er særlig utfordrende fordi innvandringen av ungulver fra Sverige er økende. Disse dyrene slår seg ikke ned i de områdene der ulv har fått førsteprioritet, men trekker vestover og nordover inn i områder med et stort antall beitedyr i utmark. De siste to-tre årene har dette resultert i betydelige

skader og tap av beitedyr i f.eks. Møre og Romsdal, Gudbrandsdalen, i området Stange, Løten, Odal og Eidsvoll og i nedre Buskerud. Disse angrepene som representerer et betydelig velferdsproblem for beitedyra. I tillegg er det en psykisk utfordring for dyreeierne å handtere en slik situasjon i tillegg til det direkte økonomiske tapet som dette representerer.

Mattilsynet gikk våren 2014 ut med varsel om mulig beitenekt i 2015 for over 20 beitebrukere i Gudbrandsdalen. Felles for beitebrukerne var at de har dyr innenfor forvaltningsområdet/yngeområde for jerv. Mattilsynets varsel om beitenekt var begrunnet ut fra dyrevelferdshensyn for beitedyra. Samtidig så registrerer en at Mattilsynet ikke reagerer på samme måte i tilfeller der det er store tap i beiteprioriterte områder.

Fra 01.01.2014 er unntaket fra kravet om mosjon/beiting for mjølkeku i minimum 8 uker opphevet. Unntaket ble som kjent forlenget med 1 år. Dette kravet har vært kjent i mange år gjennom forskrift om hold av storfe. Det kan se ut som om mange enten har fortrenget at dette kravet ville bli gjort gjeldende fra et visst tidspunkt eller at de har satset på at unntaket ville bli forlenget.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter kravet om mosjon/beiting for mjølkeku, også for kyr i lausdriftsfjøs. Mosjon/beiting er et viktig dyrevelferdsmessig element som også er en naturlig og viktig del av det norske husdyrholdet. Organisasjonens synspunkter på dette er gjort kjent i løpet av meldingsåret.

5.7.2 Dyresjukdommer

Friskere geiter – sanering av geitebesetninger som tiltak for å bekjempe dyresjukdommer

I løpet av tiden etter jordbruksoppkjøret 2012 er det arbeidet for å få til en forsvarlig gjennomføring og nedtrapping av prosjektet ”Friskere geiter” som har pågått siden 2002. Det har vært et sterkt ønske fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag om å sikre finansiering for slutføring av prosjektet slik at alle geitemjølkeprodusenter kan få sanert sin besetning og dermed løfte helsetilstanden hos norske geiter opp på et høyere nivå. Det må også sikres finansiering til å handtere evt. tilbakefall.

Ved forhandlingene i 2014 gikk Norsk Bonde- og Småbrukarlag inn for å sikre den nødvendige finansiering i 2015.

Fotråte hos sau

Seinvinteren 2008 ble det påvist ondartet fotråte i en sauebesetning i Hallingdal. Siden da har en samlet næring lagt ned et stort arbeid for kartlegge omfanget av sjukdommen i Norge, gi råd/påbud om sanering og andre smitteforbyggende tiltak samt å sørge for økonomisk kompensasjon/erstatning til de dyreeierne som har vært rammet. En kjenner ikke den eksakte årsaken til oppblomstringen av fotråte i Norge, men det er sterke mistanker om ulovlig import av dyr fra andre land i Europa der fotråten er en langt mer vanlig forekommende sjukdom hos klauvdyr. Norsk Bonde- og Småbrukarlag har siden starten vært representert i styringsgruppen for prosjektet Friskere Føtter.

Styringsgruppen for prosjektet planla allerede for tre år siden at prosjektet skulle avvikles i løpet av 2013. Det var forutsatt at Mattilsynet skulle overta det videre ansvaret for overvåkings- og bekjempingsprogrammet. Norsk Bonde- og Småbrukarlag støttet dette i utgangspunktet og

gjør fortsatt det. Det var imidlertid en betydelig skepsis til den forvaltningsstrategien som Mattilsynet hadde varslet at de vil legge seg på. Hovedinnvendingen skyldes det faktum at Mattilsynet ikke ville videreføre ordningen med slaktesanering og kompensasjon for de kostnader det ville medføre for den enkelte bonde. Det var grunn for å tru at det kunne bety at enkeltbønder ville velge en saneringsmåte som ikke var effektiv i forhold til målsettingen om full utryddelse av den ondarta varianten.

Prosjektet som sådan er derfor ført videre i 2014 i regi av Animalia/Helsetjenesten for sau som har hatt ansvaret for prosjektledelsen i perioden fra 2008 i samarbeid med Mattilsynet.

I løpet av det siste året er det påvist ondarta fotråte i flere besetninger i Aust-Agder. Disse har vært handtert på samme måte som besetningene i Rogaland. Mattilsynet har sendt på høring en forskrift om handel med levende dyr som pålegger saueiere i Aust-Agder de samme begrensninger som i Rogaland, alt etter hvor de befinner seg i forhold til besetninger med påvist fotråte. Norsk Bonde- og Småbrukarlag støttet forslagene i denne forskriften.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener det er viktig at Mattilsynet prioriterer nok ressurser til å videreføre det bekjempingsregimet som har vokst fram under prosjektet siden 2008. Dersom det ikke gjøres kan flere års arbeid og betydelige økonomiske ressurser ha vært investert forgjeves.

Andre forhold

I løpet av året er det ikke rapportert om alvorlige utbrudd av andre husdyrsjukdommer som veterinærmyndighetene ikke har handtert innenfor sitt vanlige apparat. Det er imidlertid dukket opp en annen betydelig utfordring i det norske husdyrholdet, nemlig verifisering av funn av antibiotikaresistente bakterier hos både gris og kylling.

Saken med LA MRSA hos gris ble tatt opp i forbindelse med jordbruksforhandlingene der jordbruket krevde at det skulle gjennomføres en sanering av besetningene med MRSA og innføre en kompensasjonsordning for å dekke de økonomiske tapene hos enkeltbrukere.

Saken med antibiotikaresistens hos kylling er under utredning og denne kommer en tilbake til.

5.7.3 Deltakelse i KOORIMP

Norsk Bonde- og Småbrukarlag deltar sammen med Norges Bondelag, de økonomiske organisasjonene i jordbruket (både samvirkeorganisasjoner og ikke-samvirkebaserte organisasjoner), avlsforeninger og forsikringsbransjen samt Mattilsynet i et arbeid for å kvalitetssikre eventuell import av levende dyr og dyremateriale, sikre en beredskap for håndtering av smittsomme husdyrsjukdommer og diskutere strategiske problemstillinger knyttet til bekjemping av disse.

Alle de deltakende organisasjonene er samlet i en styringsgruppe som møtes 2-3 ganger i året. Den daglige driften er lagt til Animalia som også håndterer fortløpende forespørsler om import av levende dyr og dyremateriale (sæd, embryo).

6 Organisasjon

6.1 Norsk mat- og kulturpris

I samarbeid med Yara har Norsk Bonde- og Småbrukarlag etablert Norsk mat- og kulturpris på kr 100.000 kroner.

Norsk mat- og kulturpris skal:

- Øke bevisstheten og kunnskapen om det nære forholdet mellom lokalmat og kultur i befolkningen
- Fremme den brede kulturen knyttet til matproduksjon, foredling, tilberedning og måltidsopplevelser
- Stimulere til samarbeid mellom ulike aktører som har interesse for å fremme lokalmat og kultur
- Bidra til at prismottakernes kompetanse blir tilgjengelig for flere
- Øke kvaliteten på lokalmat
- Bidra til nyskaping i skjæringsfeltet mat og kultur

Juryen for prisen i 2013 besto av Svein Kostveit, *tidligere leder Norsk Bonde- og Småbrukarlag*, Gunn Ovesen, *Adm. direktør Innovasjon Norge*, Ellen Horn, *Teatersjef Riksteatret*, Wenche Andersen, *kokk God Morgen Norge TV2* og Knut Røed, *Markedsdirektør Yara*. John Petter Løvstad har vært sekretær for juryen.

Ved fristens utløp 1. juni var det kommet inn forslag på 33 ulike kandidater. Juryen nominerte tre kandidater som ble offentliggjort på NBS landsmøte i august. Dette var Ellen Mari Tangen og Hans Bondal fra Hedmark, Nina og Øystein Rudi, Oppland og Rørosrein fra Sør-Trøndelag.

På Matstreif i Oslo lørdag 14. september 2013 ble vinneren offentliggjort. Vinneren av Norsk mat- og kulturpris 2013 ble Ellen Marie Tangen og Hans Bondal. Markeringen startet med et opptog opp Karl Johans gate med Kampen Janitsjar og bunadskledde NBS-medlemmer.

6.2 Informasjonsarbeid

Organisasjonens hjemmeside er www.smabrukarlaget.no. Dette er i dag en svært viktig kanal for formidling av nyheter og politiske standpunkt. Hjemmesidene gir i tillegg til formidling av nyheter også god mulighet til å systematisere arbeidet med viktige saker som blant annet jordbruksforhandlingene og ny stortingsmelding om landbruks- og matpolitikken. Hjemmesidene har utviklet seg til å bli en svært viktig kanal for rekruttering av nye medlemmer.

Under landsmøtet i 2009 ble det for første gang overført lyd og bilde direkte fra møtet på våre hjemmesider. Dette arbeidet ble videreført under landsmøtene siden.

I mai 2012 ble det gjennomført en samling for sekretariatet med tema, «strategi» for bruk av sosiale medier». Som en følge av dette har NBS etablert en egen gruppe på Facebook og har Twitterkonto.

Informasjonsskrivet nett.no sendes til alle lokallagsledere, fylkesledere, fylkessekretærer og styremedlemmer i fylkeslagene samt styret. Nett.no kan en abonnere på, og det kan lastes ned

fra våre hjemmesider. Ved siden av hjemmesidene og Bonde og Småbruker, er Nett.no den viktigste informasjonskanalen ut til de tillitsvalgte. Nett.no har kommet ut med 6 nr. i året. Ved siden av pressemeldinger er direktekontakt mot journalister den mest brukte arbeidsmåten for å formidle nyheter fra organisasjonen.

Prosjektene **www.gardsbruk.no** og **Grønt Spatak** har hatt mange oppslag både i sentrale og regionale media.

6.3 Kvinneutvalget

Møter:

Vi har hatt to telefonmøter; 27. august og 16. april samt tre fysiske møter; 14. desember, 28. januar og 25. mars i året som har gått. Tiden der har vært brukt til planlegging av bygdekvinne dagen samt bidra med innspill til prosjektet «Kvinner, demokrati og deltakelse». Landbruks- og matdepartementet innvilget i. mai 2013 500.000 kroner i støtte til det andre prosjektåret i «Kvinner, demokrati og deltakelse».

Utvalgsleder var med i prosessen med å ansette ny prosjektleder høsten 2013. Stillingen ble utlyst med søknadsfrist 15. juli og vi mottok 10 søknader hvorav flere var relevante. Agnes Bridge Walton ble ansatt som prosjektleder fra 1. oktober 2013 fram til 31. mars 2014.

Høsten 2013 ble boka «Kvinnebønder» av Astrid Brekken med flere forsøkt solgt gjennom NBS sin hjemmeside og gjennom kontakt med ulike landbruksorganisasjoner. Interessen for å kjøpe boka har vært langt mindre enn vi antok på forhånd. Astrid Brekken har deltatt på flere møter og fortalt om boka blant annet på historisk søndag på Litteraturhuset i Oslo 13. oktober.

Det har vært et intenst arbeidsår som har blitt brukt til møter, spørreundersøkelse, søknads og rapportskrivning. Det ble også arrangert ei tankesmie for kvinner i landbruket på Sørmarka 21. februar hvor de fleste i kvinneutvalget deltok. Ved hjelp av midler som prosjektet rådde over kunne Norsk Bonde- og Småbrukarlag markere 40 år med likestilt odelslov den 28. juni med en filmsnutt:

<http://kvinnebonde.wordpress.com/2014/06/28/og-filmen-ser-du-her/>.

Som en del av prosjektarbeidet vinteren 2014 ble det også utarbeidet en ny søknad om midler til slutføring av prosjektet i løpet av 2014/2015. Søknaden ble oversendt Landbruks- og matdepartementet og i mai 2014 ble det bevilget 400.000 kroner til slutføringen.

Internasjonalt arbeid i kvinneutvalget:

Kvinneutvalget deltar i paraplyorganisasjonen FOKUS, hvor Ilona Drivdal er vår representant.

Ilona har arbeidet med planleggingen av den internasjonale Bygdekvinne dagen den 15. oktober 2013 i samarbeid med IKFF og Oslo senterkvinner. Til dette arrangementet fikk vi 40.000 kroner fra FOKUS. Temaet for arrangementet var: "Food Security and Climate Solutions in Rural Women's Hands" og ble holdt på Utviklingshuset i Oslo. Vi hadde innledere fra både Norge og utlandet; Merete Furuberg og Kathrine Kleveland, Vandana Shiva, P.V. Satheesh, Asma Amjad og Dafrosa Itemba denne dagen. Interessen for seminaret var så stor at vi måtte opprette en venteliste.

Ilona søkte våren 2014 om informasjonsstøtte fra FOKUS til seminar om *”Den unødvendige sulten” – et kvinneperspektiv på matproduksjon og klimatilpasning»* hvor man tar utgangspunkt i Aksel Nærstad og Olav Randen sin bok *«Den unødvendige sulten»*. Dette er et samarbeid mellom kvinneutvalget og internasjonalt utvalg. Vi har fått 35.000 kroner til planlegging og gjennomføring som vil skje på Globaliseringskonferansen og NBS sitt landsmøte i 2014.

6.4 Ungdomsarbeid

Forutan eit uoffisielt møte etter landmøtet i 2013, har vi kun hatt elektronisk kommunikasjon, i form av telefonmøter, sms og e-postar.

Utvalet har i all hovudsak arbeida med å få arrangert eit ungdomsseminar. Det har vore ein nokså hektisk prosess i periodar, då det var mykje som måtte ordnast på kort tid. Vi bestemte oss for temaet «Generasjonsskifte og nyetablering» og at vi ville ha samlinga i nord og vi gikk difor saman med Troms BS om å arrangere seminaret.

Ungdomsseminaret gikk av stabelen første helga i februar, 7. - 9.2.14, i Karlsøy kommune i Troms. Frå Ungdomsutvalet var det kun leiaren som deltok. Seminaret vart ein stor suksess, med spennande innhald, engasjerte deltakarar og innleggshaldarar. Første kveld var det ikkje så tungt program, det var velkomsthelsingar etterfulgt av to foredrag, først eit om kvinnebønder og deretter eit om moderne bureising. Resten av kvelden gikk med på å bli kjent og diskusjonar. Laurdag var delt inn i to delar. Første økta hadde vi teori og fagprat, med snakk om bl.a. regelverk, brannsikkerheit, låneordningar, tilskot, forsikring og odelslova. På ettermiddagen vart det utflukt til Grunnfjorden der vi såg på tre heilt nye driftsbygningar: eit Barentsfjøs med storfe, og to geitebruk, eit under bygging og eit som nyleg var teke i bruk. På kvelden var det middag og sosialt, med mange gode diskusjonar. Søndag var det foredrag om driftsbygningar, og oppsummering av helga. Deltagarane gav utrykk for å vere svært nøgde med helga.

Utan om planlegging og gjennomføring av seminaret har i grunn ikkje utvalet gjort så mykje av seg, mykje grunna manglande tid for medlemmane.

Vi har vore nokså aktive i media i år, serleg i forbindelse med jordbruksoppgjeret. Det vart skrevet lesarinnlegg og enkelte av oss vart intervjuet. Ragnhild heldt også ein appell for å få bevare landbruksutdanninga i Troms.

I juli 2014 har vi så vidt begynt å snakke om å legge grunnplar for neste års ungdomsseminar, for å gjere arbeidet for neste års ungdomsutval litt enklare.

Vi har og kome fram til at vi ynskjer å få til eit ungdomsarrangement i forbindelse med landsmøtet 2014, dette vil vi jobbe med utover hausten.

6.5 Hagebruksutvalget

Av saker Hagebruksutvalet har jobba med siste året er følgjande:

Nye tilskot til pakkeri, frakttilskot og industrijordbær

Det vart nedsett ei arbeidsgruppe i samsvar med jordbruksavtalen om tilskot til pakkeri, frakttilskott og industrijordbær. Arbeidet vart leia av Torgeir Gjølberg fra LMD med SLF som sekretariat.

Anbefalinger:

1. D-K tilskudd bær til industri.

Medlemmene fra Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil understreke at produksjon av bær til industri er en viktig produksjon som sikrer verdiskaping i distriktene. Beregninger viser at økonomien i denne produksjonen er svakere enn produksjon til konsum samtidig som det er begrensede muligheter for å øke prisene til industrien grunnet konkurranse med import. En bedring av økonomien i produksjonen vil bidra til å sikre norsk produksjon av industribær. Dette sikrer industrien tilgang til norske bær som igjen bidrar til å opprettholde industrien i Norge. Utredningen viser at det er synergier ved en kombinasjon av bærproduksjon til både industri og konsum. Tiltak som bidrar til å opprettholde og øke industriproduksjonen, vil også bidra positivt til konsumproduksjonen. Disse medlemmene anbefaler på dette grunnlag at det innføres et ekstra tilskudd til industribær i distrikts- og kvalitetstilskuddet. Tilskuddet etableres for bedre å oppnå overordnede mål, og kan utformes enkelt både for brukerne og forvaltningen. Dette er i henhold til mandatet knyttet til forenkling. Medlemmene fra LMD konstaterer at det er markedsmessig rom for økt norsk produksjon av jordbær og bringebær til industriformål. Medlemmene fra LMD kan ikke se at analysen viser at et høyere tilskudd til jordbær og bringebær som anvendes til industriformål samlet sett vil gi noe bedre måloppnåelse enn ved en generell heving av gjeldende satser eller maksimalgrenser for alle bær.

2. Tilskudd til produsenteide pakkerier

Det er utfordrende å definere hva som menes med ”produsenteid”. Dersom tilskuddet kun gjelder for 100 prosent produsenteide pakkerier vil mange eksisterende pakkerier falle utenfor. Det vil være administrativt utfordrende å ha løpende kontroll med hvem som er bakenforliggende eiere i ulike selskapsformer som AS og DA.

Medlemmene fra Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at det er forvaltningsmessig enklere å fjerne kravet om produsenteid. Dette vil være like målrettet, og samtidig vil et slikt tilskudd kunne bidra til å opprettholde en produksjon med variert bruksstruktur over hele landet. Å stimulere til produsentsamarbeid vil stimulere rekruttering ved at nye produsenter kan gå inn i etablerte miljø der formålet er både nyskaping og kostnadsreduksjoner. Arbeidsgruppen har vurdert et tilskudd til pakkerier basert på eksisterende fruktlagertilskudd som fjerner kravet om produsenteid, men opprettholder kravet om produsentenes påvirkning i bruk av tilskuddet. Kravet om produsentenes påvirkning kan reguleres i egen forskrift. En slik utforming av tilskuddet vil tilfredsstillende hovedformålet med et pakkeritilskudd. Medlemmer fra Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag anbefaler at det innføres et tilskudd til grønnsaks- og potetpakkerier basert på eksisterende

fruktlagertilskudd med krav om produsentpåvirkning. Dette kommer ikke som en erstatning for fortsatt satsing på etablerings- og investeringsstøtte.

Arbeidsgruppens medlemmer fra LMD mener at støtte til investeringer vil være mer målrettet for å stimulere til utvikling med større og mer robuste pakkerier, enn å gi drifttilskudd til etablerte anlegg over en viss størrelse. En ordning med tilskudd til produsenteide pakkerier, eller til pakkerier med krav om produsentpåvirkning, vil både støtte anlegg tilhørende store konserner som ligger langt utenfor formålet, og det vil diskriminere velfungerende mindre anlegg.

3. Innfrakttilskudd til frukt, poteter, bær og grønnsaker

Ut fra samfunnsøkonomiske vurderinger er tilskudd til frakt omdiskutert på generell basis. Tilskudd til frakt kan gi ineffektive varestrømmer. Gruppas medlemmer har likevel forståelse for at transport kan være en betydelig kostnadsfaktor hos mange produsenter, og at varierende transportavstander kan gi ulike økonomiske vilkår for forskjellige produsenter. Gruppen kan imidlertid ikke se at det er mulig å etablere et system med frakttilskudd til denne sektoren som er målrettet kombinert med forvaltningskostnader som står i et rimelig forhold til det som oppnås. Det kunne eventuelt vært mulig å etablere systemer til enkeltprodukter innenfor sektoren. Dette har imidlertid gruppen ikke vurdert.

D-K tilskot bær til industri og tilskot til produsenteide pakkerier vart tatt med krava i jordbruksforhandlingane, men vart som venta avvist av Staten

Salatsaka

Arne Lofthus har delteke på møte hjå Matmerk der tema var den omtalte saka "salatsaka". Ho kom opp sidan det vart importert salatplanter frå Danmark, og salaten vart selt med Nyt Norge merke. Dei er no kome fram til god avklaring. Kravet er følgjande: for at det skal tillatast å bruke Nyt Norge merking, må heile den spiselege delen av frukt eller grønnsaker vera produsert i Noreg.

Import av kjernefrukttre

Mattilsynet fekk eit nytt oppdrag i februar i år å utrede om ein kunne opne for import av kun eple- og pæretre. I det første oppdraget var det vurdert å opne for alle artar i kjernefrukttrefamilien. Saka er no ferdig utreda og Landbruksministeren kunngjorde 12. august at ho ville opna for permanent løyve for import av frukttre. Ordninga skal bygge på den dispensasjonsordninga som har vore i 2 år. Det er viktig at det vert ein streng kontroll av trea før import, for unngå å få med nye planteskadegjerarar.

Jordbruksforhandlingane

I årets tilbod frå staten var Fruktlagertilskotet fjerna og flytta over til distrikts- og kvalitetstilskotet. På arealtilskotet var satsane redusert med kr 300 pr. daa., og grensa på 40 daa. var fjerna. Desse endringane vart framstilt som ei styrking av distriktsprofilen, men det stemte ikkje når ein såg begge tilskotsendringane under eitt. Eit gjennomsnittleg fruktbruk ville få ein stor reduksjon på overføringane, men nokre få store ville få ein stor auke i tilskota.

Det vart sterke reaksjonar i fruktmiljøet på fjerning av fruktlagertilskotet. Etter at det vart brot i jordbruksforhandlingane, prøvde me politisk å rette opp endringane. Takka vere Venstre vart fruktlagertilskotet og arealtilskotet retta oppatt i avtalen som vart inngått med KrF og V.

6.6 Styret arbeid med strategi- og arbeidsplan

Styret har også det siste året videreført arbeidet en overordnet strategi- og arbeidsplan for organisasjonen.

Det har vært lagt vekt på å få til en plan som både sier noe om organisasjonens hovedsatsingsområder og de mer konkrete underarbeidsområdene med tilhørende strategier. Planen er delt inn i tre hovedarbeidsområder:

- Politikk og samfunn
- Kommunikasjon og samarbeid
- Organisasjon og økonomi

Under disse hovedarbeidsområdene er det definert et ulikt antall strategier for arbeidet som igjen oppfylles gjennom konkrete tiltak og handlinger. Forholdsvis mange av disse tiltakene vil være like fra år til år, for eksempel gjennomføring av jordbruksforhandlingene som er den største enkeltaktiviteten gjennom året, mens andre vil variere alt etter hva som er oppe i tida.

Arbeidet med strategi- og arbeidsplanen er noe av det viktigste arbeidet som styret gjør gjennom året. Det brukes forholdsvis mye tid på å prioritere oppgaver og utarbeide årlige planer samt å følge disse opp gjennom en halvårsgjennomgang. Tilfanget av arbeidsoppgaver er stort og det er viktig å prioritere oppgavene i rett rekkefølge og med rett ressursinnsats. Det vil innebære at enkelte oppgaver også blir prioritert ned eller vekk. Årsmeldingen representerer i så måte en presentasjon av de prioriteringer som styret har foretatt i samråd med sekretariatet i løpet av det siste året.

Mye av arbeidet det siste året har vært preget av regjeringsskiftet høsten 2013. Regjeringsskiftet har unektelig ført til en økt arbeidsbelastning og økt innsats mot viktige områder innenfor norsk landbrukspolitikk, som f.eks. markedsordninger, tollvern, virkemidlene over jordbruksavtalen osv.

Kommunikasjon mot og formidling av politikk til omverdenen blir et stadig viktigere arbeidsfelt for en organisasjon som Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Det er arbeidet videre med å bruke hjemmesida aktivt som et formidlingsorgan samtidig som en har tatt i bruk sosiale medier i formidlingen av både politiske og faglige saker. I løpet av året ble for eksempel Twitter tatt i bruk under jordbruksforhandlingene. Videre utvikling av kommunikasjonsmulighetene vil fortsatt være en viktig sak å arbeide med.

Organisasjonsarbeidet fikk et merkbart oppsving i løpet av 2012 og 2013. Dette er videreført i 2014, et resultat av en klar prioritering i styret.

6.7 Bank- og forsikringsavtale

Norsk Bonde- og Småbrukarlag har i lang tid hatt forsikrings samarbeid med Gjensidige. Etter at Gjensidige startet bank, ble det også aktuelt å ta med den delen i avtalen. Etter forhandlinger i 2009 vedtok styret om høsten å inngå ny avtale for 10 år med Gjensidige. Avtalen kan reforhandles i perioden, og skal gjennomgås senest etter 5 år. Ny avtale gjelder fra 1.1.2010.

Bankavtalen sikrer NBS-medlemmer bedre betingelser enn andre landbrukskunder, på flere typer landbrukslån. Se www.gjensidige.no og klikk på organisasjonsmedlem.

Forsikringsfordeler:

- Økt rabatt: Har medlemmene 3 eller flere forsikringer får de 20 % rabatt på private forsikringer. På driftsrelaterte forsikringer får de med tre eller flere forsikringer, opptil 30 % rabatt. Tidligere var maksimal rabatt 20 %. Utgangspunktet er 20 % rabatt, og så får en 3 % ekstra om en har gjennomgått ”Trygg bonde konseptet”. Veldig mange tilfredsstillende dette enkelt. I tillegg får medlemmer i Landbrukets HMS-tjeneste ytterligere 4 %, dvs, at en er oppe i 27 % rabatt. På toppen får en 3 % rabatt om en har gjennomgått kurset ”Praktisk HMS arbeid”.
- Har en færre enn 3 forsikringer, får en 16 % rabatt. mot 14 % tidligere. Dette gjelder både private forsikringer og driftsforsikringer.

De økte rabattene betyr at det blir enda gunstigere å ha forsikringene i Gjensidige og være medlem i Småbrukarlaget. En skal være klar over at også ikke-organiserte får en viss rabatt i Gjensidige, om de har mange forsikringer samlet. Det betyr at en ikke kan regne med at en får opp til 30 % billigere forsikring om en melder seg inn i Bonde- og Småbrukarlaget. De uorganiserte kan imidlertid ikke få mer enn 14 % rabatt, noe som gjør at det er betydelige summer å spare på medlemskap uansett.

Bankavtale

Gjennom bankavtalen er medlemmer i NBS sikret de beste betingelser i Gjensidige bank. Medlemmer får en rentefordel både på lån og innskudd. Pr. 4. juli 2013 kunne NBS – medlemmer få landbrukslån innenfor 60% av lånesum på 3,92% effektiv rente.

Organisatorisk

Den nye avtalen med Gjensidige inneholder, i likhet med den forrige, en kompensasjon til Norsk Bonde og Småbrukarlag for arbeidet med forsikrings spørsmål. Mye av denne videreføres til fylkeslagene ut i fra hvor mange medlemmer i hvert fylke som har kundeforhold til Gjensidige. I tillegg gis det støtte til møter både på fylkes- og lokallags plan.

6.8 Rådgiving i forsikring, økonomi, pensjon m.m.

Svein Løken, Oppland, er engasjert i deltidsstilling for å svare på spørsmål fra medlemmene på disse områdene. Tilbudet er en del av samarbeidsavtalen med Gjensidige Forsikring.

Løken har kontortid to dager i uken, men er stort sett tilgjengelig også utenom disse tidene.

Det er flest henvendelser i vinterhalvåret. Løken har notert ca. 100 henvendelser i perioden 1.8.13 til 30.6.14. Det har vært noe færre henvendelser de to siste årene, enn årene forut. Sakene som tas opp er imidlertid mer omfattende enn tidligere. De som henvender seg med større saker, får først og fremst råd om hvordan de skal angripe saken videre, og hvor de kan hente ytterligere hjelp. Men i noen tilfeller har medlemmer vært i en så vanskelig situasjon at det må gis mer konkret og praktisk hjelp. Slike saker har lett for å ta tid.

Løken sitter i det sentrale forsikringsutvalget med Gjensidige, og har i tillegg representert NBS i noen andre arbeidsgrupper. Han har også bistått med noen høringsaker for NBS.

6.9 Solidaritetsfondet for småbrukere

Solidaritetsfondet for småbrukere (tidlegare Åge Hovengens støttefond for småbrukere) har ikkje motteke søknader om støtte og ikkje hatt utbetalingar siste året. På konto ved siste årsskifte stod kr. 38.663,34. Fondet har hatt fleire annonsar i Bonde og Småbruker. Det er Oppland bonde- og småbrukarlag som vel fondsstyre. Leiar er Olav Randen, Buskerud. Annette Jørstad frå Oppland er sekretær for fondet.

6.10 Studiearbeid

Den lokale kursaktiviteten har stor betydning for Norsk Bonde- og Småbrukarlag, både for organisasjonen som helhet og for det enkelte medlem. Gjennom vårt medlemskap i Studieforbundet Natur og Miljø får vi muligheten til å kvalitetssikre denne aktiviteten. Forutsetningen for kurstilskudd er at det foreligger en godkjent studieplan som beskriver innhold og arbeidsmåter for opplæringen.

For å få tilskudd må et kurs være på minimum 8 timer, og minst 3 deltakere må ha fullført kurset for at det skal utbetales tilskudd. Tilskuddsatsene fastsettes årlig, og for 2014 er satsen satt til 100 kroner pr. studietime.

I 2013 ble det delt ut kr 120.800,- i tilskudd til 48 kurs med tilsammen 460 deltakere. Dette var en nedgang fra 2012, da det ble delt ut 133.230 kroner fordelt på 79 kurs med 478 deltakere.

Kursaktiviteten i 2014 har vært 54 avsluttede kurs med 315 deltakere så langt. Den mest brukte studieplanen har vært "Foran jordbruksforhandlingene". Norsk Bonde- og Småbrukarlag har i perioden laget en studieplan: Foran jordbruksforhandlingene 2014. Resten av de gjennomførte kursene har vært i regi av lokallag.

6.11 Familien Lies fond til fremje av småbruk

Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag er fondsstyre i Th. Eriksen Lies legat til fremme av småbruk. Styret har vedtatt at det ikke kan deles ut fondsmidler om kapitalen er under 500.000 kroner. Fondsstyret er Ole-Jacob Christensen. Styret gjør endelig vedtak om tildeling fra fondet etter innstilling fra fondsstyret.

Fondet lyses ikke ut hvert år. I 2010 ble det foretatt tildeling til tre søkere. I 2011 ble fondet ikke utlyst. I 2012 ble det igjen foretatt utlysning av fondet, men det kom ikke inn noen søknader. Fondet har ikke vært lyst ut i 2013.

6.12 Samarbeid med Norsk Landbrukssamvirke

Avtalen med Norsk Landbrukssamvirke består av to avtaler. Den første avtalen har som formål å sikre en samordning av/samarbeid om viktige saker som Norsk Bonde- og Småbrukarlag og samvirkeorganisasjonene arbeider med.

Avtalen gir Norsk Bonde- og Småbrukarlag representasjon i styret og rådet for Norsk Landbrukssamvirke mens Norsk Landbrukssamvirke er representert i representantskapet til Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Avtalen sikrer dessuten Norsk Bonde- og Småbrukarlag deltakelse i de faglig/politiske arbeidsgruppene som drives i regi av Norsk Landbrukssamvirke. Dette gjelder rådgivende utvalg næringspolitikk, rådgivende utvalg kommunikasjon, landbrukets risikogruppe, og rådgivende utvalg for forskningsbasert innovasjon. Dette gir oss innsikt og kompetanse på mange viktige områder som vi ellers ville brukt mye tid og energi på å skaffe oss. Det er spesielt rådgivende utvalg for næringspolitikk som har stor møtefrekvens og med diskusjon av viktige temaer for norsk jordbruk. Det siste året har de viktigste sakene vært strategiprosessen i Norsk landbrukssamvirke, operasjonalisering av Meld St nr. 9, herunder ekspertgruppene for korn – kraftfor og økt storfeproduksjon, samt valget 2013.

Den andre avtalen er utformet med tanke på å forankre et regionalt samarbeid om viktige saker gjennom utvikling av samarbeidsnettverk og møtearenaer mellom samvirket, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag. Denne avtalen sikrer Norsk Bonde- og Småbrukarlag et visst økonomisk bidrag som skal gi organisasjonen mulighet til å delta i dette samarbeidet.

Rådsmøtet i Norsk Landbrukssamvirke bestemte høsten 2010 å foreta en evaluering av avtalene som NL har med begge faglagene siden 2002. Denne evalueringen ble gjennomført høsten 2011. Formelt sett ble avtalen som Norsk landbrukssamvirke hadde med begge faglagene sagt opp i forbindelse med evalueringen. Basert på evalueringen som ble gjennomført ble deretter avtalene med begge faglagene fornyet høsten 2011 etter en presisering av innholdet i avtalen.

For 2014 vil bidraget fra Norsk landbrukssamvirke til Norsk Bonde- og Småbrukarlag være 494.700 kroner.

Vinteren 2014 ble det satt ned en arbeidsgruppe som skal vurdere en ny styringsstruktur for Norsk landbrukssamvirke. Målet er å slanke styret for NL, som i dag teller 16 personer, og utvikle NL til en mer slagkraftig næringspolitisk organisasjon.

Foreløpig kjenner en ikke til hvilke forslag arbeidsgruppa vil komme med, og hvilke konsekvenser det vil få for Norsk Bonde- og Småbrukarlag (forsåvidt også Norges Bondelag) og den samarbeidsavtalen vi har med Norsk landbrukssamvirke.

6.13 Arbeid i valgnemnda

Styret vedtok i januar 2010 retningslinjer for valgnemnda i Norsk Bonde- og Småbrukarlag for å sikre at dette arbeidet blir gjennomført på en tilfredsstillende måte. Retningslinjene er utarbeidet for å lage en struktur på arbeidet i valgnemnda og derigjennom sikre framdrift i arbeidet slik at innstillinger til landsmøtet kan være ferdige i god tid før landmøtet. Retningslinjene inneholder imidlertid også forordninger om prosessene i nemnda som skal sikre at hele valgnemnda, inklusive varamedlemmene, er delaktig i det arbeidet som nemnda skal utføre på vegne av organisasjonen.

Erfaringene fra valgnemndarbeidet i 2010 og i de etterfølgende årene er positive.

Ved utgangen av beretningsåret var valgnemnda i rute med sine oppgaver fram mot landsmøtet i november 2014. Lokallagene ble tidlig varslet om årets landsmøte, det er innhentet opplysninger fra sittende tillitsvalgte hvorvidt de ønsker gjenvalg eller ikke og resultatet av denne undersøkelsen er formidlet videre til alle lokallag/fylkeslag med oppfordring om å

komme med forslag på kandidater til tillitsverv i organisasjonen. Ansvar for nominering av personer til å sitte i valgmennda er tillagt representantskapet. Dette kjøres som en egen prosess under ledelse av ordfører i representantskapet.

6.14 Aksjonsutvalget

Aksjonsutvalget har dette året hatt to fysiske møter, samt 5 telefonmøter. Aksjonsarbeid var tema på et fylkesledermøte i mars. Aksjonsutvalget deltok i juni på et møte med sentralstyret.

Utvalget ba styret om å støtte Kystaksjonen.

Utvalget var med å satte i gang kampanjen ”Så frø for trygg mat” i forbindelse med verdens småbrukerdag 17. april.

Utvalget har gitt forslag til styret om en landbruks-kampanje og sosiale medier.

Under jordbruksforhandlingene oppfordra utvalget vil folk til å ta bilder og tagge med #ikketullmedmatenmin, samt at vi laga et forslag til plakat som lokallag kunne dele ut/henge opp.

Vi sendte ut info og innspill til fylkeslaga om aksjoner under jordbruksforhandlingene.

Vi har laget et forslag til ny t-skjorte for NBS.

6.15 Utmarksutvalget

Det er holdt et møte i utvalget, og behandlet 5 saker.

Som i tidligere år har drøftingene i utmarksutvalget dreid seg mest om rovviltsaker. Mange trodde at Krokanddommen i 2013 skulle føre til forbedringer i behandlingen av erstatningssaker. Så langt kan vi konstatere at dette var et fåfengt håp.

Av saker utmarksutvalget vil prioritere framover nevnes:

- Felling av restkvoter etter lisens- og kvotejakt
- Legge press på forvaltningen for skadefelling i prioriterte beiteområder
- Skadefelling av ulv og bjørn på vårsnø, før sauene slippes i utmark
- Tettere oppfølging av rovviltsaker fra fylkeslagene overfor rovviltnevd og Fylkesmann i eget fylke
- Oppfølging og hjelp til NBS-medlemmer som utsettes for store påkjenninger i forbindelse med tap til rovdyr.

FKT-prosjektet har vært et viktig redskap for å samordne arbeidet med rovviltspørsmål fra landbrukets side. Prosjektet har bevilgninger til å drive ut 2014, men det er søkt om finansiering for tre nye år.

I juni fikk sauebønder i Buskerud store tap til ulv, samtidig oppsto det store tap flere steder på Østlandet. For å drøfte hvordan NBS skulle håndtere disse sakene ble det sammenkalt et møte i et forum som uoffisielt ble kaldt Rovviltutvalget (Annette Jørstad, Ole Petter Berget, Marius Andresen og John Petter Løvstad). En utvidelse/omforming av Utmarksutvalget var på forhånd tatt opp i telefonmøte med landsstyret og fylkeslederne. Landsstyret vil behandle sak om arbeidet med rovdysaker høsten 2014

6.16 Organisasjonsutvalget (OU)

OU har arbeidet ut fra det mandatet som ble vedtatt av styret i 2012 og har innenfor denne rammen prioritert organisasjonsutvikling, herunder verving og opplæring. Utvalget har også hatt sterk fokus på kontingentinnkreving og aktivisering av «sovende» lokallag. Medlemskontingenten er lagets desidert viktigste inntektskilde. OU har derfor vært en pådriver overfor lokallag og fylkeslag for å forsterke innsatsen med betaling av kontingent.

Fylkene fikk i oppdrag å utnevne en egen verveansvarlig. For disse gjennomførte utvalget i februar 2014 en motivasjonssamling i Oslo der en hadde fokus på kontingentsystemet, innkreivingsmetoder og generell opplæring.

Kunnskap om lagets organisering, arbeidsmetodikk og hva laget står for er en forutsetning for å lykkes med verving av nye medlemmer. OU gjennomførte derfor en samling i Oslo der overnevnte områder var tema og der tillitsvalgte fra fylkene deltok. OU innstilte på og fikk godkjent av styret en ny vervekampanje som går fram til landsmøtet 2014 og der etapper underveis blir premiært for dem som har de beste ververesultatene. Et viktig bidrag i vervekampanjen var at styret bevilget kr 10.000 kroner til hvert fylke som skulle benyttes til medlemsverving og kompetansebygging.

Ved alle samlinger for tillitsvalgte i fylkes- og lokallag har organisasjonsarbeid vært en sentralt tema.

OU fikk også i oppdrag av styret å gjennomgå lovverket i NBS og fremme forslag til endringer som skal behandles på landsmøtet i november 2014.

Utvalget har hatt 7 møter, bestående både av telefonmøter og møter lagt til hovedkontoret.

7 Internasjonalt arbeid

7.1 Internasjonalt utvalg

NBS er medlem i den internasjonale småbrukerbevegelsen La Via Campesina med til sammen 200 mill. medlemmer over det meste av kloden.

Elin Bergerud er styremedlem i ECVC og Stein Brubæk sitter i ECVC sin komite for Matsuverenitet.

På landsmøtet til NBS ble det godkjent en vedtektsendring som gav IU plass i NBS sitt representantskap. IU har siden landsmøtet i august 2013 derfor vært representert på alle representantskapsmøter og fylkesledermøter.

IU har hatt 4 utvalgsmøter.

Vi har deltatt i 3 workshops i regi av det Nordiske Klimaprojektet og arbeider for tiden med en avslutning av del 1, som er en beskrivelse av landbruket og tilhørende utslipp, med forslag om tiltak og målkonflikter. IU har også en søknad inne til et samarbeidsprosjekt med Slovenia om livsstilssykdommer i rurale områder. Vi fikk avslag på en søknad om studietur til Tyrol for å se på alpelandbruket.

IU har deltatt i arrangementet av Verdens Matdag og Verdens Bygdekvinne dag i oktober 2013, årskongressen for ECVC og seminar og agroøkologi på Evenstad i mars 2014. IU har også deltatt i flere forberedende møter til Globaliseringskonferansen 2014.

Vi har representert NBS i konferanse om agroøkologi (Gaillac, Frankrike), bønders rettigheter i Europa (Andalucia i Spania) og krisen i Europa (Oslo).

IU har laget en powerpoint-presentasjon om den unødvendige sulten som er brukt et par ganger og som ligger som et tilbud til alle lokal- og fylkeslag i NBS. I samme forbindelse planlegger vi seminar både under landsmøtet 2014 og Globaliseringskonferansen med samme tema, også i samarbeide med ACID.

IU har bidratt til flere artikler i Bonde- og Småbruker, Nationen og lokale aviser om mange temaer:

- 2014, FNs år for familiejordbruk
- 14. april, Den internasjonale småbrukardagen,
- Bønders rettigheter i Europa,
- Treplanting, landbruk og landgrabbing i Tanzania
- En annen mat- og flyktningepolitikk
- Småbrukere fra Hedmark til Tanzania

IU deltok også i utformingen av kravet i forbindelse med jordbruksforhandlingene 2014.

8 Prosjekter

8.1 Slipp oss til – ungdom inn i landbruket 2013 – 2014

Prosjektet ”Slipp oss til – ungdom inn i landbruket” ble startet i 1998 som et samarbeid mellom Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Bygdeungdomslag og Natur og Ungdom. Målet har hele tiden vært og er fortsatt å øke rekrutteringen til landbruket, bidra til miljøvennlig matproduksjon og styrke bosetningen i distriktene.

Arbeid med å få ledige bruk ut for salg:

”Slipp oss til – ungdom inn i landbruket” er et nasjonalt rekrutteringsprosjekt med fylkesvise prosjekter. Prosjektlederne i fylkene jobber aktivt opp mot kommunene for å få kartlagt ubebodde bruk slik at disse kan legges ut for salg. I 2013 - 2014 har vi hatt ett aktivt prosjekt i Hordaland. Prosjektet i Hordaland ble startet i 2009 og har i løpet av perioden 2009 – 2013 samarbeidet med tre kommuner om kartlegging av ubebodde landbrukseiendommer.

Gardsbruk.no:

Nettsiden www.gardsbruk.no <<http://www.gardsbruk.no/>> er den viktigste møteplassen for kjøp, salg og utleie av gardsbruk i Norge og drives av prosjektansvarlig for ”Slipp oss til”. Nettsiden har et snitt på ca. 15 000 brukere i måneden. Hver måned blir det lagt ut nye gårdsbruk for salg, og det blir også solgt gårdsbruk hver eneste måned. I tillegg er fanen ”ønskes kjøpt” veldig populær. Gardsbruk.no har til enhver tid mellom 60-200 ledige gårdsbruk og ”ønskes kjøpt” annonser. I løpet av 2013 fikk vi rapportert inn at 60 gårder var blitt solgt eller leid ut ved hjelp av gardsbruk.no.

Gjennom Gardsbruk.no tilbyr «Slipp oss til - ungdom inn i landbruket» materiell til kommuner og enkeltpersoner. I 2012 - 2013 tilbyr prosjektet handboka «Ei handbok for deg som vil ha gård - bruk for deg» og en handbok for kommunene kalt «Bruk mulighetene! Økt bosetting på ledige gardsbruk».

I tillegg til muligheten til å registrere salgsannonser på gardsbruk.no har potensielle kjøpere muligheten til å legge ut annonser for gårder de ønsker å få kjøpt. Denne ordningen ble lagt til i 2009 og i 2013-2014 har det blitt lagt ut mange hundre nye annonser fra folk som er på jakt etter gård. Det er kommet noen få tilbakemeldinger fra noen av dem som leter etter gård og som har lagt ut annonse under «ønskes kjøpt». Tilbakemeldingen viser at det dessverre kun er noen få som har fått kjøpt eller leid gårdsbruk gjennom annonseringen under ønskes kjøpt. Grunnen til dette er todelt. 1. Det er flere som ønsker å kjøpe gårdsbruk, enn det som ligger for salg. 2. De som ønsker seg gårdsbruk, ofte ønsker dette innenfor en spesiell region, noe som gjør at de ikke er så veldig flyttbare etter hvor det er ledige gårdsbruk.

Media

Prosjektleder hadde en kronikk på trykk i Nationen 29. oktober. Kronikken handlet om mulighetene gårdene har, og mulighetene for rekruttering via gårdspraksis for ungdom. Facebooksiden har over 400 følgere. På facebooksiden svarer vi også på henvendelser og prøver å vise fram nye gardsbruk som er lagt ut for salg!

Økonomi:

Arbeidet i 2013– 2014 er finansiert av Landbruks- og matdepartementet (LMD) og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. I 2012 ble det inngått en samarbeidsavtale med LMD som sikrer prosjektet finansiering ut 2014.

Prosjektleder i denne perioden har vært Andrea Sofie Ellingsen Aasvang

8.2 Kvinner, demokrati og deltakelse 2013-2014

Prosjektet Kvinner, demokrati og deltakelse ble satt i gang av Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS) som en av hovedsatsningene i organisasjonens 100-årsjubileum i 2013. Prosjektet har som mål å øke andelen kvinner i landbruket, øke andelen unge jenter og kvinner som tar over gårdsbruk på odell, øke kunnskapen om virkemidler og tiltak som gjør at kvinner velger landbruket som yrkesvei og øke bevisstheten om kvinnebønder blant menn og kvinner innad i næringa, faglaga og forvaltninga.

Aktiviteter

Prosjektleder ble ansatt i 100 % stilling fra 1. oktober 2013 til 31. mars 2014. I denne perioden ble det gjennomført ti lokale, sju regionale og et nasjonalt møte. Sistnevnte var «Tankesmie for kvinner i landbruket» arrangert på Sørmarka 21. februar 2014. Der fikk vi samlet forskere, kvinner på vei inn i næringa og kvinner med sentrale verv i samarbeidsorganisasjonene våre i tillegg til kvinneinspiratorer fra prosjektet og kvinnekontakter i NBS.

Som grunnlagsmateriale for å finne hvilke tiltak og virkemidler som gjør at kvinner velger landbruk har det også blitt gjennomført en spørreundersøkelse.

Etablering av referansegruppe bestående av Astrid Liland Norsk Landbrukssamvirke, Ragnhild Duserud Norges Bygdeungdomslag, Kristin Ianssen Norges Bondelag, forfatter av boka «Kvinnebønder» Astrid Brekken og leder av kvinneutvalget.

Prosjektleder har i tillegg etablert blogg: <http://kvinnebonde.wordpress.com/> og facebookside «Kvinner i landbruket» for å nå ut til flere. Prosjektet har lyktes med å sette fokus på kvinner i landbruket direkte og indirekte ved bl.a. at fagblad som «Buskap» hadde en større reportasje om kvinnebønder og 8. mars utgaven av Nationen hadde tatt tak i mange av innspillene til prosjektleder. Prosjektet har også markert 40 års jubileet for likestilt og kjønnsnøytral odelslov ved å produsere kortfilm «Kvinner i landbruket» som kan sees på youtube.

Økonomi

Landbruks- og matdepartementet (LMD) bevilget i mai 2013 500.000 kroner til en videreføring av prosjektet. og det ble lyst ut en stilling som prosjektleder for 6 måneder. Prosjektleder var ansatt fram til 31. mars 2014. I mai 2014 bevilget Landbruks- og matdepartementet 400.000 kroner til siste fase i prosjektet. Stillingen som prosjektleder ble på nytt lyst ut med tanke på ansettelse høsten 2014.

8.3 Klimaprojektet "fra kunnskap til handling" 2013-14

Fra 1.januar 2012 satte Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS) i samarbeid med Natur og Ungdom (NU) i gang klimaprojektet "Fra kunnskap til handling". Prosjektet har som mål å formidle ut praktiske klimaråd til bønder over hele landet for å skape interesse og engasjement blant bønder for å gjennomføre effektive klima- og miljøtiltak i landbruket.

I 2012 fikk prosjektet ytterligere støtte for 2013 og 2014, altså prosjektet avsluttes 31.12.2014.

Samarbeid

I prosjektet samarbeider NBS med Energigården, Norsk Landbruksrådgivning (NLR), Bioforsk Økologisk, Telemarksforskning og Natur og Ungdom. Dette er aktører med både kunnskap og erfaring til å bidra med praktiske klimaråd til bønder. Aktørene vil bidra på regionale og lokale møter over hele landet i løpet av prosjektperioden.

Noen av temaene som blir presentert på møtene er:

- Agronomi og økonomi
- Utnyttelse av alternative energiformer hos bønder/grunneier
- Energisparing og energiutnyttelse

Prosjektet har hele veien samarbeidet med Energigårdens «klimakuttkampanje» hvor 2 gårder fra NBS ble brukt til utarbeiding av klima og energiplaner for sine gårder. Arbeid med å finne nye vertsgårder har pågått i 2013 og 2014 for å utvide deres arbeid, men på grunn av forsinkelser fra Energigårdens side er ikke dette tatt videre. Ettersom prosjektet avsluttes i 2014 ser det ut som dette ikke blir tatt videre.

I samarbeid med NU er det etablert en blogg om 'klima og landbruk' hvor det postes nye innlegg omtrent hver uke. Denne bloggen er med i kunnskapsformidlingen om klima og landbruk. Gjennom bloggen treffer NBS et yngre publikum og målet for NBS og NU er å heve interessen for klima og landbruk blant ungdom.

Møter regionalt og lokalt

Hvert år skal det planlegges 9 fylkesmøter og 10 lokale møter. I 2013 er det gjennomført 4 regionale møter og 12 lokale møter hvor klima har vært tema. Per 01.09.2014 er det gjennomført 8 møter på fylkesnivå, og 2 på lokallagsnivå. Møtene arrangeres ofte med fagkunnskap fra samarbeidspartnere.

I tillegg til lokale og regionale møter gjennomførte Bioforsk Økologisk en markdag på Tingvoll Gard i 2013, og i mars 2014 om klima og landbruk. Det ble arrangert et møte om «energieffektiv traktorkjøring» i 2013 i samarbeid med NLR. Det vil arrangeres et sentralt møte under landsmøtet til NBS i oktober.

Andre aktiviteter

Gjennom prosjektet er det holdt foredrag om landbruk, klima og mat hos landsmøtet til NU, og på vårhytteturen til Spire. Prosjektleder har også vært i medier (grønnejenter.no og Ringerikes blad) og snakket om landbruk og klima. Dette går inn under kunnskapsformidling om klima og landbruk til et i hovedsak yngre publikum som har et engasjement for klima, som det er viktig å formidle landbruk til.

Økonomi

Arbeidet i 2012 ble finansiert av midler fra Nasjonalt utviklingsprogram for klimatiltak i landbruket administrert av Statens Landbruksforvaltning (SLF). Prosjektet har fått tilsagn fra det nye klima- og miljøprogrammet administrert av SLF til videreføring av prosjektet for 2013 og 2014.

8.4 Samvirkeprosjektet.

«Samvirke 2050» ble satt i gang som et av fire prosjekt i forbindelse med 100-års jubileet til Norsk Bonde- og Småbrukarlag i 2013. Prosjektet varte i perioden 10.04.2012 – 31.12.2013. Formålet med prosjektet var å øke kunnskapen og bevisstheten rundt betydningen av landbrukssamvirke både blant bønder og elever ved grønne naturbruksskoler. TINE, Nortura og Norske Felleskjøp gikk inn med midler til dette prosjektet med 600.000 kroner hver.

I begynnelsen av prosjektperioden ble det sendt ut brev til naturbruksskolene med spørsmål om i hvor stor grad landbrukssamvirke som tema ble vektlagt i undervisningen. Ut fra svarene vi fikk var det nærliggende å tro at det er opp til lærerne i de aktuelle fagene hvor mye de vektlegger dette tema i undervisningen. I tillegg var det flere som etterlyste tilrettelagt og oppdatert materiell på området. I samsvar med intensjonen for prosjektet var det altså dagsaktuelt å gjøre noe med blant annet mangelen på læremateriell.

I løpet av prosjektperioden ble det lagd et helhetlig læremateriell som ligger ute på nettsidene til Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Dette materiellet er spesielt retta mot elever ved grønne naturbruksskoler. I tillegg ble informasjons-/debattheftet «Sammen sa du? Ja, samvirke» lagd. Dette ble lagd med tanke på bønder generelt. Ellers ble det lagd forskjellig annet materiell, som roll-up, klistremerker og T-skjorter.

Utover i prosjektperioden ble det arrangert en rekke møter med samvirke som tema i både lokallag og fylkeslag. I forbindelse med landsmøtene til Norsk Bonde- og Småbrukarlag i 2012 og 2013 ble det også arrangert nasjonale møter med samvirke som tema. På det nasjonale møtet i 2013 ble det lagt opp til ei satsing på ungdom, hvor vi fikk samla i alt 80 engasjerte ungdommer.

Kunnskap om landbrukssamvirke vil fortsatt være et viktig og relevant tema, noe dette prosjektet forhåpentligvis har bidratt til og fortsatt kan bidra til i form av materiellet som er lagd.

8.5 Grønt Spa'tak

Natur og Ungdom og Norsk Bonde- og Småbrukarlag har arrangert Grønt Spa'tak siden 1993. Formålet med prosjektet er å formidle meningsfulle sommerjobber til ungdom, øke kunnskapen om jordbruksspørsmål, bidra til samarbeid mellom bønder og miljøvernere, og å stimulere til et mer miljøvennlig jordbruk.

I år hadde vi 49 deltakere på Spa'tak. I fjor var deltakertallet 44, og året før var det 47. Deltakertallet har vært stabilt de siste årene, men vi tror potensialet for enda flere deltakere er stort. Dette spesielt fordi vi hadde mange flere påmeldte enn faktiske deltakere i år. Interessen for prosjektet har vært større i år enn i fjor. En trend vi ser blant de påmeldte er at en del av de

som har deltatt på prosjektet før ofte melder seg på igjen. Dette er en god indikator på at de påmeldte er fornøyd med prosjektet og gårdene de har vært utplassert på.

Vi har mobilisert gjennom ulike kanaler, både Natur og Ungdoms nettsider og medlemsblad Putsj (nett og papir), sosiale medier, opphenging av plakater på steder der ungdom ferdes, stand på ulike arrangementer, appell på såfrøaksjonen på Alm Østre med mer. I mars hadde vi, i samarbeid med medlemsbladet Putsj, stand på Mathallen. Der hadde vi prøvesmaking av vegansk mat, utdeling av brosjyrer og vi informerte om Grønt Spa'tak til forbigående.

Det har blitt jobbet med å få på plass en ny nettside, men grunnet tekniske utfordringer har denne blitt forsinket. Nettsiden er tenkt som en promoteringskanal for prosjektet, i tillegg til å være en informasjonsbase for ungdom som er interessert i jordbruksspørsmål. Det er også et mål om at nettsidene skal brukes i mobiliseringsarbeidet til Spa'tak. I år, i likhet med tidligere år, har vi mottatt en del påmeldinger fra ungdom som finner prosjektet gjennom søkemotorer. Med en informativ nettside håper vi at flere finner prosjektet gjennom søkemotorer på internett.

Årets helgeseminar fant sted på Nyskolen i Oslo. Der fikk deltakerene en innføring i norsk og internasjonal jordbrukspolitikk, kulturlandskap og beitedyr, rovdyrsproblematikken, GMO, pressearbeid og annet. Blant foredragsholderene var Espen Løkeland Stai som snakket om den nye jordbruksavtalen, Aksel Nærstad fra Utviklingsfondet som snakket om jordbruk i et internasjonalt perspektiv, Anna Blix fra SABIMA som snakket om kulturlandskap og Sindre Flø fra Felleskjøpet som snakket om jordbrukspolitikk. I tillegg hadde vi foredrag fra Bonde- og Småbrukarlaget og Natur og Ungdom. Vi hadde også noen praktiske bolker, med planting av frø og jordbruksrelaterte leker. Det var også planlagt et besøk til Blindern Studenthage, men denne bolken måtte vi dessverre avlyse. Vi hadde også filmvisning ("The World According to Monsanto") og avsatt tid til sosialt samvær. Det var også praktisk info og tid til spørsmål rundt oppholdet på gård eller seter.

På årets seminar hadde vi totalt 14 deltakere, noe som tilsvarer rundt en tredjedel av det totale antallet påmeldte. At seminaret er i samme tidsperiode som eksamen for mange er synd, men det bør allikevel være mulig for flere å delta.

Det politiske fokuset for Spa'tak har vært å ta vare på et spredt, mangfoldig jordbruk, basert på lokale ressurser. Det faglige fokuset, både på seminaret og i informasjonsmateriellet som blir gitt til deltakerne gjenspeiler dette. Deltakerne har derfor lært om hvorfor vi i Norge må ta vare på den matjorda vi har igjen, og hvorfor det er viktig å ha jordbruk over hele landet.

Det er et mål å få mye presseoppmerksomhet om Grønt Spa'tak, og vi har oppfordret deltakerne til å ta kontakt med sin lokalavis for å få et oppslag. Vi har også skrevet en pressemeldingsmal som deltagerne kunne bruke for å komme i media. Dette har resultert i noen oppslag i lokal media og et stort oppslag i Nationen.

Vi har fremdeles en sponsoravtale med Norske Felleskjøp, og vi har som de siste årene fått 200 000 kroner fra Direktoratet for naturforvaltning. Økonomien er god, men vi har fått noe mindre midler tildelt fra Felleskjøpet i år enn tidligere.

Natur og Ungdom har en matgruppe bestående av fire sentralstyremedlemmer. Disse har bidratt i mobiliseringsarbeidet og gjennomføring av seminaret. De har også kommet med innspill til politisk vinkling og bidratt under sommerens Spa'tak.

Martine Solberg har vært ansatt som koordinator for prosjektet fra 1. september 2012, i en 50 prosent stilling. Hun har hatt kontor plass på kontoret til Natur og Ungdom.

For å realisere visjonen om et miljøvennlig og solidarisk landbruk trengs det samarbeid. Det er nettopp dette samarbeidet vi har fått til gjennom Grønt Spa'tak. Næringa har satt seg sammen med miljøungdommen for å finne løsninger for framtidens jordbruk i Norge

8.6 Matnyttig mobilisering – gi oss mer lokalmat!

Prosjektet ”Matnyttig mobilisering – gi oss mer lokalmat!” ble startet september 2012 som et mobiliseringsprosjekt finansiert av lokalmatprogrammet i Landbruks- og matdepartementet.

Mobilisering av lokalmatprodusenter

Gjennom lokalmatprosjektet skal NBS inspirere og mobilisere flere råvareprodusenter til å bli videreforedlere og produsenter av lokalmat. Målet er å forankre satsingen på lokalmat både internt i organisasjonen og i resten av landbruket. Prosjektet er et av fire hovedsatsingsområder i NBS 100 års jubileum i 2013 men har en tidsramme på tre år.

Matinspiratorer

Prosjektet har bygd opp et nettverk av Matinspiratorer «vellykkede bedrifter som videreforedler egne produkter» som aktivt brukes i motiveringsarbeidet. Matinspiratorenes erfaringer og kompetanse er en sentral del av prosjektet for å legge til rette og inspirere flere til å videreforedler egne produkter. Totalt 25 matinspiratorer fra alle fylker er med i ”stallen” til prosjektet.

Møter i fylkes- og lokallag

Mobiliseringen av nye produsenter blir gjennomført i regi av regionale og lokale møter. Matinspiratorer og andre relevante kompetanseaktører blir aktivt bli brukt for å introdusere råvareprodusenter til alle aspekter rundt lokal videreforedling av råvarer. Fokus er motivasjon, lønnsomhet, valg av produkter, distribusjon, logistikk, regionale samarbeid og Matinspiratorenes generelle erfaringer. Fra juni 2013 – juni 2014 ble det arrangert 6 møter i fylkeslag og 14 møter i lokallag gjennomført.

Lansering av Norsk Mat og Kulturpris

Norsk Mat og Kulturpris ble lansert 7. februar 2013. Prisen er på 100 000 kroner og er finansiert av Yara for å deles ut i 2013, 2014 og 2015. Første pris ble delt ut på Matstreif i september 2013. For mer info se pkt. 6.2.

Smaken av Hele Norge LM 2013

Smaken av Hele Norge ble arrangert i landsmøtehelga i august 2013.. Hvert fylkeslag fikk tildelt en stand i salen ved siden av landsmøtesalen. Delegater og gjester ble presentert Norges matmangfold og fikk smake på regionale spesialiteter fra alle Norges fylker under arrangementet som var tilgjengelig i alle pauser under landsmøtehelga. Noen fylkeslag var også representert med lokalmatprodusenter på standen som presenterte produktene sine.

Deltakelse på Grüne Woche

Leder i NBS og prosjektleder for lokalmat deltok i næringslivsdelegasjon til Internationale Grüne Woche (IGW) 2014, ledet av Landbruks- og matminister Sylvi Listhaug.

9 Bonde og Småbruker

Utgivelser

Medlemsavisa Bonde og Småbruker har i meldingsåret 2013/2014 som vanlig kommet ut i ti utgaver; fire høsten 2013 og seks i vårhalvåret 2014. To av utgavene har vært landsnumre, et på høsten (nr 7/2013) og et på våren (nr 5/2014). Vårens landsnummer var i hovedsak prega av 100 års feiringa av NBS. Landsnumrene går til alle registrerte gårdsbruk i landet i et opplag på drøyt 60 000 aviser. De vanlige utgavene går til medlemmer, abonnenter og potensielle medlemmer. Opplaget er fortsatt rimelig stabilt for de vanlige medlemsnumrene. Sidetallet er også rimelig stabilt økende, nå med noe over 34 sider i snitt per nummer.

Økonomi

Økonomien til avisa er fortsatt anstrengt. Men til tross for at det for 2013 var budsjettert med et underskudd blei resultatet et lite overskudd. Dett skyldes to ting: For det første noe redusert lønnsutgift som følge av lengre tids sjukemelding, samt en flott økning i annonsesalget.

Organisasjonen har vært nødt til å øke sitt bidrag til avisa de siste åra for å dekke opp noe av utgiftsøkninga.

Også i 2013 økte portoutgiftene mye, drøyt 60 000 kroner eller drøyt sju prosent. Men for inneværende år (2014) ser det ut for at vi skal klare å hamle opp med Postens urimelige prisøkninger gjennom en avtale med MediaPost. Selskapet dekker deler av landet gjennom et nettverk av avisbud som bringer ut flere av landets lokalaviser og regionsaviser. Som tidligere omtalt dekker ikke avisbudene alle deler av landet. De dekker i hovedsak bynære strøk. Det vil si områder som ikke omfatter Bonde og Småbruker sitt ”primærområde” som nødvendigvis er de mer grisgrendt strøk av landet. Gjennom nye avtaler med flere lokalaviser dekker MediaPost nå større deler av Bonde og Småbrukers abonnenter. Men fortsatt er vi avhengig av Postens tjenester for å nå drøyt halvparten av våre abonnenter. Det vil si at Postens fortsatt høye prisøkninger rammer oss noe mindre.

Bemanninga

Bemanninga er, som de mange siste åra, fortsatt en ansatt i full stilling; journalist og redaktør Leonid Rødsten. Fortsatt er sekretariatet en viktig støttespiller for avisa og bidrar til å dekke mye av de administrative oppgavene.

Mari Tylden i Involve (tidligere proXpress), tilbake etter svangerskapspermisjon, har igjen hovedansvaret for brekking av avisa, med god hjelp fra andre i firmaet.

HS-Media står fortsatt for annonsesalget. De siste åra har det vært Mette Lindberg som er vår dame på jobben. Hun gjør fortsatt en utmerket jobb for å sikre avisa kjærkomne inntekter. I 2013 økte hun annonseinntektene våre igjen, til drøyt 1,6 millioner kroner. Og veksten ser ut til å fortsette. Dette er en unik situasjon i dagens annonsemarked, og skyldes en kjempeinnsats på annonsemarkedet.

Redaksjonelt

Bonde og Småbruker abonnerer fortsatt på Nynorsk Pressekontors tjenester. Gjennom korte nyheter og enkelte reportasjer med relevans for avisas lesere sikrer det avisa et godt bidrag for også å ivareta nynorskandelen.

Avisas lesere kan fortsatt nyte godt av et godt bidrag av relevante faglige artikler fra forskere og ansatte ved diverse forskningsinstitusjoner med relevans for landbruk. Først og fremst Bioforsk, Skog og Landskap og Nofima. Men også andre.

Leserne kan fortsatt glede seg over avisas egen ”stuntpoet” Arne-Martin Dahles aktuelle kommentarer og økonomirådgiver Svein Løken gir gode råd gjennom sin faste ”Sveins spalte”. I løpet av meldingsåret har vi også fått inn ei fast side med ”Nytt frå Via Campesina”, NBS sin internasjonale samarbeidspartner. Her er Ingeborg Tangeraaas bidragsyter, i tillegg til internasjonale oppdateringer fra Ole-Jacob Christensen (OJC).

Landbruks- og matdepartementets nye statsråd, som for få år sida skreiv en kronikk der hun beskrev jordbruksavtalen i landbruket som «et kommunistisk system der det offentlige regulerer alt», er ei utfordring for næringa. Det har naturlig nok bidratt godt til stoff i avisa. Hun kom fra jobb i First House. Hemmelighetskremmeriet derfra rundt tidligere oppdragsgivere, deriblant Rema 1000, tok mye fokus til å begynne med. ”Listesaka” er ennå ikke avklart. Det er heller ikke hennes første utspill, ei oppfordring til alle landets kommuner om å bryte loven og avstå fra en priskontroll ved kjøp/salg av landbrukseiendommer. Seinere har det blitt mye mer, ikke minst i forbindelse med vårens jordbruksoppgjør, eller forhandlingene om ”det kommunistiske systemet”. Forhandlingene, bruddet og protestene har tatt mye plass. Også prosessen rundt Stortingsbehandlinga, der Venstre og KrF stilte opp som garantister for årets oppgjør, og sikra dermed ”det kommunistiske systemet”. Debattglade lesere av Bonde og Småbruker bidrar fortsatt godt med sine leserinnlegg. Det er et godt bidrag til en medlemsavis i en organisasjon som er opptatt av politikk. Fortsatt er det mange aktive tillitsvalgte og ansatte i organisasjonen som bidrar til stoff i avisa på forskjellige måter. Det hjelper godt til for at avisa skal kunne ”være over hele landet”.

Trykking og distribusjon

Trykking av Bonde og Småbruker er det fortsatt Agderposten Trykk som står for. Til vår tilfredshet. Posten har så langt stått for det meste av distribusjonen, høy pris og dårlig kvalitet til tross. Vi prøver nå å la MediaPost stå for mer og mer av distribusjonen. De når en stadig større andel av våre abonnenter i sitt nettverk av avisbud. Det betyr at vi i stadig mindre grad rammes av Postens tunge og urimelige portoøkninger.

10 Regnskap for laget og avisa

Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt regnskap for 2013 ble behandlet på styremøte, 27. feb. 2014. Styret fattet følgende vedtak:

«Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag godkjenner det samlede resultat med driftsinntekter på 17.004.461 kroner, driftskostnader på 17.636.670 kroner, resultat av finansposter på 632.209 kroner, og et årsresultat på -325.370 kroner.»

Enstemmig.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt regnskap for 2013 ble behandlet på representantskapsmøte 25. mars 2014. Representantskapet fattet følgende vedtak:

Representantskapet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag godkjenner det samlede resultat med driftsinntekter på 17.004.461 kroner, driftskostnader på 17.636.670 kroner, resultat av finansposter på 632.209 kroner, og et årsresultat på -325.370 kroner.

Enstemmig.

Vedlagt følger regnskap for:

- Norsk Bonde- og Småbrukarlag
- Bonde og Småbruker
- Noter til regnskapet
- Norsk Bonde- og Småbrukarlag sine fond
- Th. S. Eriksen legat
- Revisjonsberetning for 2013 fra Vardens Revisjonskontor

Resultatregnskap Samlet

DRIFTINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER	NOTE	2013	2012
Driftsinntekter m.v.			
Inntekter	(avisen)	1.784.734	1.636.918
Medlemskontingent		8.934.540	8.750.561
Økn. støtte Samvirke	(avisen)	312.000	300.000
Prosjekter	1	3.273.031	3.006.225
Andre inntekter	2	2.700.156	2.443.607
SUM DRIFTSTINTEKTER		17.004.461	16.137.310
Driftskostnader			
Lønnskostnader (laget og avisen)		4.703.404	4.057.947
Driftskostnader	(laget)	1.003.519	634.713
Driftskostnader	(avisen)	2.438.017	2.293.025
Kjøp matriell	(laget)	146.593	31.938
Kvinneutvalget		30.000	10.035
Ungdomsutvalget		18.940	9.876
Internasjonalt utvalg		18.666	32.390
Tilbakeført til fylkene	4	3.246.494	3.471.428
Andre kontingenter		70.242	66.266
Tilskudd til avisen		499.992	499.992
Tilsk. Bonde og Småbruker		445.761	407.332
Samlet reisekostnader		1.197.127	896.938
Bidrag til samarb. Organisasjoner		60.000	65.000
Prosjekter totalt	5	3.757.915	2.624.271
SUM DRIFTSKOSTNADER		17.636.670	15.101.151
DRIFTSRESULTAT		-632.209	1.036.160
FINANSINTEKTER OG FINANSKOSTNADER			
Aksjeutbytte		0	17.175
Renteinntekter		306.840	294.219
RESULTAT AV FINANSPOSTER	13	306.840	311.394
ÅRSRESULTAT	14	-325.370	1.347.553
OVERFØRINGER			
Overført til Egenkapital			0
Overført fra Egenkapital		-62.751	1.400.049
Overført fra "Avsetning til fremtidige prosjekter":			
Prosjekt 2013		-50.000	0
Styrke Sekretariatet		-34.494	0
Bonde og Småbruker		0	-37.746
LM 2013		-42.961	0
Kvinneutvalget		-25.307	-9.750
Artikkelsamling		-59.857	
Bilde Rolf Groven		-50.000	
Generalsekretærens disp.		0	-5.000
SUM DISPONERINGER		-325.370	1.347.553

Resultatregnskap Laget

	Note	2013	Budsjett 13	2012
DRIFTSINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER				
Driftsinntekter m.v.				
Kontingenter		8.934.540	8.927.000	8.750.561
Salg av matriell		25.740	0	13.230
Tilskudd fra Landbr.samvirke		490.755	470.000	464.245
Div innt.	2	1.233.708	960.000	1.058.808
SUM DRIFTSINNEKTER		10.684.743	10.357.000	10.286.844
Driftskostnader				
Lønn fast-ansatte, inkl feriepenger		2.624.774	2.637.281	2.421.940
Honorar,tillitsvalgte, inkl feriepenger		783.671	832.547	722.440
Honorar, næringsdrivende		83.602	53.036	31.594
Arb.g.avgift		541.547	530.136	488.902
Pensjons/yrkeskadeforsikring		402.658	290.000	271.062
Andre personalkostnader		25.418	0	21.073
Ovf Prosjektene:		-280.792	-278.000	-462.294
SUM LØNN		4.180.876	4.065.000	3.494.717
Husleie / strøm		428.176	440.000	401.346
Vedl.hold / rep.		373.778	194.000	206.282
Kontorrekv.		103.561	80.000	85.576
Telefon og porto	3	209.094	231.000	197.622
Andre adm. Kostnader		213.998	184.000	148.385
Revisjon		55.000	77.000	66.250
Ovf til Bonde og Småbruker		-259.761	-241.000	-221.332
Ovf til Prosjektene:		-120.327	-50.000	-249.414
SUM ADM. KOSTNADER		1.003.519	915.000	634.713
MØTER OG REISER		1.158.442	801.000	871.205
Medlemskontingent		2.341.216	2.572.000	2.526.556
Sokr. Lønn til fylkene		450.000	450.000	450.000
Medlemsverving		28.000	0	0
Annen støtte til fylkene		290.430	505.000	258.920
Målrettet møtevirksomhet		136.849	75.000	235.952
SUM TILBAKEFØRT TIL FYLKENE	4	3.246.494	3.602.000	3.471.428
Kjøp av matriell		146.593	50.000	31.938
Tilskudd til Bonde og Småbruker		499.992	500.000	499.992
Tilskudd til Bonde og Småbruker		445.761	424.000	407.332
Kontingent ECVC		70.242	75.000	66.266
Ungdomsutvalget		18.940	30.000	9.876
Kvinneutvalget		30.000	30.000	10.035
Internasjonalt utvalg		18.666	30.000	32.390
Bidrag til samarb. Org.		60.000	60.000	65.000
SUM ANDRE DRIFTSKOSTNADER		1.290.195	1.199.000	1.122.830
SUM DRIFTSKOSTNADER		10.879.526	10.582.000	9.594.893
DRIFTSRESULTAT		-194.783	-225.000	691.952
Nto. Finansinntekter	13	306.840	225.000	311.217
ÅRSOVERSKUDD / UNDERSKUDD	14	111.982	0	1.003.169

Resultatregnskap Bonde og Småbruker
Norsk Bonde- og Småbrukarlag

	Note	2013	Budsj. 2013	2012
DRIFTSINNTEKTER OG DRIFTSKOSTNADER				
Driftsinntekter m.v.				
Annonseinnt., landsnr og vanlig nr.	6	1.676.874	1.200.000	1.532.712
Avisabonnement		107.860	140.000	104.205
Andel kontingent fra NBS		499.992	500.000	499.992
Tilskudd fra landbr.samvirke		312.000	300.000	300.000
Tilskudd fra laget	2	445.761	434.000	407.332
SUM DRIFTSINNTEKTER		3.042.487	2.574.000	2.844.242
Driftskostnader				
Lønn, honorarer, arb.g.avg, feriep. m.v		522.528	575.000	563.230
Lønn ovf fra laget		186.000	194.000	186.000
Trykking		331.349	315.000	349.151
Provisjon annonsesalg		493.302	400.000	448.695
Setting av avisen		123.200	115.000	114.900
Aviser, tidsskrifter		5.813	4.000	7.424
Administrasjonsutg		259.761	241.000	221.332
Telefon		9.096	15.000	9.833
Porto		927.924	770.000	864.604
Reisekostnader		38.685	60.000	25.733
Kontingent / abonnement		13.907	15.000	12.279
Kurs/data/oppgradering		13.550	20.000	0
Andre kostnader		1.455	0	620
Kjøp tjenester avisa		72.660	70.000	78.187
SUM DRIFTSKOSTNADER		2.999.230	2.794.000	2.881.988
DRIFTSRESULTAT		43.257	-220.000	-37.746
FINANSINNTEKTER OG KOSTNADER				
Ekstraordinære utgifter		0	0	0
RESULTAT AV FINANSPOSTER		0	0	0
ÅRSOVERSKUDD / UNDERSKUDD	14	43.257	-220.000	-37.746

Balanse Samlet			
Norsk Bonde- og Småbrukarlag			
	Note	2013	2012
OMLØPSMIDLER			
Kundefordringer	8	122 201	158 024
Andre fordringer	9	152 355	319 480
Aksjer	11	2 500	2 500
Likvider	7	7 432 960	7 982 131
SUM OMLØPSMIDLER		7 710 016	8 462 135
SUM EIENDELER			
		7 710 016	8 462 135
GJELD OG EGENKAPITAL			
Egenkapital		4 959 163	5 550 066
Avsetning til fremtidige prosjekter	12	1 297 338	1 031 805
SUM EGENKAPITAL	15	6 256 501	6 581 871
KORTSIKTIG GJELD			
Leverandørgjeld		161 111	636 459
Annen kortsiktig gjeld	10	225 757	302 581
Offentlige trekk og avgifter		478 581	423 160
Påløpne feriepenger		588 066	518 064
SUM GJELD		1 453 515	1 880 264
SUM EGENKAPITAL OG GJELD			
		7 710 016	8 462 135

Oslo 27.02.2014

Ann Merete Kuaberg
 Refor Vigdnes

Idun Østland
 Kåre Loftholm

Norsk Bonde- og Småbrukarlag Noter pr. 31. Desember

Note 0 Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskasloven og NRS 8 - God regnskapsskikk for små foretak.

Inntektsføring ved salg skjer på leveringstidspunktet. Tilsagn inntektsføres når bevilling er gitt.

Prosjekter som fortsetter utover 31.12. periodiseres.

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter normalt poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen.

Omløpsmidler vurderes til laveste verdi av anskaffelseskost og antatt virkelig verdi.

Aksjer er vurdert til kostpris eller virkelig verdi.

Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap.

Note 1	Prosjekter	2013
Gardsbruk .no	Salg matriell	14.400
	Landbruks og Matdep	250.000
	Gjensidige	25.000
Kvinne Demokrati/deltakelse	LMD	500.000
Kvinnebonden	LMD	50.000
	Fritt Ord	30.000
	Valdres Natur og Kulturpark	10.000
	Salgbøker	73.690
Norsk Mat- og Kulturpris	Yara	300.000
Grundtvig		102.490
Bygdekvinne dagen	Fokus Forum	40.000
	Vennskap Nord Sør	10.000
	Økos	5.000
Jubileum 2013	Gaver	71.687
Lokalmatprosjektet	Innovasjon Norge	900.000
Klima Prosjekter	SLF	290.764
	Norsk	
Samvirkeprosjektet	Landbrukssamvirke	600.000
		<u>3.273.031</u>
Note 2	Diverse inntekter	
Overskudd Grønt Spa'tak		40.000 Laget
Coop		100.000 Laget
Fotokurs		100.000 Laget
Forsikringsprosjekt		971.060 Laget
Airclim		22.648 Laget
Landbruksamvirke		490.755
Salg Matriell		29.940
Overført til Bonde og Småbruker		499.992 Avisen
Tilskudd fra laget (avisen)		445.761 Avisen
		<u>2.700.156</u>
Note 3	Telefon og porto	
Telefon		63.605
Porto		145.489
Telefon og porto laget		<u>209.094</u>

Note 4**Tilbakeført til fylkene**

Møtetilskudd	136.848
Tilskudd til fylkessekretær	450.000
Støtte fra Gjensidige	290.430
Medlemsverving	28.000
Kontingent til fylkene	1.561.544
Kontingent til lokallagene	<u>779.672</u>
	3.246.494

Note 5**Prosjekter**

Gardsbruk.no	293.978
Kvinne Demokrati/deltakelse	299.661
Kvinnebonden	336.578
Norsk Mat- og Kulturpris	433.250
Grundtvig	30.994
Jubileum 2013	168.922
Lokalmatprosjektet	1.079.222
Klima Prosjekter	492.712
Bygdekvinne dagen	56.713
Samvirkeprosjektet	<u>565.885</u>
	3.757.915

Note 6**Bonde og Småbruker**

Det er utgitt 10 nummer av Bonde og Småbruker i 2013. Av dette er 2 såkalte landsnummer og 8 medlemsnummer
Annonseinntekter og trykkekostnader for utsendelse av landsnummerene er ikke skilt ut i egne poster i regnskapet.

Note 7

Av likvide midler utgjør kr. 253 693,- bunden kapital, som står på egen skattetrekkskonto. Dette dekker skyldig skattetrekk pr. 31/12.

Note 8**Kundefordringer**

Kundefordringer	185.361
Medlemsavgift 2013	-48.160
Delkrederavsetning	<u>-15.000</u>
	<u>122.201</u>

Det er avsatt 15.000 kr. For dekning av usikre fordringer.

Note 9**Andre kortsiktige fordringer**

Egenbet. LM	6.855
LMD	100.000
Kvinnebøker	5.500
Natur og Ungdom, overskudd Grønt Spatak	40.000
	<u>152.355</u>

Note 10**Annen kortsiktig gjeld**

Møtetilskudd / reiseregninger	120.042
Refusjon - lokallag	438.801
Periodiserte leverandører	-317.564
Reisefordeling	-15.522
	<u>225.757</u>

Note 11**Aksjer**

Regnskapsverdi er satt til kr. 2500, etter laveste prinsippes verdi.

Note 12**Avsetning til fremtidige prosjekt**

	1/1-2013	Avsatt	Omdisponert	Benyttet	31/12-2013
Prosjekt 2013	28.748	21.252		50.000	0
Avsetning Gardsbruk	31.250				31.250
Styrke Sekretariatet	184.494			34.494	150.000
Org.arbeid/ Ny stortingsmelding	200.000				0
Levende lokallag/Opplæring/rekruttering		11.321	388.679,00		400.000
Bonde og Småbruker	118.906				118.906
Kvinneutvalget	25.307			25.307	0
Generalsekretærens disp	30.000	70.000			100.000
Medlemsregister	196.610				0
Avsatt til Interne utvalg	27.810	22.190			50.000
Avsatt til opplæring/rekruttering	188.679				0
Avsatt LM 2013		153.390	196.610,00	42.961	307.039
Artikkelsamling		100.000		59.857	40.143
Fylkesledermøte juni		100.000			100.000
Bilde Rolf Groven		50.000		50.000	0
	<u>1.031.804</u>	<u>528.153</u>	<u>585.289</u>	<u>262.619</u>	<u>1.297.338</u>

Note 13**Finansinntekter / kostnader**

Bankgebyrer	-30.715
Renteinntekter	<u>337.555</u>
	<u>306.840</u>

Årsmelding Norsk Bonde- og Småbrukarlag 2013-2014

Note 14

Forklaring av årets resultat

Årets samlede resultat på	325.370	fordeler seg slik :
Bonde og Småbruker , overskudd	43.257	Avisen
Norsk Bonde- og Småbrukarlag	111.982	Laget
Prosjektresultat :		
Gardsbruk .no	-4.578	
Kvinne Demokrati/deltakelse	200.339	
Kvinnebonden	-172.886	
Norsk Mat- og Kulturpris	-133.250	
Jubileum 2013	-92.962	
Bydekvinnedagen	-1.713	
Lokalmatprosjektet	-179.222	
Klima Prosjekter	-201.948	
Samvirkeprosjektet	34.115	
Grundtvig	71.496	
	<u>-325.370</u>	

Herav brukt kr. 262 619,- av avsatte midler

Note 15

Egenkapital

	Egenkapital	Avsetning Prosjekter	Sum Egenkapital
Per 01/01-13	5.550.066	1.031.805	6.581.871
Årets resultat	<u>-62.751</u>	<u>-262.619</u>	<u>-325.370</u>
Per 31/12-13	5.487.315	769.186	6.256.501

Aksjonsfondet

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

	2013	2012
Beholdning 1/1	<u>162.165</u>	<u>188.692</u>
Inntekter		
Renteinntekter	<u>1.101</u>	<u>1.895</u>
Kostnader		
Jordbakke Silketrykkeri 500stk, t-skjorter	0	25.000
Dørum/Kleiva , Garanti vedr.		
Høyesterettssak	0	3.422
Mellomregning NBS	47.442	
Resultat, underskudd	<u>1.101</u>	<u>-28.422</u>
Beholdning 31/12	<u>115.824</u>	<u>162.165</u>

Pensjonsfondet	
Norsk Bonde- og Småbrukarlag	

	2013	2012
Beholdning 1/1	3.345	3.342
Inntekter		
Renteinntekter	0	3
	<u>3.345</u>	<u>3</u>
Kostnader		
Utbetalt pensjon, inkl arb.g.avg. 2012	3.345	0
Sum kostnader	3.345	0
Resultat	<u>0</u>	<u>0</u>
Beholdning 31/12	0	3.345
Består av følgende innskudd:		
Bank 8101.85.94692	0	3.345
Mellomregning med NBS	0	3.345

Th. Eriksen Lies Legat

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

	2013	2012
Beholdning 1/1	<u>601.874</u>	<u>578.919</u>
Inntekter		
Renteinntekter	<u>23.724</u>	<u>22.955</u>
	23.724	22.955
Resultat	<u>23.724</u>	<u>22.955</u>
Beholdning 31/12	<u>625.598</u>	<u>601.874</u>
Består av følgende innskudd:		
Felleskjøpet 8101.05.02829	<u>625.598</u>	<u>578.919</u>

Heges Minnefond
Norsk Bonde- og Småbrukarlag

	2013	2012
Beholdning 30 / 01	6.258	6.096
Inntekter		
Renteinntekter	<u>168</u>	<u>162</u>
	168	162
Resultat, underskudd/overskudd	<u>168</u>	<u>162</u>
Beholdning 31/12	<u>6.426</u>	<u>6.258</u>
Består av følgende innskudd:		
Bank 8101 2201 338	<u>6.426</u>	<u>6.258</u>

Vardens Revisjonskontor as
Statsautorisert revisor

Medlemmer av
Den norske Revisorforening

Per-Arne Auster
Statsautorisert/ansvarlig revisor

Øyvind Løvstad
Statsautorisert revisor

Til årsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag

REVISJONSBERETNING FOR 2013 inkl fonds og legater

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for Norsk Bonde -og Småbrukarlag , som består av balanse per 31. desember 2013, resultatregnskap som viser et underskudd på kr 325.370 for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Organisasjonen er ikke regnskapspliktig etter regnskapsloven. Bortsett fra oppstillingsmåten er regnskapslovens vurderingsregler for små foretak lagt til grunn ved utarbeidelsen av regnskapet.

Vi har også revidert regnskapene for aksjonsfondet, pensjonsfondet, fondet Th.S Eriksen lies Legat og Heges minnefond. Disse regnskapene viser følgende resultater:

Aksjonsfondet	Underskudd	kr.	46 341
Pensjonsfondet	Underskudd	kr.	3 345
Th. S. Eriksen Lies Legat	Overskudd	kr.	23 724
Heges Minnefond	Overskudd	kr.	168

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

Postadresse
Pb 806 Sentrum
0104 Oslo

Besøksadresse
Skippergt. 33
www.vardens.no

Tlf 24 14 12 00
Fax 22 42 67 72
E-post post@vardens.no

Org. nr. NO 930 462 551 MVA
Bankgiro 8200 01 64840

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettvisende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettvisende bilde av den finansielle stillingen til Norsk Bonde og Småbrukarlag per 31. desember 2013 i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller begrenset revisjon av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge.

Oslo, den 12. mars 2014

VARDENS REVISJONSKONTOR AS

Per- Arne Auster

Statsautorisert revisor

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

Telefon: 24 14 89 50

Internet: www.smabrukarlaget.no

E-post: post@smabrukarlaget.no